

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Emilia Haavisto

UUSPERHEEN ARJEN RAKENTUMINEN

Äitien ja äitipuolten kokemuksia arjesta sekä elämästä uusperheissä

Sosiologian
pro gradu -tutkielma

VAASA 2011

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat	8
1.2. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	10
2. NYKYAJAN JÄLJILLÄ	13
2.1. Kohti refleksiivistä modernisaatiota	13
2.2. Esimoderni yhteiskunta	14
2.3. Moderni yhteiskunta	15
2.4. Myöhäismoderni yhteiskunta	18
3. YDINPERHEESTÄ MONINAISTUVIIN PERHETYYPPEIHIN	21
3.1. Tulkintoja ydinperheen historiallisesta asemasta	22
3.2. Ydinperheiden arvostus	23
3.3. Moninaistuvat perhetyypit	25
3.4. Uusperhe tutkimuksen kohteena	28
3.4.1. Perheen ja uusperheen määrittelyä	28
3.4.2. Uusperheiden tilastointi	31
3.4.3. Aikaisempi uusperhetutkimus	34
3.5. Yhteenveto perhe-elämän muutoksista	37
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	39
4.1. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	39
4.2. Aineiston hankinta ja tutkimukseen osallistujat	41
4.3. Aineiston valinta	43
4.4. Elämäntarinat aineistona	44
4.5. Aineiston käsittely ja analysointi	47

4.6. Tulosten yleistettävyys, luotettavuus ja pätevyys	51
5. UUSPERHEIDEN ARKI ÄITIEN JA ÄITIPUOLTEN KUVAAMANA	54
5.1. Lapset uusperheissä	54
5.2. Työn rooli uusperheiden arjessa	68
5.3. Parisuhde uusperheen kivijalkana	75
5.4. Uusperheen kolmas pyörä	84
5.5. Perheen yhteinen aika	93
5.6. Keskustelun merkitys arjen rakentumisessa	98
5.7. Yhteenveto: arjen sujuminen ja sen toimivuus uusperheissä	106
6. YHTEENVETO JA POHDINTA	108
6.1. Tutkimustulokset	108
6.2. Pohdinta	113
LÄHDELUETTELO	115
LIITTEET	
LIITE 1. Tutkimuksen saatekirje	123
LIITE 2. Tutkimuskysymykset	124

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Avioerojen määrä vuosina 1965–2010	8
Kuvio 2. Uusperheet perhekoostumuksen (%) mukaan 2009	33
Kuvio 3. Aineiston vastaajat perhekoonpanon ja siviilisäädyn mukaan	49
Kuvio 4. Uusperheen toimivuuteen vaikuttavat tekijät	112
Taulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950–2010 (n, %)	25

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Emilia Haavisto

Pro gradu -tutkielma:

Uusperheen arjen rakentuminen: Äitien ja äitipuolten kokemuksia arjesta sekä elämästä uusperheissä

Tutkinto:

Hallintotieteiden maisteri

Oppiaine:

Sosiologia

Työn ohjaaja:

Hannu Katajamäki

Valmistumisvuosi:

2011

Sivumäärä: 124

TIIVISTELMÄ:

Perhe-elämässä tapahtuneet muutokset herättävät yhteiskunnallista keskustelua sekä kiinnostusta asiantuntijoiden ja kansalaisten keskuudessa. Avioerojen kasvu, uuden rakkauden löytyminen sekä huoli lasten hyvinvoinnista kiteytyvät uusperheitä koskevassa keskustelussa. Avioerojen myötä rakkauden kasvanut merkitys sekä onnellisuuden tarve nousevat perheiden perustamisen sekä yksilöiden hyvinvoinnin kivijaloiksi. Eron jälkeiset uudenlaiset perheet edellyttävät aiempaa enemmän neuvottelua sen jäsenien tunteista sekä perhe-elämän pelisäännöistä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan uusperheiden arjen jäsentymistä sekä sen sujuvuutta ja toimivuutta erilaisten rakennuspalikoiden avulla. Tarkoituksena on selvittää, miten ihmiset kokevat arjen ja elämän uusperheissä sekä millaisia merkityksiä niille annetaan. Kokonaisvaltaisen kuvan hahmottaminen uusperheen arjen käännekohtista ja onnen hetkistä on tutkimukseni tavoite. Samalla uusperheiden elämää tehdään tutuksi, jotta heidän tukeminen, neuvominen ja auttaminen olisi entistä helpompaa.

Teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiologiseen aikalaisanalyysiin, jossa käsitellään esimodernia-, modernia- ja myöhäismodernia yhteiskuntaa. Perhe-elämässä tapahtuneet muutokset ovat yhteydessä suurempiin yhteiskunnallisiin murroksiin sekä ajanjaksoihin. Samalla perheessä asuvien henkilöiden asenteet ja tavat ovat muuttuneet vuosien kuluessa. Näitä tarkastelemalla päästään lähemmäksi moninaistuvia perhetyyppjä, sekä erityisesti uusperheitä.

Tutkimuksessa on käytetty narratiivista tutkimusotetta. Tutkimusaineisto rakentuu kahdeksasta laajasta uusperheiden arkeen liittyvästä kysymyksestä. Aineisto on kerätty elämäntarinoiden avulla internetin välityksellä. Vastaajat ovat muodostaneet oman tarinansa elämästä uusperheessä, jossa menneisyys, nykisyys sekä tulevaisuus ovat kietoutuneet yhteen. Vastauksissa on pohdittu omaa elämää ja samalla rakennettu minuutta. Aineiston analysoinnissa on käytetty fenomenologista ja merkitysrakenteiden tulkintaa. Tärkeintä on ollut löytää henkilökohtaiset merkityksenannot sekä yksilöiden tärkeinä pitämät kokemukset. Näiden avulla aineisto on teemoitettu sekä analysoitu.

Uusperheiden arki on monimutkainen kokonaisuus, joka edellyttää sen jäseniltä neuvottelua, sopeutumista, kompromisseja sekä luovuutta. Arki rakentuu lapsien, työn, parisuhteen, entisen puolison, yhteisen ajan sekä keskustelun ympärille. Nämä tekijät joko takaavat uusperheen arjen toimivuuden tai epäonnistumisen. Perheen onnenhetket sekä ristiriidat koetaan juuri näissä asioissa ja äidit sekä äitipuolet kokevat ne merkityksellisiksi arjen sujuvuuden kannalta. Arki on mielekästä, mikäli asioista keskustellaan ja päätetään yhdessä. Samoin parisuhteen voidessa hyvin, myös arki toimii. Yhteinen aika sekä yhteiset toimintatavat helpottavat uusperheen arkea ja auttavat perheytyymisessä. Mikäli perheenjäsenet tulevat keskenään toimeen, ristiriidoilta voidaan välttyä. Näiden lisäksi uusperheissä puolisoiden yhteisellä lapsella on erityinen merkitys äideille sekä äitipuolille. Kaiken kaikkiaan uusperhe-elämä vaatii työtä ja halua onnistua kaikilta sen jäseniltä. Onnistuessaan se tarjoaa erityislaatuisia kokemuksia, rakkautta ja onnellisuutta sekä mielekästä yhdessäoloa.

AVAINSANAT: uusperhe, arki, toimivuus, neuvottelu, parisuhde, rakkaus, äitipuoli

1. JOHDANTO

Useat tilastot osoittavat muutoksen olevan käynnissä perhe-elämän käytännöissä. Emme voi enää sanoa, että jokin tietty perhemalli leimaisi juuri tämän päivän yhteiskuntaa tai olisi muita parempi. Perherakenteen muutos näkyy selvästi perhemuotojen moninaistumisessa. Sellaiset perhesuhteet, joita ei voida laskea ydinperheiksi, ovat yleistyneet. Samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteet sekä avoliitot ovat esimerkkejä perherakenteiden muutoksesta. Lisäksi yksinhuoltajien, ero- ja uusperheiden sekä yhden ihmisen kotitaloudet ovat lukumääräisesti kasvamassa. (Paajanen 2007.) Perheen määrittely on samalla muuttunut joustavammaksi, joka jättää tilaa ihmisten omille pohdinnoille sekä uudelleenmäärittelyille (Broberg 2010: 15).

Perhe on ollut sosiologian tutkimuskohteena monien vuosikymmenien ajan, mutta parin viime vuosikymmenen aikana se on noussut erityisen huomion kohteeksi sekä mediassa että yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa (Jallinoja 2003: 32). Syy tähän valtavaan kiinnostukseen liittyy jo edellä mainittuihin perhe-elämässä tapahtuneisiin muutoksiin sekä käytäntöjen kasvavaan vaihteluun (Jallinoja 2003: 27). Moninaistuvat perhetyypit ovat edelleen polttava puheenaihe sekä tutkijoiden että maallikoiden keskuudessa. Niiden ajankohtaisuus ja kiistanalaisuus herättävät mielipiteitä puolesta ja vastaan.

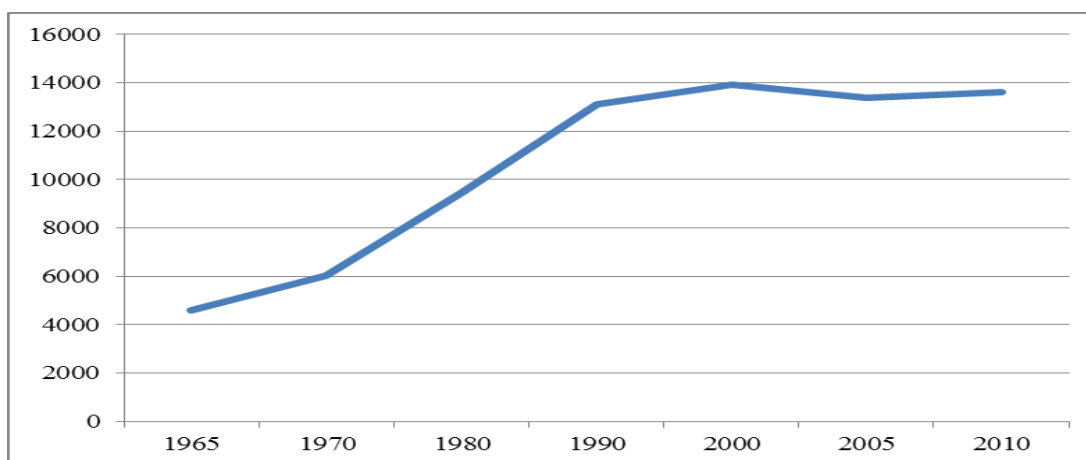
Ydinperheiden väheneminen, avoliittojen yleistyminen, lasten hyvinvointi, avioerojen kasvu sekä uusperheiden perustaminen aiheuttavat kiivasta keskustelua, jolle ei näy loppua. Uudenlaisissa perhesuhteissa elävät henkilöt pyrkivät saamaan äänensä kuuluville, jotta tasavertainen kohtelu ja oikeudenmukaisuus toteutuisivat. Lisäksi he tarjoavat toisilleen vertaistukea muun muassa internetin keskustelufoorumien, järjestöjen sekä yhteisöjen välityksellä. Monet kokevat, että vain samassa tilanteessa olevat ihmiset puhuvat keskenään samaa kieltä, ja juuri tästä syystä kokemusten jakaminen on äärimmäisen tärkeää.

Nämä vaihtoehtoiset perhemuodot liittyvät ennen kaikkea yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen muutokseen. Maallistuminen, seksuaalisuuden vapautuminen sekä individualisointuminen ovat luoneet jälkimoderneihin yhteiskuntiin monia erilaisia perhe- ja elämän-

muotoja, joista yksilöt voivat valita mieleisensä. (Giddens 1992: 13–15.) Sosiaalinen elämä on nykyään avoimempaa ja suvaitsevaisempaa. Tällöin ne traditionaaliset moraalisisäännöt ja pakotteet, jotka ennen ohjasivat ihmisten tekoja sekä päätöksiä, menettävät merkitystään, ja valinnan vapaus korostuu tämän seurauksena. Toisaalta on kuitenkin syytä huomioida, että vaihtoehtojen runsaus saattaa aiheuttaa yksilöille ahdistusta, sillä vain he itse voivat tehdä oman elämänsä kannalta tärkeät valinnat. (Giddens 1991: 5.)

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Uudenlainen vapaus ja suvaitsevaisuus ovat lisänneet avioerojen lukumäärää (Paajanen 2007: 13). Suomessa purkautuukin vuosittain 13 000–14 000 avioliittoa (kuvio 1). Avoliitoissa eronneisuus on vieläkin yleisempää, samoin myös toisissa tai kolmansissa avioliitoissa, jotka purkautuvat ensimmäisiä liittoa useammin (Castrén 2009: 24). Avo- ja avioerojen myötä syntyy uusperheitä, joiden lukumäärää kasvaa vuosi vuodelta. Uusperheistä on muodostunut merkittävä yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö, joka koskettaa monia suomalaisia perheitä. Suomalainen perhepolitiikka kuitenkin nojautuu edelleen ydinperheideaan, jolloin moninaistuvat perhesuhteet jäävät taka-alalle. Jotta päätöksenteossa voitaisiin huomioida paremmin uudenlaiset perhemuodot, on tutkittava niiden arjen käännekohtia sekä onnen hetkiä.

Kuvio 1. Avioerojen määrä vuosina 1965–2010 (Suomen virallinen tilasto 2011a).

Uusperheiden perustaminen todistaa, etteivät perheet ole häviämässä, vaikka avo- ja avioerot ovat yleistyneet. Näin ollen uskoa perheeseen ja sen toimivuuteen ei ole vielä menetetty. Perheitä halutaan edelleen perustaa, sillä yhtenäisyyden tunne ja kuuluminen johonkin koetaan merkittävinä voimavaroina nykyajan hektisessä ja pätkittäisessä maailmassa. (Castrén 2009: 87–88.) Perhe on sen jäsenien turvasatama ja kiinnekohta. Lisäksi perheessä jokaisen tulisi tuntea olevansa tärkeä ja korvaamaton. Rakkauden kasvanut merkitys toimii nykyaikaisen parisuhteen ja perheen onnellisuuden takaajana (Kontula 2009). Kaikille on tärkeää olla onnellinen, ja juuri siksi sitä etsitäänkin kaikkialta – joskus jopa liian usein tai liian kaukaa.

On hieman ironista, että rakkauden arvostus ja onnellisuuden tarve näkyvät eronneisuustilastoissa. Esimerkiksi Suomi sijoittuu Euroopan erotilastojen kärkipäähän. (Suomen virallinen tilasto 2011a.) Toisaalta tilastot kertovat oleellisen: onnellisuutta tavoitellaan, vaikka sen saavuttaminen käy yhä vaikeammaksi. Monille onnellisuus määrittyy avioliiton ja perheen kautta, ja siksi niiden pysyvyys halutaan taata. Tuo pysyvyys toteutuu lähinnä perheenjäsenien yhtenäisyyden tunteen, keskinäisen luottamuksen ja sitoutumisen avulla. Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen on kuitenkin jatkuva ja haasteellinen prosessi. Tämä johtaakin usein onnellisuuden ja tyytymättömyyden väliseen jännitteeseen.

Edellä mainittu jännite liittyy avio- ja perhe-elämään kohdistuviin odotuksiin sekä vaatimuksiin. Niiden on nimittäin tyydytettävä eri osapuolten emotionaaliset, eroottiset ja sosiaaliset tarpeet. Juuri tätä ajetaan takaa käsitteellä ”puhdas suhde”. Niinpä parisuhde ja sitä kautta myös perhe saattaa purkautua, mikäli avioliitto ei tarjoa tarpeeksi tyydytystä sen osapuolille. (Giddens 1992: 58–63.) Tämä kaikki liittyy siihen, että myöhäismodernina aikana perhe-elämän kannalta keskeiset ratkaisut tehdään samanaikaisesti päämäärärationaalisen ja affektuaalisen toiminnan avulla. Voidaankin vedota jonkinlaiseen tunteen ja järjen jatkuvasti ajankohtaistuvaan jännitteeseen.

Uuden onnen ja rakkauden löytäminen on tärkeää monille avo- tai avioeron kokeneille. Uuden rakkauden kohde saattaa olla yksinhuoltaja. Tällöin parisuhde muodostuu hyvin erilaisista lähtökohdista, kuin silloin, jos kolmatta osapuolta (lasta) ei ole. Mikäli pa-

risuhde jatkuu ja kehittyy vakavammaksi, voi yksinhuoltajavanhemmasta, hänen lapses-
taan sekä uudesta puolisoista muodostua perhe. Tällaisen uusperheen perustaminen saat-
taa tuoda aluksi mukanaan ongelmia, joista selviytyminen edellyttää erilaisia ratkaisuja.
Alkuvaikeuksien jälkeen sopeutuminen yhteiseen elämään helpottuu, mikäli roolit ja
oma paikka uudessa perheessä sisäistetään. Uusperheiden elämää eivät säätele yhteiset
ja yleisesti hyväksytyt tavat ja sopimukset, vaan ne on muotoiltava aina uudelleen tilan-
teen mukaan. (Raittila & Sutinen 2008: 25.) Raittilan ja Sutisen (emt. 40) mukaan on-
nistunut perhe-elämä vaatii selkeitä pelisääntöjä sekä jatkuvaa keskustelua toisten ih-
misten tarpeista ja kokemusten eroista. Niinpä neuvottelu ja sopiminen erilaisista arki-
päivän asioista nousevat uusperheessä etualalle (Castrén 2009: 87).

1.2. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Uusperheitä pidettiin aluksi vieraina ja outoina, sillä ne eivät mahtuneet perinteisen
ydinperheidean piiriin. Niiden uskottiin myös uhkaavan perhesuhteiden pysyvyyttä.
Uusperheet eivät ole enää 2000-luvulla poikkeus, vaan ilmiö, joka koskettaa monien
perheiden arkea. Tästä syystä uusperhettä pidetään nykyään melko normaalina perhe-
muotona, vaikka toisaalta se poikkeaa hyvinkin paljon aiemmasta, ”ainoasta oikeasta”,
perheestä. Vaikka asenteet ovat muuttuneet, pyritään uusperheitä edelleen tekemään
näkyvämmäksi ja tutummaksi tutkimuksien sekä tilastojen avulla. (Ritala-Koskinen
2009: 133, 137.) Ritala-Koskisen (2009: 133) mukaan: ”Näin outo ja vieras konkretisoi-
tuu ja tulee tutuksi, elävässä elämässä tapahtuvaksi asiaksi.” Niinpä myös minun tarkoi-
tukseni tässä tutkimuksessa on tehdä uusperheen arkea tutuksi niille, joille se on vielä
hämärän peitossa.

Tarkoituksena on perehtyä uusperheen arkeen ja muodostaa kokonaisvaltainen kuva sen
toimivuudesta ja siellä esiintyvistä ongelmista. On selvitettävä, mitkä tekijät takaavat
uusperheen pysyvyyden, ja mitkä mahdollisesti hajottavat sitä. Uusperheessä perinteiset
roolit purkautuvat ja uusien roolien sisäistäminen saattaa vaikeuttaa perhe-elämää. Tuol-
loin ristiriidat joudutaan ratkaisemaan yhä suuremmassa määrin neuvottelemalla. Halu-

an selvittää, kuinka suuri merkitys neuvottelulla on uusperheiden elämänhallinnan kannalta.

Ihmisten arki on hyvin monimuotoista ja lisäksi henkilökohtaista. Arjessa on monia osaluokkia, joita voitaisiin tutkia yksittäin, jolloin tiettyyn asiaan päästäisiin syvällisemmin käsiksi. Tarkoitukseni tässä tutkimuksessa on kuitenkin tarkastella perheen arkea kokonaisuutena. Tällöin ei ole mahdollista ottaa huomioon kaikkia pieniä yksityiskohtia. Tärkeämpää on tarkastella yleisesti, miten uusperheen arki jäsentyy ja miten sen sujumisesta kirjoitetaan. Lisäksi haluaisin saada selville, mikä pitää uusperheen koossa. Oletuksena on, että yhtenäisyyden tunnetta sekä pysyvyyttä on vaikeaa saavuttaa, sillä uusperheen jäsenillä on monia loitontavia voimia ja sidoksia perheen ulkopuolelle.

Monet kirjoitukset ja tutkimukset kuvaavat uusperheiden muodostumista sekä elämää haasteellisina tehtävinä, jolloin ”perheytyminen” on vaikeaa. Tämä saattaa pitää paikkansa, mutta on muistettava, että ongelmia on myös muissa perhetyypeissä. Siellä ongelmat ovat vain erilaisia. Tästä johtuen en oleta, että uusperheissä on paljon ongelmia, vaan ainoastaan pyrin selvittämään, minkälaisia nämä mahdollisesti koetut elämänhallinnalliset haasteet ovat ja miten niitä ratkaistaan. Lisäksi tarkastelen, hakevatko uusperheelliset apua tai neuvoa perheen ulkopuolelta. Ongelmien lisäksi yhtä tärkeää on tutkia, mitkä asiat uusperheelliset kokevat antoisina ja mitä uusperhe-elämä heille antaa.

Pyrin omakohtaisten elämäntarinoiden kautta selvittämään, millaisista asioista uusperheiden arki koostuu, miten ihmiset kokevat arjen ja elämän uusperheessä sekä minkälaisia merkityksiä he niille antavat. Kokonaisvaltaisen kuvan hahmottaminen uusperheen arjen käännekohdista ja onnen hetkistä on tutkimukseni tavoite. Tutkimuksesta saatavien tietojen avulla uusperheitä voidaan tukea, neuvoa ja auttaa entistä paremmin.

Tutkimuskysymykset sekä -ongelmat ovat:

- 1) Millaisia konflikteja ja ratkaisuja uusperheen arjessa esiintyy?
- 2) Mitkä asiat koetaan positiivisina?
- 3) Miten uusperhe pysyy koossa?

- 4) Millainen merkitys neuvottelulla ja sopimisella on uusperheiden elämänhallinnan kannalta?
- 5) Millaisia tulevaisuuden toiveita tai unelmia uusperheillä on?
- 6) Miten uusperheen arki jäsentyy?
- 7) Miten ihmiset kirjoittavat sen sujumisesta ja millaisia merkityksiä sille annetaan?
- 8) Mitkä tekijät takaavat arjen toimivuuden?

Luvussa 2 pyrin pääsemään nykyajan jäljille. Tarkastelen esimodernin, modernin ja myöhäismodernin yhteiskunnan tunnuspiirteitä ja pyrin sitä kautta selittämään perheissä tapahtuneita muutoksia. Tämän luvun tarkoituksena on muodostaa tutkimukselleni teoreettinen viitekehys. Kolmannessa luvussa tarkastellaan yleisesti suomalaisia perhetyppejä ja tarkemmin tämän tutkimuksen kohdetta, eli uusperhettä. Sen määritelmää pyritään selkeyttämään sekä esittämään tilastollisia faktoja. Lisäksi luodaan katsaus aikaisempaan tutkimukseen. Luku 4 liittyy tutkimuksen toteuttamiseen: miten aineisto on kerätty, mitä metodologiaa on käytetty ja miten tulokset on analysoitu. Lisäksi luvussa 4 tarkastellaan tulosten luotettavuutta sekä yleistettävyyttä. Luvussa 5 esitän tutkimustuloksiani. Olen valinnut aineistostani tietyt teemat, joita käyn läpi ja joihin paneudun syvällisemmin. Luvussa 6 esitetään tärkeimmät tutkimustulokset ja pohditaan jatkotutkimusaiheita.

2. NYKYAJAN JÄLJILLÄ

Kuten myös Broberg (2010: 32) toteaa, uusperhetutkimukselle ei ole vahvistunut yhtenäistä teoriapohjaa. Elämä uusperheissä on hyvin monimuotoista ja suhteita on paljon enemmän kuin ydinperheissä. Tästä syystä niiden tutkiminen ja yhden teorian käyttäminen on lähes mahdotonta. Itse olen päätenyt käyttämään teoreettisena viitekehyksenä esimodernin, modernin ja myöhäismodernin aikakauden erojen tutkimista. Aikakausien piirteitä pyritään yhdistämään ajankohtaiseen perhekeskusteluun. Perhe-elämässä tapahtuneet muutokset ovat yhteydessä suurempiin yhteiskunnallisiin murroksiin sekä ajanjaksoihin. Samalla perheessä asuvien henkilöiden asenteet ja tavat ovat muuttuneet vuosien kuluessa.

2.1. Kohti refleksiivistä modernisaatiota

Useiden nykytutkijoiden mielestä (Giddens 1995; Beck 1995; Lash 1995), ja juuri tässä tulee esille aikalaisanalyysin näkemyksellisyys, modernisaatio olisi jaettava kolmeen vaiheeseen: traditionaaliseen, yksinkertaisesti moderniin ja refleksiivisesti moderniin aikakauteen. Viimeisestä epookista käytetään useita eri nimityksiä, kuten jälkitraditionaalinen, jälkimoderni, myöhäismoderni tai postmoderni aikakausi. Tältä osin kaikkein pisimmälle on mennyt Lash. Hän lainaa osuvasti Tönniesin termejä kuvaillessaan traditionaalista yhteiskuntaa *gemeinschaftina*, yksinkertaisesti modernia yhteiskuntaa *gesellschaftina* ja refleksiivisesti modernia yhteiskuntaa täysin *kehittyneenä gesellschaftina*. (Lash 1995: 158.)

Nykykeskustelussa refleksiivistä modernisaatiota lähestytään yksilöitymisen näkökulmasta. Tällöin ajatellaan, että yksilöityminen murtaa traditionaalisten yhteiskuntien perinteiset rakenteet, kuten suurperheen, kyläyhteisön, suvun tai kirkon auktoriteetin. Tämä prosessi jää kuitenkin puolitiehen, sillä uudet yhteiskunnalliset rakenteet, esimerkiksi ammattiliitot, hyvinvointivaltio tai luokat asettuvat traditionaalisten rakenteiden tilalle. Täydellinen modernisaatio toteutuu, kun yksilöllistyminen vapauttaa ihmiset myös

”yksinkertaisesti” moderneista yhteiskuntarakenteista. Yksi tärkeä kollektiivinen rakenne on ydinperhe, josta ihmiset vapautuvat yksilöitymisen myötä. (Lash 1995: 158, 160.)

2.2. Esimoderni yhteiskunta

Ensinnäkin esimoderneja yhteiskuntia hallitsi tuotannon omavaraisuus. Kaikki mitä kulutettiin, tuotettiin omassa paikallisyhteisössä, esimerkiksi suurperheessä, heimossa tai klaanissa. Toinen tunnuspiirre oli ihmisten välisten suhteiden henkilökohtaisuus. Primitiivisissä yhteisöissä kanssaihmiä kohdeltiin ennen kaikkea ihmisinä: jatkuvuus, tuttuus ja ennakoitavuus määrittivät sosiaalisia suhteita. Sen sijaan valtiollisissa siviilisaatioissa kanssaihmiä kohdeltiin jo säätyjen edustajina. Esimodernissa yhteiskunnassa työnjaon aste säilyi matalana – ainoastaan miesten ja naisten työtehtävät eriytyivät. Neljäntenä tunnuspiirteenä voidaan pitää yhteisöllisen elämän kollektiivisuutta. Yhdenmukaisuus oli sääntö ja siitä poikkeaminen rangaistava teko. Yhteisöjä, joihin edelliset kuvaukset sopivat, olivat muun muassa pienet keräilystä, metsästyksestä sekä maanviljelyksestä elantonsa hankkineet yhteenliittymät. (Töttö 1989: 14–15.)

Giddens (1995: 91–95) väittää, että traditiot muodostivat perustan esimoderneille yhteiskunnille. Niissä ihmiset toimivat pitkälti perinteiden varassa. Traditio merkitsee toistoa, joka taas tarkoittaa ajan kontrolloimista. Näin ollen traditio voidaan määritellä käytännöksi, joka suuntautuu menneisyyteen, mutta joka samalla vaikuttaa merkittävästi nykyisyyteen. Traditiot suuntautuvat myös tulevaan, sillä sitä voidaan ennakoida ja järjestää vakiintuneiden käytäntöjen avulla. Lisäksi Giddens (1995: 91–95) liittyy tradition ihmisten kollektiiviseen muistiin, millä on samanaikaisesti emotionaalista, moraalista ja normatiivista voimaa. Tämä tarkoittaa, että traditioita noudatetaan sekä tunneperäisistä että pakottavista syistä. Traditiot voidaan nähdä käskyinä, jotka kertovat miten tulisi elää ja tehdä asioita. Perinteiden kautta ihmiset tuntevat jatkuvuutta, varmuutta ja samanlaisuutta, mikä liittyy ontologisen turvallisuuden kokemiseen. Traditioilla on lopulta ”vartijoita”, jotka varjelevat kollektiivista muistia ja välittävät sitä seuraaville sukupolville (Giddens 1995: 113).

Traditioihin liittyvät kiinteästi rituaalit. Niiden avulla traditioiden säilyminen oikeutetaan ja varmistetaan. Ilman rituaaleja traditiosta tulee pelkkä tapa tai tottumus, sillä rituaali vakauttaa tradition osaksi yhteisön normistoa. (Giddens 1995: 93, 113.) Perhettä on pidetty traditiona monien vuosisatojen ajan ja sen rituaaleihin kuuluu muun muassa miehen ja naisen naimisiinmeno, pariskunnan yhteenmuutto, lasten hankkiminen, riskitietäiset sekä yhteisten juhlien vietto. Perheellä voi olla myös monia päivittäisiä rituaaleja, kuten töihin lähtö, ruokaileminen sekä nukkumaan meno. Giddens (1995: 148) näkee myös sukupuolen traditioksi. Vielä 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla sukupuolten väliset erot olivat hyvin selkeitä ja ihmiset oikeuttivat niitä ”luonnollisina” asioina. Miesten ja naisten työnjako perustui sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja pysyvään identiteettiin. Tuolloin tradition luonnetta ei kyseenalaistettu eikä siltä vaadittu perusteluja.

2.3. Moderni yhteiskunta

Sosiologiassa tutkitaan moderneja yhteiskuntia. Heiskala (1994: 11–14) mainitsee kymmenen niiden tunnuspiirrettä: (1) teollistuminen, (2) talouden ja politiikan eriytyminen, (3) markkinaorientoitunut talous, (4) oikeusvaltio, (5) byrokraattinen valtiokoneisto, (6) kommunikaatioympäristöjen rakennemuutos, (7) kansallisvaltioidea, (8) demokratia, (9) atomistinen minäidentifikaatio sekä (10) maallistuminen. Tässä luvussa keskityn lähinnä kohtiin 3, 9 ja 10.

Modernissa yhteiskunnassa vaihdannan merkitys kasvaa kaupankäynnin välineenä. Vain pieni osa tavaroista ja palveluista tuotetaan omavaraisesti. Ihmiset käyvät työssä kodin ulkopuolella ja saavat työstään palkkaa, jolla he pystyvät tyydyttämään välittömät tarpeensa ja hankkimaan haluamiaan hyödykkeitä. Yhteiskunnallistuminen perustuu intressien ja päämäärien eriytymiseen, luokka- tai ammattietujen ajamiseen, markkinavaihtoon sekä markkinoilla toimivien agenttien sopimuksiin. Yhteenliittymistä arvotetaan välineenä, jonka kautta intressien mukaan eriytyneet kollektiivivoimat voivat edistää etujaan. Kansalaiset toimivat eri organisaatioiden edustajina ja järjestöjen jäseninä, jolloin heidän asemansa yhteiskunnassa määrittyy ei-persoonallisten tai professionaalisten roolien kautta. (Jokinen & Saaristo 2004: 246, 248.)

Vaikka modernisoituminen nähdään yksilöitymisenä, eivät kaikki yhteisösiteet kuitenkaan hajoa. Traditionaalinen järjestys säilyy yhteiskunnallistumisen aiheuttamasta yksilöitymisestä, valintapakosta ja oman edun tavoittelusta huolimatta, sillä toisaalta ihmiset pitävät kiinni tuttuudesta, yhteisistä toimintatavoista, luottamuksesta sekä luonnollisesta halusta liittyä yhteen. (Jokinen & Saaristo 2004: 248–249.) Näin ollen moderni teollisuusyhteiskunta nojaa muun muassa ydinperheeseen, sukupuolijakoon, luokkatietoisuuteen ja edistysuskoon. Nämä kaikki vaikuttavat traditioina, jotka rytmittävät ja vakauttavat jokapäiväistä elämää. (Esim. Beck 1995.) Asia tulee ymmärrettäväksi, kun tarkastellaan vaikkapa perhe-elämää. Moderneissa yhteiskunnissa erilaiset säätyperusteiset avioliittokäytännöt, kuten avioliiton purkamattomuus tai sukupuoleen perustuva työnjako, määrittävät pitkälti ihmisten arkipäivää. (Beck 1995: 29.)

Modernisoituminen merkitsee tietynlaista katkosta suhteessa traditionaaliin yhteiskuntaan. Sen edetessä pyritään luomaan tilaa omalle toiminnalle sekä vapautumaan traditioiden kahleista. Epäluuloisuuden kasvaessa modernius alkaa itse purkaa ylläpitämiään traditioita. Tässä merkittävää on se, että traditioilta vaaditaan perusteluja ja niitä kyseenalaistetaan: Miksi naisten on oltava kotona lasten kanssa? Miksi on mentävä naimisiin? Miksi naiset ja miehet eivät ole tasavertaisia? Tämän seurauksena traditiot pystyvät säilymään vain ja ainoastaan silloin, kun ne perustellaan diskursiivisesti. (Giddens 1995: 129, 147.)

Naisten asema teollisessa yhteiskunnassa

Beck ja Beck-Gernsheim (1995: 25–28) vievät aikalaisanalyysin ehkä kaikkein pisimmälle. He väittävät, että teollinen yhteiskunta näyttäytyy puolittain feodaalisena yhteiskuntana naisten näkökulmasta. Sukupuolten välisellä sodankäynnillä on pitkät juuret ja sen sanotaankin olevan teollisen yhteiskunnan perusta, mutta samalla myös sen seuraus. Väitettä perustellaan sillä, että teollinen tuotanto, joka edellyttää kotityön ja palkkatyön erottamista, kasvatti sukupuolten välistä työnjakoa ”esimoderniin” suuntaan. Tuolloin miesten ja naisten paikka yhteiskunnassa määräytyi pitkälti heidän syntymästään käsin; miehet yläpuolella ja naiset heidän alapuolellaan. Tästä muodostuikin vuosikymmeniä kestänyt moderni hierarkia teollisessa yhteiskunnassa. Mutta sukupuoleen perustuvat

statusroolit eivät epätasa-arvosta huolimatta ajautuneet vastakkain vielä modernisaation alkuvaiheessa. Vasta myöhemmin, toisen maailmansodan jälkeen, luonnollisina pidettyjä rooleja alettiin vahvassa mielessä kyseenalaistaa.

Teollisen yhteiskunnan sosiaalinen rakenne perustui huomattaviin vastakohtaisuuksiin sukupuolten välillä. Työelämässä, sikäli kuin naiset siihen osallistuivat, tämä ilmeni palkkauksessa sekä työtehtävissä. Toinen ja vielä merkittävämpi piirre oli se, että miehet pystyivät elättämään itsensä työstään ansaitsemilla tuloilla. Naiset taas tekivät työtä kotona – useimmiten ilman palkkaa. Heidät oli ”pakotettu” jäämään kotiin luonnollisena asiana osana avioliittoa sekä perhe-elämää. Tämä merkitsi naisille riippuvuutta, sillä he joutuivat elämään ainoastaan puolisonsa tuloilla. Edellä kuvatusta työnjaosta ei tuolloin keskusteltu, vaan se oli ennaltamäärätty kohtalo. Juuri tässä piilee teollisen yhteiskunnan feodaalinen ydin. (Beck & Beck-Gernsheim 1995: 26–27.) Ydinperheeseen sidotut sukupuoliroolit vaikuttivat modernina aikana siihen, että miehillä ja naisilla oli erilaiset roolit ja tehtävät. Nyt, myöhäismodernina aikana, tehtävien ja roolien rajat hämärtyvät ja muuttuvat. Tällä saattaa olla ongelmallisia seurauksia, jotka liittyvät muun muassa vastuuseen, rooliodotuksiin sekä työnjakoon.

Beck ja Beck-Gernsheim (1995: 27) jatkavat toteamalla, että naisten kohtalo oli ratkaistu jo kehossa. Heiltä evättiin yksilöllisen vapauden ja tasa-arvon periaatteet, kun taas miehet saivat ne privilegioina. Naisille oli haasteellista vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, sillä heidän oletettiin toimivan perinteitä sekä rooliodotuksia noudattaen. Heidät usein alistettiin ja pakotettiin tiettyyn rooliin sekä muottiin. Näin ollen naisia odotti koko elämän jatkuva kotityö. Jos he halusivat kapinoida ja mennä kodin ulkopuolelle työhön, heidän oli varauduttava vaikeuksiin työmarkkinoilla. Nämä feodaaliset jäänteet pyrittiin kuitenkin torjumaan tai piilottamaan rakkauden ja sitoutumisen avulla. On ironista, että rakkaus vaikutti ainoalta pelastukselta ahdingosta, jonka se oli itse aiheuttanut. Juuri tämän takia rakkauden takana piilevä epätasa-arvo pyrittiin torjumaan. Teollinen yhteiskunta ei ollut pelkästään teollinen. Se oli aina myös puoliksi feodaalinen. Feodaalinen puoli ei kuitenkaan ollut vain jäännös, vaan myös edellytys sekä tulos työn ja kodin toisistaan erottamisesta. (Beck & Beck-Gernsheim 1995: 27.)

Feodalismiteesiin osalta on kuitenkin nostettava esiin yksi ongelma, joka liittyy aikalais-analyysin yleistettävyyden problematiikkaan. Nähdäkseni on ongelmallista samaistaa Beck ja Beck-Gernsheimin kotimaan, eli Saksan, kotirouvaihanne Skandinaavisten maiden työntekoihanteeseen. Esimerkiksi Suomeen feodalismiteesi ei sovellu sellaiseenaan, sillä täällä naiset ovat osallistuneet palkkatyöhön laajasti. Lisäksi Suomessa naisten itsenäisyyden aste on ollut suurempi verrattuna useaan muuhun yhteiskuntaan. Tästä syystä maakohtaiset erot on syytä pitää mielessä. Beckin ja Beck-Gernsheimin avaama näkökulma on kuitenkin merkittävä, sillä – hieman yleistäen – vasta myöhäismodernissa yhteiskunnassa ongelma naisten oikeuksista ja tasa-arvosta on noussut päivänpolttavaksi puheenaiheeksi. Tämän taustalla vaikuttaa patriarkaalisen ydinperheen purkautuminen, mikä johtaa siihen, että naiset irtautuvat sukupuolen ja luonnollisen ruumiin kahleista (Castells 2004). Modernissa yhteiskunnassa epätasa-arvo piilotettiin rakkauden taakse, mutta myöhäismodernina aikana se nostetaan esille ja sitä problematisoidaan avoimesti.

2.4. Myöhäismoderni yhteiskunta

Bauman (2002: 191, 195) kuvaa nyky-yhteiskuntaa postmodernina tilana, joka muotoutui 1900-luvun lopulla. Postmoderni tila merkitsee ”täysin kehittynyttä modernia”, joka kykenee tiedostamaan oman luonteensa. Sille on ominaista jatkuva liike ja erojen hämärtyminen, ja siksi sen suuntaa on vaikeaa arvioida. Beck (1995: 12–13) puolestaan kuvaa nyky-yhteiskuntaa käsitteen ”refleksiivinen modernisaatio” avulla. Hän väittää, että teollinen yhteiskunta tuhoaa omat lähtökohtansa sekä rajansa. Tätä kutsutaan moderniuden radikalisoitumiseksi, ja sillä voidaan tarkoittaa kahta asiaa. Yhtäällä se voidaan yhdistää siihen, että klassikoiden teksteistä on tullut vasta nyt ajankohtaisia. Toisaalta se viittaa ilmiöihin, joita klassikot eivät kyenneet vielä omana aikanaan näkemään.

Nykyajan jäljille päästään monesta suunnasta. Esittelen niistä seuraavaksi muutamia. Ensinnäkin traditiot ohenevat ja menettävät merkitystään ihmisten elämässä. Tämän seurauksena mennyt ei enää määrää nykyisyyttä tai tulevaa. Meillä on mahdollisuus

muokata oma elämämme. Tämä liittyy valinnanvapauden kasvuun, joka sekä helpottaa että vaikeuttaa päätösten tekemistä. (Giddens 1995: 106.) Vapaus voidaan Baumanin (1996: 294–295) tavoin määritellä ihmisten mahdollisuuksiksi toteuttaa omia elämänkerrallisia toiveita. Vapauteen liittyy myös vastuuta. Jos eri instituutiot, kuten valtio ja kirkko, veivät modernina aikana yksilöiltä moraalisen vastuun, niin myöhäismodernina aikana se palautetaan takaisin yksilöille. Bauman korostaa voimakkaasti sitä, että ihmiset joutuvat kohtaamaan ja käsittelemään yksin erilaiset päätökset ja valinnat, jotka aiemmin ratkaistiin kollektiivien tasolla. (Beck 1995: 20; Bauman 1996: 287.)

Giddens (1992: 8, 29–30) mittaa moderniuden radikalisoitumista refleksiivisyyden asena. Tämä tarkoittaa, että oman elämän rakentamisesta tulee refleksiivinen projekti, jossa punnitaan mennyttä, nykyistä ja tulevaa. Refleksiivisyys viittaa juuri siihen, että perinteen tarjoamat normit eivät määrää elämäntulkua, vaan yksilöiden on rakennettava se itse. Lisäksi identiteetistä tulee refleksiivinen prosessi, joka edellyttää jatkuvaa itse-tutkiskelua ja vastuunottoa. Sanotaankin, että identiteettityö lähenee ”tee se itse -biografiaa” (Jokinen & Saaristo 2004: 264).

Modernille elämälle tyypillisiä toimintatapoja halutaan nykyisin kyseenalaistaa (Beck 1995: 27). Itsestäänselvistä asioista neuvotellaan yhä useammin. Yksi tällainen traditio on ydinperhe, jossa mies hankkii leivän ja nainen hoitaa lapset. (Jokinen & Saaristo 2004: 264.). Perhettä on kunnioitettu traditiona vuosikymmenien ajan, mutta nyt sitä kohtaan esitetään kasvavaa kritiikkiä. Perinteet ovat pitkään määränneet sukupuoliroolit sekä työnjaon perheessä. Lisäksi perhe on säilynyt traditiona, sillä lapsuudessa sisäistettyt tavat ja normit ovat ohjanneet ratkaisevasti yksilöiden elämää.

Giddensin (1995: 84, 103–104, 113) mukaan perhe onkin viimeinen traditio, joka purkautuu jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Perinteiset avioliitto- ja perhemuodot ovat muuttuneet yksilöllisiksi päätöksiksi. Naimisiinmeno tai lasten hankkiminen eivät ole enää normeja, joita olisi noudatettava. (Beck 1995: 29.) Tradition purkautuminen on vaikuttanut myös naisten ja miesten välisiin suhteisiin. Naisten ja miesten välinen erotelu sukupuolen, identiteetin tai seksuaalisuuden perusteella asetetaan nykyään julkisesti kyseenalaiseksi. Vaaditaan diskursiivisia perusteluja, jotka tukisivat tällaisia erotteluja.

Tästä huolimatta tasa-arvoa ei ole saavutettu. Naisten vallankumous on toki edennyt, mutta monia haasteita on vielä voitettavana. (Giddens 1995: 148; Beck 1995: 45.)

3. YDINPERHEESTÄ MONINAISTUVIIN PERHETYYPPEIHIN

Perhe-elämän perusteet näyttäisivät jäsentyvän uudelleen. Tällöin viitataan ensinnäkin siihen tilastolliseen faktaan, että perinteisten vanhemmat lapsineen -perhetyyppien lukumäärä on vähentynyt huomattavasti. Puhutaan jopa ydinperheiden purkautumisesta. Toinen suuntaus koskee perhemuotojen moninaistumista sekä yksilöiden suurempaa vapautta suhteessa intimitettiin ja perhe-elämän käytäntöihin. Asenteissa ja suhtautumisessa ”normaalista poikkeavaan” on tapahtunut selvää muutosta. Nykyisin vaihtoehtoisia elämänmuotoja ei voi yksipuolisesti verrata ydinperheeseen. Uusien perhetyyppien yleistymisen lisäksi tulee korostaa myös muutoksen kaksitasoisuutta: refleksiivinen modernius läpäisee sekä ydinperheet että avoliitot, sateenkaariperheet, uus- ja yksinhuoltajaperheet.

Nykyisessä perhesosiologiassa päähuomio kohdistuu perheen moninaistuviin muotoihin ja käytäntöjen kasvavaan vaihteluun. Juuri tämän vuoksi perhekokemusten yhdistäminen sekä perheen määrittely osoittautuvat haastaviksi. Perhe-käsite yhdistetään lähes poikkeuksetta ydinperheeseen, ja siksi on aina erikseen tarkennettava, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan vaikkapa uusperheestä tai yksinhuoltajaperheestä. Tästä syystä perhesanan tilalle haluttaisiin laaja-alaisempi käsite, joka ottaisi huomioon kirjavuuden ja varsinkin sen, että ihmiset voivat tehdä valintoja erilaisten perhemallien välillä. (Jalilinoja 2003: 27.)

Seuraavissa alaluvuissa keskityn ensimmäiseksi tarkastelemaan ydinperheinstituutiota sen historiallisen kehityksen valossa. Käyn läpi muutamia perhesosiologisessa keskustelussa useimmiten esitettyjä tulkintoja aiheesta. Tämän jälkeen pohdin perhettä koskevia perusasenteita ja tarkastelen moninaistuvia perhetyyppejä. Lopuksi päästään tämän tutkimuksen varsinaiseen aiheeseen eli uusperheisiin. Esitän määritelmiä perheestä ja uusperheestä, tarkastelen uusperhetilastoja sekä luon katsauksen aikaisempaan uusperhetutkimukseen lähinnä Suomessa.

3.1. Tulkintoja ydinperheen historiallisesta asemasta

Silva ja Smart (1999: 4–11) esittävät, että aviopari lapsineen on historiallisesti tarkasteltuna uusi ilmiö. He painottavat ydinperheidean kiteytyneen toisen maailmansodan jälkeisenä niin sanottuna fordistisena aikakautena. Vasta tällöin perhe alettiin mieltää kulutuksen ja vapaa-ajan yksiköksi, jossa isä vastaa perheen taloudesta ja äiti hoivasta.

Jallinoja (1985: 63) sen sijaan väittää ydinperheen olleen läntisissä maissa vallitseva perhemuoto jo kauan ennen teollistumisen alkua (ennen 1800-lukua). Teollistuminen vain muutti valmista rakenteellista muotoa, ja tämän myötä ydinperhe muuttui lähemmäksi moderniksi kutsuttua perhettä. Tämä muutos on paikannettu 1950-luvulle ja siitä eteenpäin. Jallinoja (1985: 107–108) mainitsee lisäksi, että 1800-luvulla ydinperheihanteen rinnalle kehittyi keski- ja yläluokan piirissä kotikultti. Tämä tarkoitti perheen ja kodin merkityksen vahvistamista onnellisen elämän takaajina. Äideistä tuli kodin hengen luojia, tietynlaisia ”hengettäriä”, jotka huolehtivat perheen tarpeista. Jallinoja tuo esille myös 1800-luvulla muodostuneen kotirouvaihanteen, mikä tarkoitti, että naisten paikka oli kotona lasten kasvattajina sekä kodin huolehtijoina eikä heidän oletettu käyvän ansiotyössä.

Nätkinin (2003: 18) näkemys sijoittuu edellisten väliin, sillä hän toteaa modernin ydinperheideaalin syntyneen 1800-luvulla lähinnä porvarillisen elämäntavan ihanteena. Mutta koko kansan elämäntavaksi se vakiintui vasta 1920–1930-luvuilla. Tällöin yksityinen ja julkinen elämänpiiri erottuivat vähitellen toisistaan. Kuitenkin vielä tuohon aikaan mies edusti perhettä julkisen elämän alueella.

Giddens (1992: 26–28) lähtee puolestaan liikkeelle kodin ja työn erottamisesta. Hän huomauttaa, että 1800-luvulla kodista tuli paikka, jossa yksilöt olettivat saavansa emotionaalista tukea erotuksena työn välineellisestä luonteesta. Kodin erottaminen työstä merkitsi myös perhekoon pienenemistä, sillä aputyövoimaa ei enää tarvittu niin kuin sitä tarvittiin maatilalla. Perheen eristäytyminen pohjautuu ”ydinperheistymiseen”, mikä vähitellen irrottaa perheen laajemmasta yhteisöstä. Perheestä tulee itsenäinen yksikkö,

joka ikään kuin sulkeutuu muilta. Perheet puhuvat ”meistä”, kun he puhuvat omasta perheestään ja ”heistä”, kun on kyse ulkopuolisista. (Jallinoja 1985: 117.)

Castells korostaa informaatiotriologiansa toisessa osassa *The Power of Identity* sitä, että sukupuolijärjestelmän ydin on perinteisesti ollut patriarkalismi ja patriarkalisin ydin taas patriarkaalinen perhe. Niinpä Castellsin näkemys tukee Jallinojan olettamusta siitä, että patriarkaalinen ydinperhe on vanha ilmiö. Castells painottaa patriarkalisessa perheessä vallinnutta tarkkaa sukupuolten välistä työnjakoa. Isä oli perheen pää, joka toimi ylimpänä auktoriteettina. Äiti puolestaan huolehti kodista sekä kasvatti lapset. (Castells 2004: 196–215.) Tämä osoittaa, että avioliiton päätehtävä oli käytännöllinen vaihtosuhde¹, jossa puolisoitten tunnetäytykset jäivät sivurooliin. Patriarkaalinen ydinperhe oli vallitseva perhetyyppi noin 1900-luvun puoliväliin asti, minkä jälkeen sen ihannointi alkoi hiipua. (Kontula 2009: 22.)

Kaikki edellä mainitut kirjoittajat ovat samaa mieltä siitä, että ydinperheideaali nojasi vahvasti sukupuolten väliseen työnjakoon. Näin ollen niin sanottu ”moderni” ydinperhe, joka sijoitetaan ajallisesti siihen yhteiskuntaan, jota perinteisesti kutsutaan ”moderniksi”, oli sisäiseltä rakenteeltaan hyvinkin *esimoderni* ja aivan *erityislaatuiseen työnjakoon nojaava*. Tässä voidaan vedota Beckin ja Beck-Gernsheimin (1995) esittämään feodalismin-teesiin: Moderni yhteiskunta ei ollut niin moderni kuin yksipuolisen miesnäkökulman kautta operoinut klassinen sosiologia antoi ymmärtää. Kyseisessä teesissä kiteytyy juuri se, mitä klassikot eivät kyenneet omana aikanaan näkemään. Sukupuolten välisen työnjaon huomioiminen olisi tehnyt käsiteparin esimoderni–moderni entistä vaikeammaksi.

3.2. Ydinperheiden arvostus

Ydinperheiden lukumäärä vähentyy vuosi vuodelta. Tämän faktan valossa on mielenkiintoista, että perhettä koskevat perusasenteet liittyvät vieläkin ydinperheen ihannointiin sekä autuuteen. Lisäksi sitä saatetaan edelleenkin kunnioittaa traditiona, ja useat

¹ Käytännöllinen vaihtosuhde perustuu tässä yhteydessä aviomiehen taloudelliseen panokseen ja vaimon ajankäyttöön kotitalouden ylläpitämiseksi sekä lasten kasvattamiseksi (Kontula 2009: 22).

pitävät ydinperhettä tai lähinnä avioliittoa jopa pyhänä asiana. Niitä ei tietoisesti haluta kyseenalaistaa eikä murentaa. Avioliitto yhdistetään usein ”siihen oikeaan” ja täydelliseen parisuhteeseen, johon kaikkien tulisi pyrkiä. Avioliiton pyhyyttä osoittaa se, että muita perhemuotoja pidettiin pitkään poikkeavina ja hieman moraalisesti arveluttavina. Avioliittoinstituution arvostus näkyy vielä edelleen siinä, että perheen tilastollinen luokitusjärjestelmä perustuu sukupuolierolle ja heteroseksuaaliselle järjestykselle. (Ks. Närvi 2008.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi ydinperheen pyhyys ja traditioluonne ilmenevät Suomen Gallupin vuonna 1996 teettämässä kyselyssä, jonka mukaan suomalaiset pitivät itsestään selvänä perhemallina avioparia, jolla oli lapsia. Vastaajista 98 % oli tätä mieltä. Tutkimuksesta selviää myös, että suomalaisten mielestä lapsen onnellinen ja turvallinen kehitys edellyttää kotia, johon kuuluvat molemmat vanhemmat. Tästä oli vakuuttuneita kolme neljästä vastaajasta. (Jallinoja 2000: 106, 188.) Samanlaisia tuloksia saatiin Perhebarometri-tutkimuksissa vuosina 1997 ja 2007.

Myös Brobergin (2010: 168) tutkimuksesta selviää, että monet uusperheet määrittelevät perheensä käyttäen ydinperheen-käsitettä pohjana. Ydinperheideologia vaikuttaa edelleen siihen, miten suhteet tulisi organisoida erilaisissa perheissä. Näin tekevät myös sellaiset perheet, joita ei voida lukea ydinperheiksi. Ikään kuin perheet voisivat oikeuttaa oman olemassaolonsa pätevyyden vain, jos toiminta perheen sisällä vastaa ydinperheiden muottia. Muussa tapauksessa perhe katsotaan vajavaiseksi tai normaalista poikkeavaksi. Brobergin (2010: 188) mukaan osa uusperheistä halusi jättää uusperheellisyyden kokonaan taka-alalle ja korostaa ydinperhemallia omassa perheessään. Tällaisissa tapauksissa isä- tai äitipuolen haluttiin omaksuvan biologisen isän tai äidin roolin ja suhde lapsen etävanhempaan koettiin tuolloin hankalaksi. Ydinperhettä pidetään edelleen ihannetyyppisenä ja eniten arvostettuna perhemallina.

3.3. Moninaistuvat perhetyypit

Vaikka ydinperheiden arvostus ja ihannoiti on edelleen suurta, ovat moninaistuvat perhetyypit saaneet jalansijaa yhteiskunnassamme viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana. Yhteiskunnallisessa keskustelussa painotetaan hyväksymään erilaiset perhetyypit tasavertaisina yhteisinä ydinperheen rinnalla.

Tilastot osoittavat merkittävimmät perhe-elämässä tapahtuneet muutokset. Ensinnäkin avoliitot ovat yleistyneet huomattavasti 1970-luvulta lähtien. Toinen huomionarvoinen asia on se, että nykyään aviopari ilman lapsia on *yleisempi* perhetyyppi kuin aviopari ja lapsia (ns. moderni ydinperhe). Hieman yli viidenkymmenen vuoden aikana aviopari lapsineen -perhetyyppien määrä on kaventunut puoleen siitä, mitä se oli vuonna 1950. (Ks. taulukko 1.) Tämän johtuu avoliittojen sekä avioerojen yleistymisestä. Lisäksi vuoden 2002 uuden lakimuutoksen myötä tilastoon on tullut kaksi uutta perhetyppiä eli rekisteröity miespari ja rekisteröity naispari. Näiden lukumäärät olivat vuonna 2005 miesten kohdalla 398 ja naisten 430. (Paajanen 2007: 9–10.)

Taulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950–2010 (n, %) (Suomen virallinen tilasto 2011b).

Vuosi	Yhteensä perheitä	Aviopari, ei lapsia	Aviopari ja lapsia	Avopari ja lapsia	Avopari, ei lapsia	Äiti ja lapsia	Isä ja lapsia	Rekist. miespari	Rekist. naispari
1950	930 572	19,0	63,8	-	-	14,8	2,4	-	-
1960	1 036 270	20,1	65,5	-	-	12,5	1,9	-	-
1970	1 153 878	22,6	62,6	0,6	1,7	11,0	1,6	-	-
1980	1 278 102	23,7	55,6	2,8	5,2	11,0	1,7	-	-
1990	1 365 341	26,7	46,9	4,8	9,0	10,8	1,8	-	-
1997	1 389 920	29,6	39,8	6,7	10,4	11,5	2,0	-	-
2000	1 401 963	31,1	36,7	7,3	11,4	11,4	2,1	-	-
2005	1 426 002	33,7	32,8	7,9	12,7	10,7	2,1	0,0	0,0
2008	1 444 386	34,9	31,3	8,0	13,2	10,4	2,0	0,0	0,0
2010	1 455 073	35,3	30,7	8,1	13,5	10,3	2,1	0,0	0,1

Avoliitot

Avoliittojen yleistyminen 1960-luvulta lähtien edustaa merkittävintä perherakenteessa tapahtunutta muutosta viimeisten vuosikymmenten aikana. Vuonna 2005 avoliittojen osuus kaikista perheistä oli Suomessa noin 21 % (taulukko 1, s. 25). Perhebarometrissa vuonna 2007 tehdyn kyselyn mukaan lähes 90 % vastaajista oli sitä mieltä, että avopari lapsineen muodostaa perheen. Vastaava luku vuonna 1997 oli 86 %. Toisaalta vain puolet vastaajista piti lapsettomia avopareja perheenä vuosina 1997 ja 2007. (Paajanen 2007: 27.) Toisin sanoen: vaikka avoliiton sallivuus on suurempaa, saatetaan se silti yhdistää epävarmuuteen tai haluttomuuteen sitoutua lopullisesti (Jallinoja 2000: 188).

Avoliitot ovat yleisimpiä nuorten keskuudessa. Tosin avoliitto edeltää usein avioliittoa. (Kontula 2009.) Jallinoja (2000: 79–80) huomauttaa, että monet pariskunnat haluavat ensin asua avoliitossa, jotta he voivat testata yhteensopivuuttaan. Tämä aiheuttaa ihmisille suuria paineita, sillä halutaan olla täysin varmoja, ettei muualta löydy parempaa kumppania. Lisäksi monet avoliitossa elävät parit haluavat painottaa puolisoiden vapautta suhteessa toisiinsa sekä sitä, että monissa tapauksissa naimisiinmeno ei muuta suhdetta millään tavoin. Avoliitossa houkuttelevat lievemmat sitoumukset ja pienemmät velvollisuudet verrattuna avioliittoon. Lisäksi eroaminen on juridisesti helpompaa eikä siitä synny osapuolille kustannuksia.

Lisäksi on korostettava, että avoliitot ovat muuttuneet niin arkipäiväisiksi, että niitä ei tarvitse enää erikseen perustella, mutta toisaalta taas avioitumiselle pyritään hakemaan tarkka syy (Paajanen 2007: 40). Tuon syyn etsintä kiteytyy käsitteessä ”puhdas suhde”. Se tarkoittaa, että parisuhde syntyy ja kestää pelkästään sen itsensä varassa, eivätkä siihen vaikuta juridiset velvoitteet tai yhteiskunnalliset traditiot. Lisäksi ”puhdas suhde” on jatkuvan arvioinnin kohteena ja kestää niin pitkään kuin se tyydyttää molempien osapuolten tarpeita. (Giddens 1992.)

Sateenkaariperheet

Avoliittojen ohella myös niin sanotut sateenkaariperheet haluavat lukeutua perheväestöön. Kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä on voinut 1.3.2002 lähtien rekisteröidä parisuhteensa ja saada lähes samat oikeudet kuin avioliitossa elävä heteropari. Rekisteröinti on kuitenkin suoritettava siviilivihkimisenä. Näin perinteisen ydinperheen rinnalle on muodostunut virallisesti kaksi uutta perhetyppiä: rekisteröity miespari ja rekisteröity naispari. Vuonna 2005 rekisteröityjä miespareja oli 398 ja naispareja 430. (Paajanen 2007: 10.)

Lapset tuovat homo- ja lesboperheet lähemmäksi ydinperheideaalia, joka vahvassa mielessä rakentuu parisuhteen ja lasten varaan. Suurin osa homo- ja lesbopariskuntien lapsista on entisistä heteroseksuaalisista suhteista, mutta nykyään myös keinohedelmöityksen avulla hankittujen lasten määrä on kasvamassa (Paajanen 2007: 10). Monet tutkimukset todistavat, että sateenkaariperheissä lasten aseman otetaan hyvin tarkoin huomioon. Tällöin osapuolet miettivät, ovatko he todella valmiita vanhemmuuteen. Vanhemmuus otetaankin todennäköisesti huomattavasti vakavammin kuin perheissä keskimäärin. Homoseksuaaliin suhteisiin ei synny lapsia vahingossa, vaan sitä edeltää pitkä suunnittelu ja tulevaisuuden pohtiminen. Näin ollen lapsi on haluttu ja toivottu. (Nätkin 2003: 31; Kyyrönen 2003: 32–33.) Tämä sotii voimakkaasti niitä julkisuudessa esitettyjä näkemyksiä vastaan, jotka kyseenalaistavat homoseksuaalien pätevyyden vanhempina ja ns. ”normaalin” kasvuympäristön takaajina.

Yksinhuoltajaperheet

Kolmas perhetyppi on avo- tai avioerojen jälkeen muodostuva yksinhuoltajaperhe. Suomessa yksinhuoltajaperheiden osuus kaikista perhetyypeistä oli noin 13 % vuonna 2005. Nykyisin se on kuitenkin pienempi kuin vielä vuosien 1950–1970 välisenä aikana. (Taulukko 1, s. 25.) Sotien jälkeen avioerot yleistyivät huomattavasti ja tästä syystä myös yksinhuoltajaperheiden lukumäärä kasvoi. Tämän jälkeen avioeroja otettiin vuosittain noin 9000–10000 aina vuoteen 1988 asti, mutta uuden lakimuutoksen myötä nii-

den määrä asettui nykyiselle tasolle, noin 13 000–14 000 eroon per vuosi. (Paajanen 2007: 10.)

Avioeron jälkeinen vanhemmuus määrittyy sukupuolen kautta. Sukupuolittuneisuus tarkoittaa tässä juuri sitä, että suurin osa yksinhuoltajista on naisia. Vuonna 1994 Suomessa yksinhuoltajista miehiä oli vain 14 %. (Kuronen 2003: 108; Nätkin 2003: 31; Eräranta 2006: 298.) Vaikka yleisin huoltajuuden muoto avioerotapauksissa on yhteishuoltajuus, se ei aina toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Lapset asuvat pääsääntöisesti äitinsä luona ja ”vierailevat” isän luona silloin tällöin, esimerkiksi joka toisena viikonloppuna. Tästä samasta syystä lapsen oikeutta molempiin biologisiin vanhempiin korostetaan suomalaisessa nykykeskustelussa. Puhutaankin *jaetusta* vanhemmuudesta, jonka tulisi toteutua avo- tai avioeron jälkeen. Tällä tarkoitetaan isän ja äidin tasavertaista osallistumista lasten hoitoon sekä vanhemmuuteen. (Rotkirch 2000: 192; Kuronen 2003: 112; Eräranta 2006: 298.) Eron jälkeinen vanhemmuus edustaa myös *neuvoteltavaa* vanhemmuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että vanhemmat joutuvat yhdessä sopimaan ja neuvottelemaan lapsiaan koskevista asioista. (Kuronen 2003: 115.)

3.4. Uusperhe tutkimuksen kohteena

Neljäs moninaistuva perhetyyppi on uusperhe, joka on tämän tutkimuksen varsinainen kohde. Seuraavissa alaluvuissa uusperhettä käsitellään syvällisemmin. Ensin määritellään perheen ja uusperheen käsite. Tämän jälkeen tarkastellaan uusperhetilastoja ja lopuksi perehdytään aikaisempaan uusperhetutkimukseen.

3.4.1. Perheen ja uusperheen määrittelyä

Suomen tilastokeskus määrittelee perheen seuraavalla tavalla: sen muodostavat lapsettomat tai lasten kanssa asuvat avio- ja avoparit, rekisteröidyt mies- ja naisparit sekä yhden vanhemman perheet (Suomen virallinen tilasto 2011c). Ydinperheen rakenteellisen määrittelyn mukaan siihen kuuluu kahden peräkkäisen sukupolven jäseniä ja se muodostuu äidistä ja isästä sekä heidän lapsistaan (Jallinoja 1985: 8). Lisäksi ydinperheisiin

lasketaan perheet, joissa on adoptiolapsi tai keinohedelmöityksellä saatu lapsi (Taskinen 1994: 4). Kuten edellä sanotusta käy ilmi, perheen institutionaalinen määrittely synnyttää aitoja haasteita.

Perhe voidaan Brobergin (2010: 15) mukaan määrittellä muuttuvaksi, mutta jatkuvaksi instituutioksi, joka ei kuitenkaan ole staattinen vaan jatkuvassa liikkeessä. Jatkuvuus toteutuu ihmisten tehdessä perhettä, jolloin perhe samalla elää koko ajan ihmisten mukana (emt.). Uudelleenmäärittelyt ja neuvottelut ovat arkipäiväistä jokaiselle perheelle. Jopa perheenjäsenet voivat määrittellä perheensä eri tavalla. Jotkut korostavat biologisia suhteita, kun taas toiset määrittelevät perheen tunnesuhteiden perusteella (Broberg 2010: 14).

Jallinoja määritteli perheen 80-luvulla rakenteellisesti ja funktionaalisesti. Rakenteellinen määrittely perustui perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Yhteisestä asunnosta tuli edellisen lisäperuste, ja funktionaalisuus näkyi erilaisten tehtävien hoitamisena. Jallinoja lisäsi yleiseen määritelmään vielä sen, että perhe on sosiaalinen yhteisö, johon kuuluu kahden perättäisen sukupolven jäseniä. Lisäksi perhe sitoo jäseniään yhteisyyden tunteen kautta. (Jallinoja 1985: 6–7.)

Moni edellä esitetyistä tekijöistä ei enää kuvaa tilannetta 2000-luvulla. On huomioitava, että monet pariskunnat, joilla ei ole lapsia, pitävät itseään silti perheenä. Myöskään yhteinen asunto ei enää poikkeuksetta määrää, ketkä kuuluvat perheeseen. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat uusperheet, joiden jäsenillä saattaa olla myös toinen perhe varsinaisen kodin ulkopuolella. Lisäksi voidaan kysyä, perustetaanko perheitä enää funktionaalisuuden pohjalta. Ainakin näyttää siltä, että ihmiset korostavat henkilökohtaisia tunteita ja rakkauden merkitystä lähisuhteiden perustana (Jallinoja 1984: 51).

Kuten huomataan, perheen tieteellinen määrittely on nykyään hyvin ongelmallista, sillä siihen on sisällytettävä monta poikkeusta. Haasteena on, ettei perhettä voida enää määrittellä muodollisena avio- tai verisiteisiin perustuvana asiana, joka vielä muutama vuosikymmen sitten edusti yhteisesti jaettua käsitystä. Nyt se on enemmänkin riippuvainen yksilöistä ja heidän tulkinnoistaan. Niinpä parisuhde ja yleensä sen varaan rakentuva

perhe ovat neuvoteltavissa olevia asioita. Tuollaisen neuvottelun tarkoituksena on luoda pelisäännöt, joiden kautta perhe-elämä järjestetään ja oikeutetaan. (Beck & Beck-Gernsheim 1995: 5.)

Jallinoja (2009: 16) kuitenkin muistuttaa, että perhettä on pidettävä ainutlaatuisena yhteisönä, vaikka se voidaan nykyään määritellä melko vapaasti. Tällä hän viittaa siihen, ettei mikä tahansa yhteenliittymä, kuten tiivis työporukka, voi olla perhe sen varsinaisessa merkityksessä. Monet tutkimukset osoittavatkin, että jälkeläisyys määrittää olennaisimmin perheitä. Se voi toteutua nykyään monin eri tavoin, kuten biologisin, sosiaalisin tai sopimuksellisin muunnelmin.

Perhemuotojen arvottamisesta ja perheen elämäntilanteisiin liittyvistä määrittelyistä on tullut ihmisten oma asia. Määrittelyongelma liittyy olennaisesti kasvavaan refleksiivisyyteen. Refleksiivisessä moderniuudessa toimijat pystyvät kasvattamaan valtaansa suhteessa oman olemassaolonsa yhteiskunnallisiin edellytyksiin (ks. Beck 1995; Giddens 1995). Näin ollen ihmisten omat elämänsä koskevat jäsennykset voimistuvat arjen hallinnan kannalta. Perheen tieteellinen määrittely edellyttää perehtymistä yksilöiden omiin perhettä koskeviin näkemyksiin. Nämä määritelmät ovat riippuvaisia ihmisten elämäntilanteista ja juuri siksi ne ovat jatkuvassa muutoksessa. Lähtökohtana oletan, että perhe on jatkuvan reflektion kautta määrittyvä tunnelatautunut yhteenliittymä, joka pysyy koossa siihen kuuluvien jäsenten tyytyväisyyden, sitoutumisen ja keskinäisen luottamuksen varassa.

Uusperhe voidaan määritellä perhetyypiksi, johon kuuluu uuden parisuhteen lisäksi toisen tai molempien puolisoitten alaikäisiä lapsia entisestä liitosta, ja ainakin joku näistä asuu pääosin uusperheen taloudessa. Lisäksi uusperheessä voi olla myös yhteisiä-, täysikäisiä- sekä etälapsia. Uusperheissä asuu yli 110 000 alle 18-vuotiasta lasta. Tämä on noin 9 % kaikista lapsista. Heistä noin kolmasosa on uusperheeseen syntyneitä yhteisiä lapsia. (Ritala-Koskinen 2003: 123.) Yhteisellä lapsella on paitsi tärkeä myös ristiriitainen rooli uusperheen yhtenäisyyden luojana ja juuri yhteisen lapsen kautta uusperhe tulee lähemmäksi ydinperhettä (Castrén 2009: 68).

Uusperhe on nähtävä samanlaisena tunneyhteisönä kuin ydinperhe, vaikka se eroaa ydinperheestä toiminnaltaan, rakenteeltaan ja suhteiltaan (Broberg 2010: 21). Uusperhettä voidaan luonnehtia uudelleen organisoiduksi sosiaaliseksi yksiköksi, joka pyrkii toteuttamaan yhtäläillä luotettavaa ja pitkäkestoista perheen ideaa (Broberg 2010: 21; Castrén 2009: 124). On kuitenkin muistettava, että uusperheitä on hyvin erilaisia. Niiden kokoonpanot vaihtelevat ja erilaisia variaatioita on kymmeniä. Niinpä kaikki uusperheet eivät ole samanlaisia, eikä niitä voida mutkattomasti verrata toisiinsa.

3.4.2. Uusperheiden tilastointi

Uusperheiden tilastointi aloitettiin vasta vuonna 1990, jolloin niiden osuus kaikista lapsiperheistä oli 6,9 %. Vuonna 2008 tämä osuus oli kasvanut 9,2 prosenttiin. (Suomen virallinen tilasto 2011d.) Huomionarvoista on myös se, että jo vuonna 1998 lähes kolmannes solmituista avioliitoista oli sellaisia, joissa ainakin toinen osapuoli oli ollut aikaisemmin naimisissa (Jaakkola & Säntti 2000: 15).

Uusperheiden tilastointiin sisältyy muutamia ongelmia, joiden vuoksi kaikkien etä- tai uusperheissä asuvien henkilöiden tavoittaminen on hankalaa. Näin ollen uusperheiden osuus saattaa olla vieläkin suurempi. Avioerojen jälkeen muodostuu etäperheitä, kun lapsi jää asumaan toisen vanhemman luokse. Mikäli lapsen vakituinen asuinpaikka on lähivanhemman luona, etävanhempaa ei luokitella perhetilastoon, vaikka lapsi asuisi puolet ajastaan tämän luona. Jos lapsen etävanhempi solmii uuden avioliiton, hänestä ja uudesta puolisoista tulee lapseton aviopari. Ja lisäksi: Jos heille syntyy lapsi, heidät määritellään ydinperheeksi uusperheen sijasta. Tällainen perhe saattaa kuitenkin viettää puolet ajastaan uusperheenä, sillä etävanhemmalla säilyy huoltovastuu edellisessä avioliitossa syntyneestä lapsesta.

Lisäksi varsinainen uusperhe siirtyy tilastossa lapsettomaksi avo- tai aviopariksi, kun isän tai äidin viimeinen kotona asuva lapsi täyttää 18 vuotta. Jos perheeseen jää tämän jälkeen vain pariskunnan yhteinen lapsi, muuttuu uusperhe tilastoissa ydinperheeksi. Näin ollen ei voi tarkasti sanoa, kuinka suuri osa ydinperheistä muodostuu puolisoista, joilla on muualla asuvia lapsia edellisestä liitosta ja jotka voidaan luokitella uusperheik-

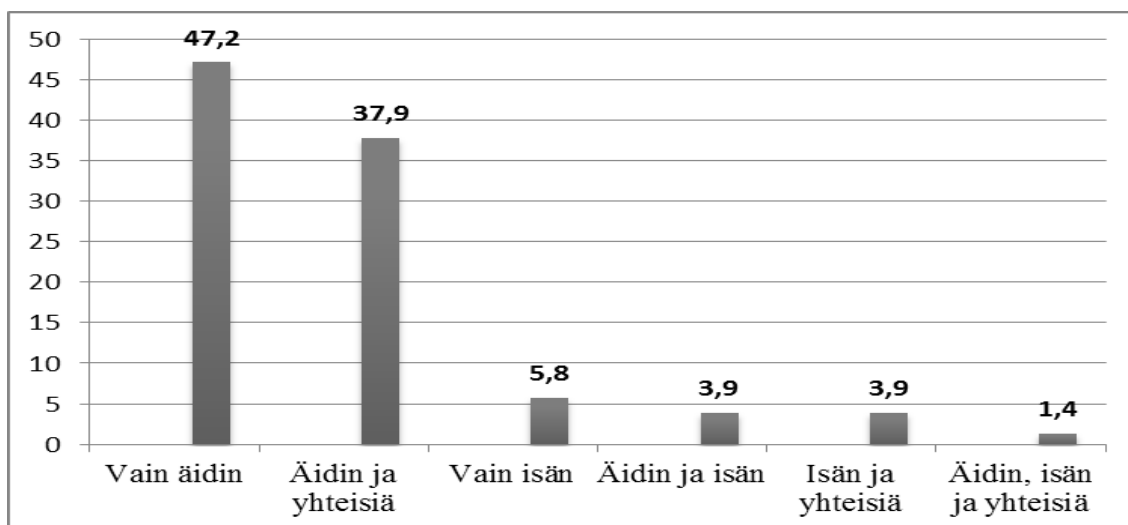
si. (Castrén 2009: 12, 39.) Tällaisia perheitä on kuitenkin varmasti enemmän kuin tilastot osoittavat.

Tilastokeskus kerää vuosittain tietoa väestöstä ja sitä kautta myös perheistä on saatavilla erilaisia aineistoja sekä taulukoita. Tilastokeskuksen 27.5.2011 julkaistusta taulukosta ”Uusperheet 1990–2010” ilmenee selvästi uusperheiden lukumäärässä tapahtuneet muutokset. Uusperheiden lukumäärä on lisääntynyt vuosi vuodelta aina 2008 vuoteen asti. Sen jälkeen uusperheiden määrä on vähentynyt muutamilla sadoilla. Vuonna 2010 uusperheitä oli tilastokeskuksen mukaan 53 265. Tämä on noin 9,1 % kaikista lapsiperheistä. Tämä luku ei vaikuta kovin suurelta, mutta uskon sen todellisuudessa olevan ainakin kaksinkertainen. Vaikka tilastojen mukaan uusperheet ovat vähentyneet, käytännössä asia ei ole näin yksinkertainen. Kuten jo aiemmin totesin, ne mittarit, joilla uusperheiden lukumääriä lasketaan, ovat puutteelliset. Niinpä esimerkiksi monien uusperheiden lapset täyttävät hiljalleen 18 vuotta ja siitä syystä uusperheiden määrä näennäisesti laskee, vaikka oikeasti nämä perheet ovat edelleen luokiteltavissa uusperheiksi.

Avo- ja avioparien muodostamia uusperheitä on tällä hetkellä suurin piirtein yhtä paljon. Vielä 2000-luvun alussa avoparien määrä saattoi olla jopa 4000–5000 suurempi kuin avioparien. Tämä on mielenkiintoinen muutos, sillä yleisesti avoliittojen määrän oletetaan lisääntyneen. Giddensin (1992) mukaan intiimisuhteet olisivat muuttumassa ”puhtaiksi suhteiksi”, jotka kestävät vain niin kauan kuin ne tyydyttävät eri osapuolten emotionaaliset, eroottiset ja sosiaaliset tarpeet. Tässä kohtaa näyttää kuitenkin siltä, että varsinaiset ”puhtaat suhteet” jäävät toiseksi, mikäli avoliitto syrjäyttää avoliiton. Avoliitto yhdistetään usein lasten hankkimiseen ja sitä perustellaan myös sillä. Lasten tulevaisuus halutaan turvata vanhempien naimisiinmenolla. Saattaa olla, että uusperheet olivat 2000-luvun alussa enemmänkin kahden vanhemman välinen perhe, jossa lapsilla oli sivurooli. Nyt kun avoliitot ovat taas yleistyneet uusperheiden keskuudessa, uskon, että perheet ovat muodostuneet enemmän kokonaisuuksiksi, joissa lapsilla on tärkeä asema. (Suomen virallinen tilasto 2011d.)

Uusperheet muodostuvat useimmiten äidin lapsen ympärille. Tällaisten uusperheiden lukumäärä oli 25 275 vuoden 2009 lopussa. Tämä on lähes puolet kaikista uusperheistä.

Toiseksi yleisin uusperhetyyppi oli äidin ja yhteisten lasten muodostama kokonaisuus. Näiden lukumäärä oli 20 289. Isän lasten, äidin ja isän lasten sekä isän ja yhteisten lasten ympärille muodostuneita uusperheitä oli 2009 vuoden lopussa lähes yhtä paljon, noin 3000 jokaista. Vähiten oli sellaisia uusperheitä, joissa äidin ja isän lasten lisäksi oli vielä yhteisiä lapsia. (Ks. kuvio 2.) Uusperheiden lukumäärä, johon kuuluu ”sinun, minun ja meidän” lapsia, oli 744 (Suomen virallinen tilasto 2010).

Kuvio 2. Uusperheet perhekoostumuksen (%) mukaan 2009 (Suomen virallinen tilasto 2010).

Uusperheissä on keskimäärin 1-3 lasta, riippuen tietenkin perheen kokoonpanosta. Useimmiten ajatellaan, että uusperheet ovat kooltaan paljon suurempia kuin ydinperheet, mutta tilastokeskuksen taulukon mukaan voimme päätellä, ettei näin ole. Yli neljän lapsen uusperheet ovat melko harvinaisia. Yhden lapsen uusperheissä on lähes aina vain äidin lapsia. Kun lapsiluku on kaksi tai enemmän, yleisin uusperhetyyppi on äidin ja yhteisten lasten muodostama perhe. Lukumääräisesti eniten on sellaisia uusperheitä, joissa on vain yksi äidin lapsi. (Suomen virallinen tilasto 2010.) Vuonna 2010 äidin lasten lukumäärä uusperheissä oli yhteensä 66 508 ja isän lasten 10 417. Yhteisiä lapsia oli 33 057. Usein isän lapset ovat etälapsia, joita ei oteta tilastoinnissa huomioon, sillä heidän vakituinen asuinpaikka on äidin luona. Niinpä isän lasten osuus todelli-

suudessa on suurempi kuin runsaat 10 000. Uusperheissä elää yhteensä noin 110 000 alle 18-vuotiasta lasta. (Suomen virallinen tilasto 2011d.)

Ne uusperheet, joissa pariskunta on jo naimisissa, koostuvat enimmäkseen äidin ja yhteisistä lapsista. Toiseksi eniten on vain äidin lapsia. Muut variaatiot muodostavat huomattavan vähemmistön. Esimerkiksi uusperheitä, joissa on äidin ja isän lapsia, on vain 849. Sellaisissa uusperheissä, joissa pariskunta elää avoliitossa, lapset ovat useimmiten vain äidin lapsia. Tällaisten perheiden osuus on yli puolet avopareina elävistä uusperheistä. Äidistä ja yhteisistä lapsista muodostunut uusperhetyyppi on toisena, mutta niitä on puolet vähemmän kuin edellä mainittuja. (Suomen virallinen tilasto 2010.) Tästä huomataan, että aviopareilla on useimmin yhteinen lapsi kuin avopareilla. Avioitumisen uskotaan turvaavan suhteen jatkumisen, jolloin myös yhteinen lapsi on todennäköisempi. Toisaalta mikäli nainen odottaa lasta jo ennen avioitumista, haluavat vanhemmat yleensä mennä naimisiin melko nopeasti lapsen syntymän jälkeen.

3.4.3. Aikaisempi uusperhetutkimus

Tässä kappaleessa otan esille uusperhetutkimuksen kenttää. Tarkastelen lähinnä suomalaisia tutkimuksia, vaikka esimerkiksi Yhdysvalloissa on tehty uusperhetutkimusta jo paljon kauemmin kuin Suomessa. Yhdysvaltalaisien tulosten yleistäminen ja soveltaminen suomalaiseen uusperhe-elämään on vaikeaa ja harkinnanvaraista. Kyseisten maiden kulttuurit, tavat, tottumukset ja lait poikkeavat suuresti toisistaan. Esimerkkinä mainittakoon Brobergin (2010: 31) huomio siitä, että Yhdysvalloissa noin 75 prosentilla äideistä on lapsen yksinhuoltajuus eron jälkeen. Suomessa taas yhteishuoltajuutta pyritään tukemaan ja turvaamaan, sillä se nähdään positiivisena tekijänä lapsen kehitykselle sekä hyvinvoinnille (ks. Kuronen 2003: 112–113). Lisäksi monet merkittävät yhdysvaltalaiset tutkimukset on tehty 1990-luvulla. Tuolloin saadut tulokset eivät välttämättä ole enää ajankohtaisia. (Broberg 2010: 31.)

Suomessa uusperheitä alettiin keskustella julkisesti 1980-luvulla. Ne tulivat näkyviksi erilaisissa medioissa, kuten naisten- ja perhelehdissä, tv-sarjoissa sekä elokuvissa. (Ritala-Koskinen 1993: 3.) Ammattiauttajat ottivat ensimmäisten joukossa kantaa uusperhe-

problematiikkaan. Tuolloin perhetutkimus nojasi pitkälti uusperheiden ja ydinperheiden välisten eroavaisuuksien tunnistamiseen. (Sutinen 2005: 1.) Vielä 1990-luvun alkupuolella uusperheisiin liittyviä tutkimuksia ei ollut Suomessa tehty juuri lainkaan. Poikkeuksena oli Väestöntutkimuslaitoksen vuonna 1988 julkaisema suppea uudelleen avioitumista koskeva tilastollinen selvitys. (Ritala-Koskinen 1993: 5.)

Yhdysvalloissa uusperheitä on tutkittu systemaattisemmin ainakin 1970-luvulta lähtien. Ritala-Koskisen (1993: 15) mukaan monet kirjoittajat mainitsevat Jessie Bernardin jo vuonna 1956 julkaiseman teoksen ”Remarriage” uusperhetutkimuksen edelläkävijäksi. Teoksessa uusperheitä tarkastellaan hyvin monipuolisesti ja tehdään ero leskien ja eronneiden uusien liittojen välille. Usein uusperhetutkimukset jaetaan niihin, jotka käsittelevät uusperhettä instituutiona tai vaihtoehtoisesti niihin, joissa tarkastellaan uusperheen elämismailmaa ja monimuotoisten ihmissuhteiden verkostoja. Yhdysvalloissa on tehty useita tutkimuksia näistä teemoista jo 1990-luvun alkupuolella. (Ritala-Koskinen 1993: 16–26.)

Uusperhetutkimuksessa jokaista vuosikymmentä on leimannut tietty teema. Lasten hyvinvointi sekä äiti- ja isäpuolten suhteet lapsipuoliin olivat 1970-luvun loppupuolella tutkimuksen keskiössä. Uusperheitä verrattiin 1980-luvun tutkimuksessa ydinperheisiin ja uusperheet saivat negatiivisen leiman. Suomalaisessa uusperhetutkimuksessa on nyt siirrytty tarkastelemaan yleisemmin uusperheiden elämää, ilman negatiivisuutta ja ydinperheisiin vertaamista. Nykyään on tärkeää huomioida uusperheiden moninaisuus ja nähdä ne yhtenä perhetyyppinä muiden joukossa. (Broberg 2010: 30–31.) Uusperheiden lasten hyvinvointi sekä perheenjäsenten roolit ovat olleet suuren mielenkiinnon kohteena. Lisäksi myös uusperheiden perustamisen ongelmia on tutkittu jonkin verran.

Uusperhetutkimus on lisääntynyt huimasti viimeisten 20:n vuoden aikana ja siinä on saavutettu hyvin mielenkiintoisia ja tärkeitä tutkimustuloksia. Uusperheeseen liittyviä pro gradu -töitä on tehty noin 30 kappaletta 20:n vuoden aikana (Ritala-Koskinen 2009). Lisäksi tärkeimpiä laadullisia tutkimuksia ovat Suomessa tehneet Ritala-Koskinen (1993, 2001), Sutinen (2005), Castrén (2009) sekä Broberg (2010). Näiden

lisäksi on julkaistu oppaita, jotka pyrkivät neuvomaan ja opastamaan uusperheessä eläviä vanhempia (ks. Rauha 2003; Hayman 1999).

Avioliittoinstituution juridinen heikentyminen on yksi teema uusperhekeskustelussa. Tämä liittyy erojen lisääntymiseen sekä kiistelyyn erilaisten moraalisten sääntöjen rapautumisesta. Erityisen huolissaan ollaan huolenpito- ja vastuusuhteista sekä eron vaikutuksista lapsiin. (Kuronen 2003: 104.) Aino Ritala-Koskinen (2001) on tehnyt väitöskirjan, jossa uusperheiden lapset ovat pääroolissa. Väitöskirjassa tarkastellaan uusperhettä lapsen näkökulmasta. Tutkimuksessa käsitellään tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Joissain tapauksissa perheiden purkautuminen ja uudelleenmuotoutuminen nähdään jopa riskinä lapsen hyvinvoinnille ja normaalille kehitykselle. Ritala-Koskisen väitöskirjassa tarkastellaan tätä hypoteesia sekä yleisesti muuttuvia perhesuhteita lapsen silmin. Miten lapset määrittelevät uuden perheen? Miten he suhtautuvat läheisiin henkilöihin, jotka ovat uusperheyksikön ulkopuolella?

Ritala-Koskisen (2001: 206) mukaan lapset määrittelevät oman perheensä hyvin vapaasti. Suhteet rakentuvat sosiaalisuuden, psykologisuuden ja biologisuuden ympärille. Juridiset oikeudet ja velvollisuudet liitetään vanhemmuuteen ja lapsi tarkastelee perhettä myös niiden kautta. Lapset liittävät yleensä molemmat biologiset vanhemmat omaan perheeseensä. Yhteinen asunto ja tunneside uuteen perheeseen vaikuttavat olennaisesti lapsen uusperhemääritelmään. Suhtautuminen läheisiin ja tärkeisiin henkilöihin rakentuu lasten arkipäivän kuvauksien kautta. On merkittävää, että suhteista neuvotellaan koko ajan, jolloin perhe on jatkuvassa liikkeessä.

Päivi Sutinen (2005) on tehnyt tutkimuksen aikuisena ja vanhempana olemisesta uusperheessä käyttäen diskurssianalyysiä. Hän on tutkinut, miten uusperheen vanhemmat puhuvat isä- tai äitipuolena olemisesta samalla rakentaen sosiaalista todellisuutta. Oma tutkimustani lähellä on vuonna 2010 julkaistu Mari Brobergin tekemä tutkimus ”Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi”. Broberg on tutkinut uusperheiden sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja sekä pyrkinyt yhdistämään niiden vaikutuksia uusperheen lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Lisäksi hän on verrannut uusperheiden tilannetta ydinper-

heisiin. Brobergin tutkimuksessa on käytetty sekä kyselylomaketta että haastattelua, joten aineisto on monipuolinen ja tulokset kattavia.

3.5. Yhteenveto perhe-elämän muutoksista

Tässä luvussa on tarkasteltu perhe-elämän muutoksia ja lähinnä sitä, miten ydinperheiden rinnalle on noussut uudenlaisia perhetyyppjejä. Ydinperheinstituutio on muutamien vuosien aikana heikentynyt ja nykyään aviopari ilman lapsia on yleisempi perhetyyppi kuin aviopari lapsineen. Tämän lisäksi avoliittojen, yksinhuoltajaperheiden, sateenkaariperheiden sekä uusperheiden lukumäärät ovat lisääntyneet. Vaikka moninaistuvat perhetypit hyväksytään normaaleiksi perheyhteisöiksi, on mielenkiintoista, että ydinperheitä arvostetaan edelleen eniten ja niitä kuvataan perhesuhteiden ihannemallina.

Moninaistuvat perhetypit vaikeuttavat perheen määrittelemistä. Ennen se perustui lähinnä biologisuuteen sekä yhteiseen asuntoon. Nykyään nämä perusteet eivät päde kaikkiin perheisiin. Yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tieteellisessä tutkimuksessa painotetaan refleksiiivisyyttä, eli sitä, että ihmisten omat tulkinnat ovat ensisijaisia määriteltäessä, mikä on perhe ja keitä siihen kuuluu. Nykyisin perhe on jatkuvassa muutoksessa, sillä ihmisten elämäntilanteet vaihtelevat jatkuvasti. Määrittely siis kytkeytyy olennaisesti ihmisen omaan elämäntilanteeseen.

Uusperheiden kohdalla määrittely tuottaa vaikeuksia, sillä perheenjäsenillä on sekä biologisia että sosiaalisia suhteita, eivätkä kaikki jäsenet asu saman katon alla. Uusperhettä rakennetaan arjessa neuvottelemalla. Niinpä uusperhe rakentuu ja ihmiset tekevät sitä merkitykselliseksi arjen pienien asioiden kautta. Ne vaikuttavat siihen, miten uusperhe nähdään ja kuinka se määritellään. Tärkeintä on kuitenkin se, että jokaisella on oikeus määrittellä perhe haluamallaan tavalla. Yleisesti perheiden perustana koetaan henkilökohtaiset tunteet sekä rakkaus toisia jäseniä kohtaan. Nuo tunteet ja merkitykselliset suhteet muodostavat perheen. Uusperheissä neuvottelu rakentaa perhettä ja auttaa samalla luomaan yhteisiä pelisääntöjä.

Suomessa uusperheiden varsinainen tutkimus alkoi 1990-luvulla. Samaan aikaan aloitettiin uusperheiden virallinen tilastointi. Tilastot osoittavat virheellisesti, että uusperheet ovat lukumääräisesti vähentyneet muutaman viimeisen vuoden aikana. Mittauksessa käytetyt kriteerit ovat hyvin tiukkoja, ja siitä syystä näyttää siltä, että uusperheiden lukumäärä pienenee. Tilastot kertovat lukijalle, millainen on uusperheiden nykyinen tilanne. Ne osoittavat, että äidin ja lapsen ympärille muodostuneita uusperheitä on lukumääräisesti kaikkien eniten. On mielenkiintoista, että omassa aineistossani tällaisia uusperheitä ei ollut lainkaan. Suurin perhetyyppi oli isän ja lasten ympärille muodostunut uusperhe.

Uusperheitä koskeva tutkimus on laajentunut huomattavasti 2000-luvulla. Avioerojen lisääntyminen sekä huoli lasten hyvinvoinnista herättää edelleen kiivasta keskustelua. Uusperhetutkimus on Suomessa painottunut lähinnä erolapsiin sekä isä- ja äitipuoliin. Lisäksi on tarkasteltu uusperheiden haasteita ja voimavaroja. Tämä tutkimus keskittyy arjen kokonaisuuteen äitien ja äitipuolten kuvaamana. Aikaisempi tutkimus uusperheistä sekä kulttuurisesta muutoksesta toimii pohdinnan ja analysoinnin perustana sekä apuvälineenä.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsitellään tutkimuskysymyksiä sekä tutkimuksen tavoitteita, aineiston hankintaan ja tutkimuksen osallistujiin liittyviä tekijöitä, pohditaan millaisia tarinat ovat aineistona ja miten tämän tutkimuksen aineistoa on analysoitu. Lopuksi otetaan kantaa tutkimukseni luotettavuuteen ja yleistettävyyteen.

4.1. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on muodostaa kuva uusperheiden arjesta. Minua kiinnostaa lähinnä, mitkä asiat uusperheelliset kokevat positiivisina ja mitkä taas negatiivisina arjessaan. Tutkin, miten ihmiset kirjoittavat arjestaan ja millaisia merkityksiä he antavat sille. Näiden kysymysten avulla voidaan tarkastella, mitkä tekijät takaavat uusperheen arjen toimivuuden.

Aineistoni keräsin elämänkertojen avulla. Perinteisesti elämänkerralla viitataan sellaiseen tutkimusaineistoon, jossa yksilö kirjoittaa oman tarinan koko hänen elämästään. Tutkija ei vaikuta kirjoituksen rakenteeseen eikä kirjoittamista ohjailla, vaan vastaajat saavat kirjoittaa vapaasti niistä aiheista, jotka itse kokevat tärkeiksi. (Roos: 1987; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000: 205.) Yleensä omaelämäkerrat ovat pitkiä, jopa 40:n sivun mittaisia. Silloin ihmiset kertovat koko elämän historian. Tässä tutkimuksessa tätä periaatetta ei noudateta. Ihmisten tarinat keskittyvät yhteen elämänvaiheeseen, eli uusperhevaiheeseen. Voisimme käyttää tästä aineistosta käsitettä elämäntarinat.

Muotoilin kahdeksan laajaa, suuntaa-antavaa kysymystä, joihin ihmiset vastasivat niin pitkästi kuin halusivat. Ideana oli, että näistä kysymyksistä muodostui ihmisten omia tarinoita uusperhe-elämästä. Kysymykset olivat laajoja, jotta niihin pystyi vastaamaan vapaasti. Tarinoiden tarkoituksena oli kietoa ihmisten menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus yhteen. Alapuolella on kysymykset sekä tarkennukset, joista vastaajat muodostivat tarinoita.

1. Miten sinusta tuli uusperheellinen?

Kerro lyhyesti perhehistoriasi ennen uusperhe-elämää.

Mikä muutti elämäsi suunnan?

2. Millainen on uusperheen rakenne tällä hetkellä?

Keitä siihen kuuluu? Ketkä asuvat samassa taloudessa?

Elätkö avo- vai avioliitossa?

Kuinka kauan uusperheenne on ollut koossa?

3. Kerro tavallisesta arkipäivästä.

Kuka tekee ja mitä? Kenen kanssa ja milloin?

4. Millaisia ristiriitatilanteita tai haasteista uusperheenne kohtaa arjessa? Minkälaisia ratkaisuja löydätte niihin?

Oletteko hakeneet neuvoa tai tukea perheen ulkopuolelta?

5. Mitkä asiat koet positiivisiksi uusperheenne arjessa?

6. Miten neuvottelu ja sopiminen asioista näkyvät arjessanne?

Ketkä sopivat ja minkälaisista asioista?

7. Mitkä tekijät pitävät uusperheenne koossa?

Vakaa parisuhde, lapset, luottamus, sitoutuminen, yhtenäisyyden tunne, rakkaus?

Vai jotkin muut tekijät? Mitkä?

8. Millaisia tulevaisuuden odotuksia, toiveita tai unelmia sinulla on liittyen uusperheeseen ja sen arkeen?

Tutkimussyistä vastauksia oli ohjattava ja myös rajattava. Mikäli vastaajat olisivat saaneet kirjoittaa tarinan vapaasti, ilman minkäänlaista ohjeistusta, kertomuksista olisi tullut hyvin erilaisia ja niitä olisi ollut haastavampi tulkita. Lisäksi siinä tapauksessa tutkimuskysymyksen olisi täytynyt olla tiukempi ja rajatumpi. Itse halusin kuitenkin tutkia

monipuolisesti uusperheiden elämää ja siksi muotoilin kysymykset tarinan pohjaksi. Tiesin, mihin asioihin halusin keskittyä ja mistä halusin saada tietoa. Joitakin nämä kysymykset ehkä auttoivat ja joillekin varmasti tuottivat vaikeuksia. Olisi ollut mielenkiintoista tietää, miten ihmiset kokivat kysymykset. Oliko niiden avulla helppo muodostaa tarina? Koettiinko ne henkilökohtaisina tai loukkaavina? Olivatko ne uusperheellisten mielestä ajankohtaisia kysymyksiä?

4.2. Aineiston hankinta ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimuskysymysten muotoilun jälkeen otin yhteyttä sähköpostilla Suomen uusperheellisten liittoon (Supli). Liiton sihteeri laittoi tutkimuspyyntöni sekä linkin vastausosoitteeseen liiton internetsivuille. Kirjoitin lyhyen, vastaajiin vetoavan saatekirjeen, jotta saisin mahdollisimman monta uusperheellistä kiinnostumaan tutkimuksestani. Halusin ihmisten kirjoittavan vapaasti omasta arjestaan uusperheessä. Pyrin myös korostamaan, että tarinat kirjoitetaan anonymisti sekä käsitellään luottamuksellisesti. Vetosin lisäksi siihen, että yhdessä voimme tehdä uusperheiden elämää tutuksi, ja siten uusperheitä voidaan tukea, neuvoa ja auttaa entistä paremmin.

Tutkimuspyyntöni laitettiin maaliskuun puolessa välissä Suplin sivuille. Maaliskuun loppuun mennessä vastauksia oli tullut alle kymmenen. Tämä ei riittänyt aineistoksi, joten kokeiltiin myös toista kanavaa. Internetistä löytyi keskustelupalsta nimeltään ”Uusionni”. Tämä on keskustelufoorumi uusperheellisiltä uusperheellisille. Rekisteröidyin käyttäjäksi foorumin ylläpitäjän luvalla ja aloitin keskustelupalstalla uuden keskusteluaiheen. Kerroin lukijoille, että olen yliopisto-opiskelija ja teen tutkimusta uusperheistä.

Keskustelufoorumilla arvosteltiin aluksi sitä, etten heti kertonut omaa nimeäni ja toiseksi sitä, että tarinan kirjoittaminen omasta elämästä on vaikeaa. Osa keskustelijoista oli selvästi tutkimustani vastaan, eivätkä he pitäneet siitä, että laitoin tutkimuspyynnön keskustelufoorumille. Itse en kokenut, että tutkimuspyynnössä tai kysymyksissä olisi ollut mitään loukkaavaa. Ehkäpä he kokivat tutkimukseni tunkeilevana eivätkä halunneet olla tutkimuksen kohteena. Keskustelufoorumit ovat yleisesti hyvin mielenkiintoi-

sia, sillä ihmiset esittävät siellä omia mielipiteitä hyvin kärkkäästi nimimerkkiensä taakse piiloutuneina. Kun itse en aluksi maininnut omaa nimeäni, monet epäilivät tarkoitustani. He eivät pitäneet minua luotettavana. En halunnut, että ihmiset jättäisivät vastamatta kysymyksiin tämän takia, joten kerroin koko nimeni ja pahoittelin menettelytapani.

Sain yhteensä 16 vastausta. Linkki kysymyksiin oli Suplin sivuilla puolitoista kuukautta, maaliskuun puolesta välistä huhtikuun loppuun asti. Keskustelufoorumilla linkki oli huhtikuun ajan. Uskon, että samat ihmiset käyvät näillä sivuilla lähes päivittäin ja niinpä halukkaat saivat vastata kysymyksiin. Muut kävijät eivät ehkä kokeneet vastaamista mielekkääksi. Lisäksi tutkimustani mainostettiin Suomen uusperheellisten liiton lehdessä, joka ilmestyi huhtikuun alkupuolella. Näin pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman paljon uusperheellisiä, jotka halusivat olla mukana tutkimuksessa.

Uskon, että ne henkilöt, jotka vastasivat tutkimukseen Suomen uusperheellisten liiton kautta, ovat keskimääräisesti aktiivisempia ja innokkaampia vaikuttamaan asioihin kuin muut. Tällaisilla henkilöillä on paljon sanottavaa, ja he osaavat ilmaista asiansa kirjallisesti. Jäin kuitenkin miettimään, vastasivatko he positiivisemmin kysymyksiin ja yleisesti koko uusperheteemaan? Toisaalta pohdin myös, käyttävätkö keskustelufooriumia vain sellaiset henkilöt, joilla on ongelmia uusperheissä. Vastasivatko he kysymyksiin siis negatiivisemmin? Nykyisin ihmiset pyrkivät hakemaan apua ja vertaistukea lähinnä sosiaalisen median kautta. Se on vaivatonta, nopeaa ja ilmaista. Perheneuvolat ja muut tukikeskukset ovat edelleen suosiossa, mutta internetissä tapahtuva auttaminen on kasvanut vähitellen.

On harmillista, etten pystynyt loppuvaiheessa erottelemaan sitä, mitkä vastaukset tulivat Suomen uusperheellisten liiton kautta ja mitkä Uusionni keskustelufoorumin välityksellä. Molemmat kanavat ovat kuitenkin sellaisia, joista ihmiset hakevat turvaa ja vertaistukea. Tämä näkyy muun muassa siinä, kun vastaajilta kysyttiin ulkopuolisen avun tarpeesta. Osa vastasi saaneensa apua juuri Suomen uusperheellisten liitosta ja osa taas sanoi keskustelufoorumin auttaneen selviytymään vaikeista asioista.

4.3. Aineiston valinta

Se, miksi päädyin narratiiviseen tutkimukseen liittyy ensinnäkin käytännön syihin. Haastateltavia oli hyvin vaikea löytää Vaasan alueelta. Olin yhteydessä erääseen uusperheelliseen henkilöön, joka on aktiivisesti mukana Suomen uusperheellisten liiton toiminnassa ja kysyin häneltä, mikäli heillä olisi lähiaikoina tapaaminen muiden uusperheellisten kanssa. Tarkoituksena oli, että olisin mennyt paikan päälle tapaamiseen ja haastatellut siellä ihmisiä. Uusperheellisillä oli tapaaminen noin kuukauden kuluttua siitä, kun olin häneen yhteydessä. Kyseisenä viikonloppuna minulla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta lähteä tapaamiseen. Puhelun jälkeen mietin haastattelua ja sen yhteyttä tutkimukseeni. Olisinko vakuuttava, osaava ja objektiivinen haastattelija? Osaisinko ilmaista asiani oikein ja niin, ettei kukaan loukkaantuisi siitä? Pohdin näitä kysymyksiä ja tulin siihen tulokseen, että haastattelu ei olisi tässä tapauksessa hyvä vaihtoehto.

Toinen syy, miksi päädyin tarinoihin, liittyy ennakkoluuloihin ja tietynlaiseen vastustukseen tutkijaa kohtaan. Puhuessani uusperheellisen henkilön kanssa tuntui, että minuun suhtauduttiin negatiivisesti, koska olen nuori enkä ole itse elänyt uusperheessä. Voisinko minä tietää sellaisista asioista jotain, mitä en ole itse kokenut? Saattaa olla, uusperheelliset kokivat minun tunkeutuvan heidän reviirilleen ja elämään etsien samalla arjen heikkouksia sekä ongelmia. Tämä ei toki ollut tarkoituksenani.

Kolmas syy, miksi valitsin narratiivisen tutkimuksen aineistokseni, on reflektion kasvanut merkitys myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Omaa elämää pohditaan ja arvioidaan jatkuvasti ja samalla rakennetaan minutta. Giddens (1992: 8, 29–30, 58, 75, 96–98) korostaa identiteetin löytymistä refleksiivisenä projektina, jossa punnitaan menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Perinteiset normit ja arvot eivät enää määrää, minkälainen yksilön tulisi olla, vaan identiteetti on määriteltävä itse. Jatkuva refleksiivinen metsästys tuottaa uusia kysymyksiä ja vaatimuksia sekä saa meidät kyseenalaistamaan kulloisenkin elämäntilanteemme. Yksityiselämästä on tullut avoin projekti, joka luo uusia ahdistuksia ja vaatimuksia. Tämä kaikki liittyy intimitietin muutokseen, jolloin sen peruselementeistä luottamuksesta ja sitoutumisesta tulee sopimuksenvaraisia. Tämä on muuttanut yksilöiden sukulais- ja perhesuhteita. Niinpä narratiivinen tutkimus sopii

erinomaisesti kulttuuriseen murrokseen ja yksilöiden suureen refleksiivisyyteen. Viimeinen syy, miksi päädyin omaelämäkertoihin, liittyy haastatteluiden paljouteen. Sosiologiassa tehdään usein teemahaastatteluja, ja nyt halusinkin tehdä jotain muuta ja kokeilla erilaista tutkimusmenetelmää.

Vastaajat saivat vastata anonymisti tutkimukseen eikä ketään pakotettu osallistumaan. Ajattelin, että omaelämäkertojen avulla ihmiset kertoisivat todenmukaisemmin vaikeistakin asioista. He saivat itse rauhassa kotona pohtia ja kirjoittaa tarinan omasta elämästään. Kysymykset oman arjen sekä elämisen sujumisesta saattoivat olla monille hyvin henkilökohtaisia tai vaikeita eikä niihin olisi osattu heti vastata. Ehkäpä tarinan kirjoittaminen omasta elämästä toimi ikään kuin päiväkirjana tai terapeuttisena kirjoittamisena. Kysymykset oli laadittu siten, että niiden avulla muodostettiin yhtenäinen tarina, jossa oli paljon analysoitavia aineksia.

Tiedonkeruumenetelmässäni oli kuitenkin omat ongelmat ja riskit. Ensimmäkin vastaus ei tullut niin paljon kuin olisin toivonut. Toinen ongelma joissakin tarinoissa oli vastauksien pituus. On hankalaa verrata virkkeen mittaisia vastauksia lähes kahdenkymmenen rivin mittaisiin vastauksiin ja etsiä niistä yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia. Lisäksi en pystynyt kysymään tarkentavia kysymyksiä tai selvittämään epäselviä asioita. Koin kuitenkin tämän mielenkiintoiseksi tavaksi tehdä tutkimusta.

4.4. Elämäntarinat aineistona

Elämäkertoja käytettiin yhteiskuntatieteiden tutkimusaineistona ensimmäisen kerran 1900-luvun alussa. Chicagon koulukunta oli se, joka loi kiinnostuksen elämäkertoihin. Niiden valtakausi ei kuitenkaan kestänyt kuin 1930-luvulle asti. Tuolloin niiden tilalle tulivat erilaiset haastattelut, kyselylomakkeet sekä asenneasteikot. (Roos 1987: 15–16.) Florian Znaniecki piti elämäkerrallista perinnettä yllä järjestämällä elämäkertakilpailuja 1920-luvulta lähtien. Jo tuolloin tavalliset ihmiset olivat halukkaita kirjoittamaan omaelämäkertoja eikä kiinnostus kohdistunut enää pelkästään yhteiskunnan suur-

miehiin. Omaelämäkertakilpailut kukoistivat 60- ja 70-luvuilla ja niillä haluttiinkin viestiä ilmapiiirin vapautumisesta maailmansotien jälkeen. (Roos 1987: 17–18.)

Elämäkertojen suosio on ollut vaihtelevaa. Välillä niitä on arvosteltu ankarasti ja toisaalta taas niiden antia on ylistetty. Sosiologiassa ne otettiin aineistoksi, kun huomattiin tarve pitkittäisaineistoille sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla. Elämäkertaineistot toimivat erinomaisina apuvälineinä ja analysointimahdollisuuksina. Lisäksi sosiologiassa haluttiin päästä kiinni syvällisemmin kohteeseen. Tutkijat halusivat tehdä elävämpää ja sisällökkäämpää tutkimusta, joissa tutkittavien oma ääni pääsisi paremmin esille. Suomessa yksi merkittävä tutkija oli Heikki Waris, joka selvitti 70-luvulla monien haastateltujen elämäkertojen avulla ihmisten elämänkohtaloita sekä maalta kaupunkiin muuton tausta syitä. (Roos 1987: 18–20.) Kuitenkin merkittävin elämäkertatutkija Suomessa tällä hetkellä on J.P. Roos. Hän on julkaissut monia teoksia, joissa tutkimusmetodinä on käytetty omaelämäkertoja (Roos 1985, 1987, 1994.)

Kiinnostus elämäkertoihin ja tarinoihin on voimistunut uudelleen 1990-luvulta lähtien. Puhutaankin narratiivisesta tai elämäkerrallisesta käänteestä. (Heikkinen 2007: 142–143.) Elämäkertojen rinnalle on noussut uusia, erilaisia tiedonkeruutapoja, joita tutkittavat itse tuottavat. Tällaisia ovat muun muassa erilaiset dokumentit, päiväkirjat, muistelut, lyhyet tarinat sekä vapaat kirjalliset vastaukset. (Hirsjärvi ym. 2000: 204.) Tässä tutkimuksessa aineistona on käytetty sovellusta elämäkertoista. Elämäkertoja voidaan tutkia muun muassa tarinoina, jotka kohdentuvat yhteen tiettyyn teemaan (Hirsjärvi ym. 2000: 205). Tutkimuksessani teemana on elämä ja arki uusperheissä. Ihmisten muodostamia elämäntarinoita on rajattu ja ohjattu välikysymysten avulla. Tarinoilla on yleensä alku, keskiosa ja loppu. Omassa aineistossani tarinat rakentuvat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kautta. Nykyisyys on suurimmassa roolissa tässä tutkimuksessa. Kuvaankin aineistoani narratiivisena tutkimuksena.

Narratiivisessa tutkimuksessa kertomukset nähdään tiedon välittäjänä ja rakentajana. Kertomuksia muodostavat ihmiset, jotka ymmärtävät olemuksensa ja kokemuksensa tarinoiden kautta. He elävät omaa tarinaansa ja pyrkivät tavoittelemaan elämäänsä pysyvyyttä ja mielekkyyttä. Identiteettiä rakennetaan koko ajan narratiivisesti eli tarinoin-

den välityksellä. Joka päivä arvioidaan mennyttä ja mietitään tulevaa, samalla minuus rakentuu aina uudelleen. Tässä tullaan lähelle konstruktivismia, jonka perusoletus on, että ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja kokemuksen varaan. Niinpä elämäntarina kehittyy ja muuttaa muotoaan jatkuvasti. (Heikkinen 2007: 142–145.)

Narratiivista tutkimusaineistoa ovat kaikki sellaiset materiaalit, joissa tutkittavat saavat omin sanoin kertoa käsityksensä asioista. Se on joko suullista tai kirjallista kerrontaa. Tällaista aineistoa on analysoitava eri tavoin kuin numeerisia -tai lyhytvastausaineistoja. Sitä ei voida vain tiivistää ja pelkistää numeroiksi tai kategorioiksi. Sen käsittely ja analysointi edellyttää kuvauksen lisäksi aina myös tulkintaa. Narratiivinen aineisto voidaan toki pilkkoa osiin ja pyrkiä etsimään teemoja tai luokkia, mutta aineisto on kuitenkin nähtävä kokonaisuutena ja se on otettava tulkinnassa huomioon. (Heikkinen 2007: 147–148.)

Narratiivisessa tutkimuksessa sanotaan erityisen tärkeää olevan se tapa, jolla yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta. Narratiivinen tutkimus eroaa perinteisestä laadullisesta tutkimuksesta, sillä jälkimmäisessä tutkija antaa tutkittavalle valmiiksi merkityksiä ennalta suunniteltujen haastattelukysymysten tai kyselylomakkeiden avulla. (Heikkinen 2007: 155.) Tässä kohtaa oma narratiivinen tutkimukseni tekee poikkeuksen. Mietin etukäteen, mistä asioista halusin ihmisten kirjoittavan. Jätin kuitenkin tilaa myös muille aiheille ja ajatuksille. Kysymykset olivat suuntaa-antavia ja niiden oli tarkoitus helpottaa tarinan muodostamista. Uskon, että ihmiset pystyivät luomaan merkityksiä tarinoiden kautta, vaikka niitä ohjasivat välikysymykset.

Perinteinen laadullinen tutkimus pyrkii yleistettävään, luotettavaan ja objektiiviseen tietoon. Narratiivinen tutkimus taas kohdentuu henkilökohtaiseen, subjektiiviseen ja paikalliseen tietoon. Tutkittavat nähdään yksilöinä, ja heidän kokemuksiaan, tunteitaan ja merkityksiään halutaan tutkia mahdollisimman syvällisesti, ilman yleistyksiä. (Heikkinen 2007: 156.) Pyrin tähän omassa tutkimuksessani muun muassa korostamalla tutkimuspyynnössä sitä, että tutkittavien omat ajatukset, mielipiteet ja kokemukset ovat erittäin tärkeitä.

Tässä tutkimuksessa tutkittavat ovat pohtineet omaa elämäänsä uusperheessä. He ovat tarinansa avulla muokanneet identiteettiään käyttäen hyväksi omia kokemuksia. Ehkäpä tämän tarinan avulla he ovat löytäneet itsestään uusia piirteitä sekä samalla kysymyksiä, joihin haluavat vastauksia. Elämän käännekohtien tarkastelu tutkittavien tunteiden, toiminnan ja kokemusten avulla on erittäin hedelmällistä. Tällöin tutkittava nousee jalustalle ja se mitä hän sanoo, on tärkeää. (Syrjälä 2007: 231.) Narratiivisten tutkijoiden päämääränä ei kuitenkaan aina ole vain kuvata tutkittavien kokemuksia, vaan pyrkiä lisäksi tutkimuksen avulla parantamaan kohteena olleiden ihmisten elämää, mikäli se on mahdollista (Heikkinen 2007: 156). Samoin myös itse haluan tämän tutkimuksen avulla tuoda esiin uusperheiden arkea, jolloin tukeminen ja auttaminen on entistä helpompaa.

4.5. Aineiston käsittely ja analysointi

Tarinoita oli hyvin mielenkiintoista lukea. Olen iloinen, että ihmiset uskalsivat kirjoittaa vieraalle tutkijalle omasta elämästä ja sen sujumisesta. Kaikki tarinat olivat omanlaisia ja kaikissa näkyi kirjoittajan persoona. Lukiessani tarinoita kuvittelin mielessäni, millainen kyseinen vastaaja on ja mitä hän miettii kullakin hetkellä. Usein vastaukset laajenivat itse kysymyksestä ja vastaajat kirjoittivat myös muista mieleensä tulleista asioista. Koin tämän positiivisena asiana tutkimuksessani.

Tutkimuksen käsittelyvaiheessa ”lajittelin” perheet niiden koostumuksen mukaan eri luokkiin. Otin yleisestä linjasta poiketen huomioon myös etälapset. Monet lapset asuvat joka toisen viikon toisen vanhemman luona, joten selvästikin molemmat perheet elävät uusperhe-elämää. Tai ainakin ne perheet, joita tässä tutkimuksessa tutkin. Mikäli olisin ottanut huomioon vain lähilapset tai yhteiset lapset, jotkin perheet eivät olisi uusperheitä vaan ydinperheitä tai lapsettomia aviopareja.

Tilastokeskuksen (Suomen virallinen tilasto 2011c) määritelmä uusperheistä on melko suppea ja siksi itse käytin tutkimuksessani laajempaa määritelmää. Tulkitsin uusperheeksi sellaisenkin kokoonpanon, jossa nuorin lapsi oli täyttänyt 18 vuotta. Kyseinen lapsi asui edelleen uusperheen taloudessa ja vastaaja kirjoitti tarinan siten, että hän edel-

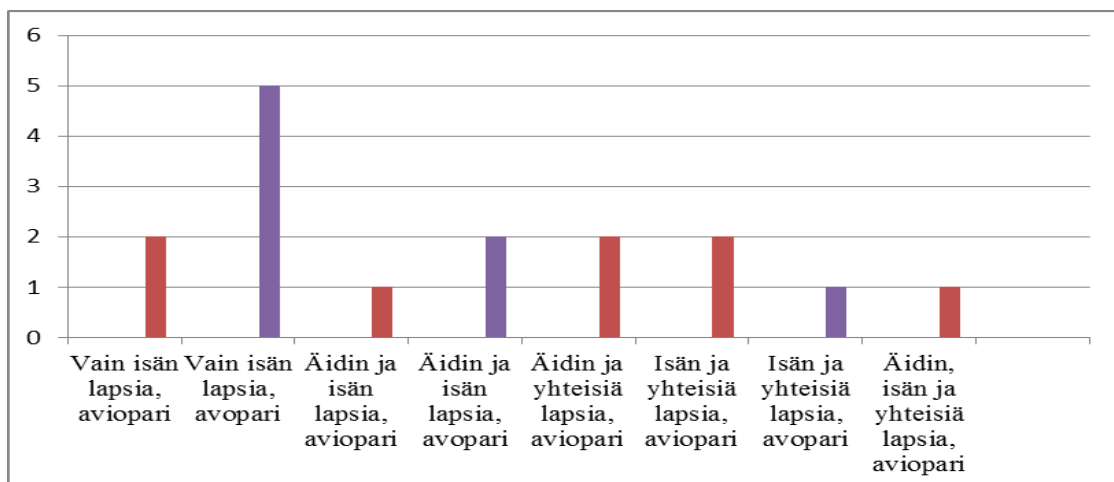
leen elää uusperhe-elämää. Virallisessa tilastoinnissa tällainen pariskunta olisi lapsen 18-vuotis syntymäpäivän jälkeen muuttunut lapsettomaksi avo- tai aviopariksi. Tämän perusteella voidaankin miettiä, miten hyvin voimme luottaa erilaisiin tilastoihin. Ne jättävät huomioimatta useita sellaisia perheitä, jotka omasta mielestään lukeutuvat uusperheiksi. Tilastointia olisi kehitettävä tulevaisuudessa, jotta jatkossa voitaisiin saada totuudenmukaisempia tuloksia uusperheiden määrästä ja koostumuksesta.

Kuvioon 3 (seuraava sivu) on koottu vastaajien uusperhemuodot sekä se, elävätkö vastaajat avo- vai avioliitossa. Aineistossani on eniten sellaisia uusperheitä, jotka ovat muodostuneet vain isän lapsien ympärille ja perheen puoliset elävät avioliitossa. Tällaisia on viisi kappaletta. Yhteensä isän lapsien ympärille muodostuneita uusperheitä on seitsemän, eli lähes puolet vastaajista elää tällaisessa perhemuodossa. Vain äidin lapsien ympärille muodostuneita uusperheitä ei ole yhtään. Tämä on hyvin mielenkiintoista, sillä tilastoissa tällaisia uusperheitä on lukumääräisesti kaikkein eniten. Lisäksi äidin ja yhteisten lapsien edustus on myös melko vähäistä. Niitä on vain kaksi kappaletta. Sellaisia uusperheitä, joissa puoliset elävät avioliitossa ja joissa on äidin ja yhteisiä lapsia tai äidin, isän ja yhteisiä lapsia ei ole ollenkaan. Ne on jätetty kuvioista kokonaan pois.

Puolet aineiston vastaajista elää avioliitossa (8 kpl) ja puolet avioliitossa (8 kpl). Niistä, jotka asuvat avioliitossa, neljä ilmaisi halun tai aikomuksen mennä naimisiin tulevaisuudessa. Yksi ei aikonut mennä ollenkaan. Kolmesta vastauksesta ei selvinnyt vastaus kysymykseen. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella avo- ja aviopari uusperheiden eroavaisuuksia tai sitä, muodostuuko arki eri tavoin näissä perhetyypeissä.

Naiset ovat yleensä aktiivisempia vastaamaan tutkimuksiin. Tähän tutkimukseen ei tietävästi vastannut yksikään mies. En voi kuitenkaan olla varma tästä, sillä kaikki eivät kertoneet tarinoissaan sukupuoltaan. Olen joutunut arvaamaan asiayhteyksistä kummasta sukupuolesta on kyse. Usein kuitenkin henkilöt kirjoittivat miehestään. Toki on mahdollista, että kyseessä olisi homopariskunta, mutta oletan, että kirjoittaja olisi maininnut asiasta jossakin kohtaa.

Jos oletetaan, että kaikki vastaajat ovat naisia, perheen erikoinen kokoonpanojakauma on helpommin ymmärrettävissä. Ne naiset, jotka seurustelevat tai ovat naimisissa miehen kanssa, jolla on lapsia edellisestä liitosta, kokevat ehkä enemmän elävänsä uusperheessä kuin ne naiset, joilla on oma lapsi ja vain mies on liittynyt perheeseen. Niinpä uskon, että ainakin ne äitipuolet, joilla ei ole omia biologisia lapsia, ovat halunneet ottaa enemmän osaa tähän tutkimukseen. Saattaa olla, että heillä on enemmän vapaa-aikaa, kun omia lapsia ei ole. Tuolloin vertaistuen löytäminen on äärimmäisen tärkeää. Äiti-puolen suhde lapseen saattaa varsinkin aluksi olla hyvin hankala, jonka takia neuvoja ja apua pyritään löytämään perheen ulkopuolelta. Mikäli miehet olisivat innokkaampia kirjoittajia, olisi varmasti äidin ja hänen lapsistaan muodostuneita uusperheitä ollut enemmän. Nyt kuitenkin tutkimukseni painottuu väistämättä naisnäkökulmaan ja tarkemmin äitipuoliin.

Kuvio 3. Aineiston vastaajat perhekokoonpanon ja siviilisäädyn mukaan.

Aineiston analysointina on käytetty fenomenologista tutkimusotetta sekä merkitysrakenteiden tulkintaa. Fenomenologisella tutkimusotteella viitataan kokemuksen tutkimiseen. Tulosten ymmärtäminen ja sitä kautta tulkinta ovat erittäin tärkeitä fenomenologiassa. Lisäksi ihmisen suhde omaan elämäntodellisuuteensa on tärkeä näkökulma. Ihmisen toiminnan ymmärtäminen perustuu siihen, millaisten merkityksien kautta hän toimii.

Kokemus muodostuu merkitysten mukaan. (Laine 2007: 28–29.) Tutkimuksessani tarkastellaan, millaisia kokemuksia uusperheen arkeen liittyy. Sitä kautta saadaan kuva arjen sujumisesta. Kokemuksen positiivisuus tai negatiivisuus paljastuu siihen liitettyjen merkitysten kautta. Se, miten ihmiset kirjoittavat ja mitä jätetään kirjoittamatta, ovat tärkeitä tutkimuskohteita.

Merkitysrakenteiden tulkinnalla taas viitataan niihin henkilökohtaisiin merkityksenantoihin, joita ihmiset tekevät päivittäin. Monet merkitykset ovat tiedostettuja, mutta osittain myös tiedostamattomia. Tuolloin tutkijan tehtävänä on selvittää tiedostamattomien merkitysten luonne. Jonkin asian alla saattaa piillä varsinainen ydin ja se on saatava esiin, esimerkiksi lukemalla tarinaa rivien välistä. Tällöin pyritään hakemaan jonkin asian mieltä. (Moilanen & Rähä 2007: 46–50.) Tässä tutkimuksessa haetaan uusperheen arkeen liittyviä merkityksiä. Samalla sitä kuitenkin pyritään tarkastelemaan kokonaisuutena.

Moilanen ja Rähä (2007: 55–57) ehdottavat yhdeksi tavaksi tulkita aineistoa teemoittamalla sitä. Itse käytän tutkimuksessani tätä periaatetta. Olen pyrkinyt teemoittamaan aineistoni sieltä nousevien merkitysten mukaan. Informanttien antamien merkitysten löytyminen on teemoittamisen päätavoite. Olen muodostanut siis teemoja niistä aiheista, jotka vaikuttavat olennaisesti uusperheen arkeen tutkittavien mielestä. Tällaisia teemoja ovat lapset, työ, parisuhde, entinen puoliso, neuvottelut sekä perheen vapaa-aika. Aineiston teemoittamisessa on hyödynnetty myös omia tutkimuskysymyksiä.

Teemoittamisessa käytettiin apuna käsitekarttoja. Jokaisesta tarinasta etsittiin osia, joissa tutkittavat antoivat merkityksiä esimerkiksi lapsille. Samoin edettiin muiden teemojen kohdalla. Toisessa vaiheessa nämä käsitekartat liitettiin yhteen ja teemoja syvennettiin. Teemoista pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä sekä myös eroavaisuuksia. Kuitenkaan tärkeintä ei ollut yhteisen sävelen löytäminen, vaan tarinoiden tarkastelu toisaalta itsenäisinä kertomuksina elämästä ja arjesta. Tämä on tärkeää, sillä ihmiset käsittävät arjen erilaisilla ja tarinoista nousee monia erilaisia teemoja. Kaikkia teemoja ei voitu huomioida, vaan niitä pyrittiin pelkistämään ja etsimään toistuvia merkityksiä. Lopuksi

teemoja ja vastauksia tulkittiin. Tulkinta pohjautui yleisempään teoriaan ja kulttuuriseen murrokseen sekä aikaisempiin tutkimuksiin.

4.6. Tulosten yleistettävyys, luotettavuus ja pätevyys

Alasuutari (1999: 235, 217, 222) esittää, että laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää yleisten johtopäätösten tekeminen. Ei siis riitä, että tuloksia selitetään suppeasti, vaan ne on kytkettävä isompiin kokonaisuuksiin ja yleensä tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen. Lisäksi muihin tutkimuksiin perehtyminen ja tilastotietoihin nojautuminen helpottavat yleistämistä. Tutkijan on perusteltava ja osoitettava lukijalle, missä suhteessa yksittäinen tapaus voi olla osa isompaa kokonaisuutta.

Ihmisten yksilöllisyys ja elämän ainutlaatuisuus asettavat ongelmia tieteelliselle yleistettävyydelle. Laadullisissa tutkimuksissa tutkittavien määrä on yleensä melko suppea ja siksi yleistettävyys on kyseenalaista tai jopa hankalaa. (Moilanen & Rähä 2007: 65.) Oma tutkimukseni edustaa vain pientä joukkoa kaikista uusperheistä. Tarkoitus ei ole tehdä suuria yleistyksiä, sillä jokainen uusperhe on erilainen. Perheet eivät ole identtisiä. Mikäli halutaan tehdä päteviä yleistyksiä, tulisi aineiston olla paljon suurempi.

Toisaalta voidaan pohtia, koskettaako tutkimus muita kuin vain uusperheellisiä. Ihmisten kokemuksista ja käsityksistä voidaan löytää jotakin yleistä ja kulttuurisesti merkittävää. Lukijat voivat löytää tutkimuksesta sellaisia aineksia, jotka liittyvät heidän omaan elämäänsä. (Moilanen & Rähä 2007: 65.) Vaikka tämä tutkimus on kohdistettu uusperheisiin, voivat myös ydinperheet kokea tulokset henkilökohtaisina. Olen käsitellyt tutkimuksessani sellaisia aiheita ja teemoja, jotka ovat ajankohtaisia uusperheiden keskuudessa. Monia aiheita voitaisiin tutkia myös muiden perhetyyppien kohdalla, mutta uusperheet edustavat tutkimuksessani perhe-elämän muutosten pioneereja.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta on mitattava erilaisin menetelmin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus syntyy tutkijan perusteellisista vastauksista sekä kuvauksista. Saadut tulokset on esitettävä mahdolli-

simman tarkasti ja tulkinnat perusteltava, jotta lukija ymmärtää tutkijaa. Lisäksi kaikki välivaiheet on kirjoitettava myös tutkimukseen. Aineiston kuvaukset, selitykset ja tulkinnat tulisivat olla yhteensopivia keskenään. Näin pystytään pääättelemään, onko selitys jostakin asiasta tai ilmiöstä luotettava. (Hirsjärvi ym. 2000: 214.)

Oma tutkimukseni on narratiivinen ja sen luotettavuutta on tarkasteltava erilaisin periaattein kuin normaalia laadullista tutkimusta. Heikkinen (2007: 152–154) kirjoittaa, että narratiivisen tutkimuksen tarkoitus on vakuuttaa lukija todentunnusta, ei varsinaisesta totuudesta. Todentuntu perustuu lukijan kykyyn eläytyä sekä kohdata totuudentunne tarinan välityksellä. Perustelut ja väitelauseet jäävät toissijaisiksi. Ihmiset pystyvät eläytymään tekstiin, mikäli tarina puhuttelee lukijaa hänen omien kokemusien kautta. Lukija kokee tällöin erilaisia tunteita ja pystyy kuvittelemaan itsensä tarinan päähenkilöksi. Lisäksi jokaisessa tarinassa toistuvat yleensä samat teemat, kuten rakkaus, kuolema, mustasukkaisuus ja viha. Nämä ovat maailmanlaajuisia käsitteitä, jotka kaikki ihmiset tietävät ja ovat joskus kokeneet. Niiden avulla tutkimus voidaan tuoda lähemmäksi ihmistä ja lisätä sen todentuntua. Samalla myös luotettavuus tutkimukseen ja sen tuloksiin kasvaa.

On kuitenkin muistettava, että luotettavuus saattaa olla vaakalaudalla, kun ihmiset itse kirjoittavat tarinoitaan. Joitakin asioita saatetaan vääristellä tiedostamatta ja jotkin asiat halutaan jättää tietoisesti sanomatta. Niinpä luotettavuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon onnellisuusmuuri. Ihmisillä on tapana vähätellä ongelmiaan ja liioitella onnellisuuttaan. Vaikka asiat olisivat kuinka huonosti, ei ongelmista haluta puhua, varsinkaan vieraille ihmisille. (Roos 1987: 213–216.) Ehkäpä haastatteluissa onnellisuusmuuri on suurempi kuin tarinoissa. Ihmiset saavat kirjoittaa tarinat anonymisti tuntemattomalle tutkijalle, jolloin kasvokkainen vuorovaikutus vältetään. Tutkijan on helpompi päästä onnellisuusmuurin taakse tarinoiden avulla.

Validiteetti tutkimuksessa tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2000: 10–11). Itse päädyin tekemään kahdeksan laajaa kysymystä, joihin tutkittavat vastasivat. Omasta mielestäni sain ”oikeanlaisia” vastauksia, mutta ehkäpä yksi kysymys oli ymmärretty hieman väärin. Se liittyi neuvot-

telun merkitykseen osana uusperheen arkea. Monet vastaajat kokivat neuvottelukäsitteen ehkä hämääväksi. Useat kirjoittivat, että neuvottelua tapahtuu lähinnä entisen puolison kanssa ja asiat liittyvät yleensä lapsiin. Itse olin ajatellut tämän kysymyksen enemmän suhteessa perheen sisäiseen keskusteluun. Eli siihen, tarvitaanko pariskunnan tai lapsien välillä keskustelua ja neuvottelua esimerkiksi kotitöistä, kasvatusasioista tai toisten tunteiden huomioonottamisesta. Tämä kysymys olisi pitänyt muotoilla eri tavalla, jotta olisin saanut vastauksia näihin kysymyksiin. Toisaalta muista vastauksista löytyi merkityksiä, jotka pystyin liittämään neuvottelu-kappaleeseen.

5. UUSPERHEIDEN ARKI ÄITIEN JA ÄITIPUOLTEN KUVAAMANA

Tässä luvussa esitellään aineistoni tutkimustulokset. Aineistosta on pyritty löytämään ne teemat, jotka jäsentävät uusperheen arkea ja joille annetaan eniten merkityksiä. Näiden teemojen avulla päästään käsiksi varsinaiseen tutkimusongelmaan, eli siihen, miten ihmiset kokevat arjen ja elämän uusperheissä. Suorien lainauksien avulla pyritään tuomaan esille tutkittavien oma ääni ja tarkemmin se, miten uusperhe-elämän sujumisesta kirjoitetaan. Koetaanko uusperheen arki vaikeana ja haasteellisena vai miellyttävänä ja helppona?

5.1. Lapset uusperheissä

Uusperheen virallisen määritelmän mukaan siihen kuuluu joko isän tai äidin tai molempien lapsi/lapsia edellisestä liitosta (Suomen virallinen tilasto 2011c). Uusperheen arjesa on ainakin yksi lapsi. Lapset kuuluvat olennaisena osana uusperheeseen ja he tekevät yksilöistä perheen. Kuten kaikissa perheissä, lapset koetaan hyvin tärkeiksi myös uusperheissä. Lapsiin kiinnitetään suurta huomiota ja vanhemmat haluavat toimia heidän etujensa mukaisesti. Ristiriitoja muodostuu, kun mietitään, mikä on lapsille parasta ja kenellä on oikeus määritellä se. Lapset rytmittävät tutkittavieni arkea merkittävällä tavalla. Jokaisessa tarinassa lapset ovat suuressa roolissa ja yleensä jopa merkittävimmässä. Suuri rooli ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että lapset koetaan jokaisessa tarinassa tärkeiksi ja rakastetuiksi. Osa tutkittavista kokee lapset parisuhteen rasiitteena ja arjen vaikeuttajina.

Elämää lasten ehdoilla

Lapset ovat tärkeä osa uusperhesysteemiä ja monet tutkittavat elävätkin lastensa ehdoilla. Asioita tehdään lasten päivärytmin mukaan. Yleensä lapsiperheen elämää rytmittävät vanhempien työajat, lasten hoitoajat, nukkuma-ajat sekä ruokailuajat (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009: 12). Lasten kouluun lähtö, päiväkodista hakeminen ja harrastuksiin

vieminen sovitetaan kalenteriin, jotta lapsilla olisi mahdollisimman hyvä olla. Uusperheen arjessa luodaan käytänteitä ja rutiineja sekä sovitaan aikatauluista.

”Oma arkipäiväni kuluu työpaikalla. Mieheni elää tavallista lapsiperheen arkea kotona 1,5 v. ja 3,5 v. kanssa ulkoillen, leikkien, kerhossa käyden jne. Minun tyttöni tulevat koulusta meille iltapäiväksi olipa isän tai minun viikko. Koulun jälkeen pienimmät lapset ovat päiväunilla ja silloin minun tyttöni lukevat, tekevät läksyt tms. hiljaista puuhastelua. Tämän jälkeen mieheni ja kaikki lapset syövät välipalaa ja leikkivät yhdessä. – – Mikäli minulla on iltatöitä, mieheni huolehtii, että tyttöni muistavat lähteä ajoissa iltaharrastuksiinsa – – .” (Vastaaja 3.)

Perheen isä on päivisin kotona lasten kanssa ja äiti käy töissä. Isä hoitaa myös äidin biologiset lapset, kun he tulevat koulusta. Isän arki rakentuu lasten ympärille ja aika on jaettava niin, että kotona ollaan silloin, kun osa lapsista tulee koulusta. Lapsiperheen arki on yleensä syklistä, jolloin tietyt asiat ja tapahtumat toistuvat päivittäin (Rönkä ym. 2009: 12). Arkipäivään muodostuu rutiineja, joiden tarkoituksena on, että lapset kokevat olonsa turvalliseksi. Päivät suunnitellaan lasten menojen ja tulojen mukaisesti.

Asioista ei kuitenkaan valiteta. Isän rooli tässä perheessä on toimia lasten hoitajana ja turvana, kun äiti käy töissä. Illalla äiti osallistuu lasten hoitoon ja kotitöihin. Monissa aineistoni tarinoissa lapsille pyritään antamaan huomiota, jotta he tunsivat itsensä tärkeiksi ja osaksi perhettä. Saattaa olla, että avioeron takia lapset halutaan huomioida enimmäkseen ja saada lasten luottamus takaisin. Lisäksi vanhemmat voivat tuntea syyllisyyttä erosta, jolloin lasten kärsimys pyritään hyvittämään uudessa suhteessa (Raittila & Sutinen 2008: 39). Lapset ja vanhempien rakkaus heihin pitävät useimmiten uusperheen koossa.

Kun lapset ovat pieniä ja heitä on enemmän kuin yksi, arki on kiireistä. Vanhemmille jää omaa aikaa hyvin vähän. Väsymys painaa, mutta sitä ei kuitenkaan myönnä. Sama vastaaja jatkaa kertomusta arjestaan.

”Yhteistä aikaa meillä ei mieheni kanssa juurikaan ole. Illat menevät lasten kanssa ollessa ja usein meidän mentyä nukkumaan olen jo niin väsynyt, ettei minusta ole juuri muuhun kuin sohvalla vierekkäin leikottelemiseen. Lastenhoitajatuttavia/sukulaisia meillä ei ole 100 km lähempänä, joten saamme harvoin myöskään lastenhoitoapua.”(Vastaaja 3.)

Lasten etu asetetaan usein oman edun ja hyvinvoinnin edelle. Lisäksi tekstissä pyritään selittelemään parisuhteen fyysistä läheisyyttä. Ilmeisesti vastaaja haluaisi viettää illan puolisonsa kanssa jotenkin muutoin kuin makoilemalla sohvalla, mutta molempien väsymys estää sen.

Toinen äitipuoli elää miehensä lapsen ehdoilla. Hän kokee uusperhe-elämän ainoastaan positiivisena asiana, sillä hän ei voi saada omia lapsia. Tavattuun miehen, jolla oli lapsi entisestä liitosta, sai nainen myös kaipaamansa lapsen. Hän toimii arjessa tasavertaisena vanhempana miehensä rinnalla. Lapsi koetaan erittäin rakkaaksi ja tärkeäksi. Vastaaja suhtautuu miehensä lapseen kuin omaan poikaan ja naisen elämä pyörii lapsen ympärillä.

”Arkipäivämme on työntäyteistä. Poika on kahdeksaluokkalainen. Pojan huollosta ja kasvatuksesta vastaan minä 90-prosenttisesti. Mies tekee erittäin paljon töitä ja reissaa ympäri Suomea viikoittain. Poika soittaa minulle koulusta tultuaan, minä käyn hänen kanssaan läpi läksyt, kouluasiat, vaatteet (onko liikuntavaatteita puhtaana yms.). Harrastukset, lääkärikäynnit ja yhteydet kouluun hoidan minä. – Hoidan monia asioita suoraan lasten äidin kautta. Esim. jos vaikka meidän pojalla on lääkekuuri, ilmoitan sen suoraan pojan äidille ilman miestäni välikädenä.” (Vastaaja 8.)

Kun omaa lasta ei voi saada, uusperhe-elämä on varmasti lähimpänä sitä perhe-elämää, johon voidaan päästä. Kyseiselle naiselle oli selvää, että hän ryhtyy pojan äitipuoleksi heti muutettuaan yhteen miehensä kanssa. Lisäksi hän kutsuu miehensä lasta pojakseen, mikä viittaa osapuolten välisiin vahvoihin tunnesiteisiin. Tässä uusperheessä lapsi on hyväksynyt äitipuolen elämänsä ja samoin mies sekä hänen entinen vaimonsa ovat hyväksyneet uuden naisen lapsensa kasvattajaksi. Äitipuoleksi pääseminen ei kuitenkaan aina ole näin helppoa. Sutisen (2005: 68) tutkimuksessa monet äitipuolet eivät tieneet, miten suhtautua uuteen perhetilanteeseen ja lapsipuoliin. Perinteinen äidinrooli ei ole enää niin yksiselitteinen kuin aiemmin. Ongelmana on, että kulttuuristamme puuttuu isä- tai äitipuolia koskeva normisto, jolloin sopeutuminen on erityisen hankalaa. Edellä olevassa tarinassa tämä näkökulma ei pätenyt.

Vaikka lapset koetaan erittäin tärkeiksi ja oma etu toissijaiseksi, monet tutkittavat odottavat aikaa, jolloin lapset kasvavat aikuisiksi ja muuttavat pois kotoa. Tuolloin puoliso-

den kahdenkeskeinen aika korostuu ja vanhemmat voivat tehdä asioita, jotka suhteen alkuaikana eivät olleet mahdollisia.

”Arjesta muodostuu pikkuhiljaa lapsettoman parin arki ja odotan sitä melkoisesti. – – Tulevaisuudessa hämmöttävät pitkät yhteiset sienimatkat, patikointireissut, leffaillat ja keskustelut kahden kesken. Aikuisten näköistä ja tuntuista aikaa.” (Vastaaaja 9.)

Uusperheen olisi tärkeää löytää lasten ja parisuhteen välinen tasapaino. Molemmat koetaan tärkeinä ja molemmille halutaan antaa aikaa. Tämä näkyy aineistossani siinä, että uusperheen äiti nauttii elämästään suurperheessä ja lisää lapsia on myös haaveena. Toisaalta hän toivoo saavansa enemmän kahdenkeskeistä aikaa puolisonsa kanssa, jotta suhdetta voitaisiin syventää sekä parantaa.

Eero Suoninen (1993: 111–149) analysoi artikkelissaan ”Mistä on perheenäidit tehty” yhden suomalaisen perheenäidin haastattelupuhetta. Suoninen puhuu tulkintarepertuaareista, joissa tutkittava muodostaa omia merkitys- tai termisysteemejä kielenkäytön alueella. Suoninen on etsinyt haastattelupuheesta ristiriitaisia kohtia, joissa haastateltava tuottaa itsensä peräkkäin kahdessa aivan erilaisessa valossa. Hän löytää kuusi eri repertuaaria yhdestä haastattelusta: familistisen, individualistisen, kohtalon, romanttisen, realistisen sekä humanistisen. Omassa aineistossani korostuu familistisen ja individualistisen puhettavan ristiriita. Familistisessa repertuaarissa korostetaan koti- ja perhekeisyyttä. Siinä lapsen etu on ensisijainen. Naisen identiteetti muodostuu äidin rooliksi, joka toimii kodinhoitajana. Tämä on velvollisuus, josta myös nautitaan.

”Arkemme toimii erittäin hyvin. Olen vielä kotona lasten kanssa. Mieheni on päivisin töissä. Päivisin minä hoidan lapset arjessa. Illalla hoidamme lapsia yhdessä. – – Uusperheen tähtihetkiä ovat yhdessä makoilu sängyllä aamuisin ja siinä jutteluhetket, pelihetket, elokuvahetket olohuoneessamme lähekkäin sohvalla maaten. Itse koen tähtihetkiksi ne kun lapset osoittavat että me kaikki kuulumme tähän porukkaan ja hyväksyvät meistä jokaisen. – – Unelmoin mieheni kanssa toisesta yhteisestä lapsesta. Minusta on mukavaa kun meitä on paljon.” (Vastaaaja 1.)

”Minä olen asettanut perheen ykköseksi, mikä merkitsee sitä, että olen jo muutama vuoden tehnyt lyhennettyä työaikaa” (vastaaaja 5).

Näissä teksteissä korostuu kotikeskeisyys ja lasten tärkeys osana perhe-elämää. Sutinen (2005: 68) toteaa, että monien uusperheiden puhetavoissa korostuu tarve olla yhtenäinen perhe. Yhtenäinen perhe taas pohjautuu ydinperheihanteeseen, jossa läheiset ihmissuhteet, yhteenkuuluminen ja toisten tärkeys ovat merkittäviä tavoitteita. Samoin myös uusperheissä halutaan muodostaa toimivia suhteita, joissa on yhteenkuuluvuutta. Nämä tavoitteet pyritään saavuttamaan kotikeskeisyyden kautta ja ne kertovat oleellisen familistisesta hengestä.

Toisaalta taas tarinoissa korostetaan individualistista puolta. Lasten hoitaminen sekä kasvattaminen näyttävät osittain pakkona, josta haluttaisiin hiljalleen eroon. Omat harrastukset ovat saattaneet jäädä taka-alalle lasten ja perhe-elämän takia. Suonisen (1993: 116) mukaan perheenäidin identiteetissä korostuu riippumattomuuden ihanne suhteessa lapseen sekä aviomieheen. Lisäksi yksilön oikeus oman elämän hallintaan liittyy myös individualistiseen puhetapaan (Jallinoja 1984: 39, 43). Aineistoni tarinoissa vastaajat korostavat riippumattomuutta lapsia kohtaan ei niinkään aviomiestä. Tulevaisuudelta odotetaan kahdenkeskistä aikaa juuri puolison kanssa.

”Odotan aikaa kun lapset kasvavat ja heidän mukanaan taloomme tulee tyttö- ja poikakavereita. Unelmoin ajasta jolloin he muuttavat omilleen.” (Vastaaja 1.)

Sama kirjoittaja ilmaisee ensin olevansa erittäin tyytyväinen nykyiseen perhe-elämäänsä ja haluaisi miehensä kanssa tulevaisuudessa toisen yhteisen lapsen. Toisaalta hän kuitenkin toivoo, että lapset saataisiin kasvatettua yhdessä aikuisiksi omaan elämään. Tuolloin korostuu äidin oma aika sekä puolison kanssa kahdestaan vietetty aika. Seuraava kirjoittaja taas korostaa itsenäisyyttä ja oman ajan hallintaa:

”Minä käyn yhdessä keskisiskon kanssa ratsastamassa kerran viikossa. Nuorimmatkin olisivat halukkaita tallille, mutta koen että oma harrastamiseni kärsii liikaa jos kuljetan lastentarhaa mukanani, mutta olen valmis ottamaan nuorempia-kin mukaan myöhemmin.” (Vastaaja 10.)

Äitipuoli haluaa keskittyä omaan harrastukseen ja ei siksi halua ottaa nuorimpia lapsia mukaan tallille. Lapsista olisi huolehdittava koko ajan, jolloin oma aika jäisi vähäiseksi. Keskisisko saa lähteä mukaan, sillä hän on jo sen verran vanha, ettei uhkaa äitipuolen

itsenäisyyttä tai ole esteenä harrastamiselle. Näissä edellä mainituissa kohdissa rakennetaan kahta erilaista repertuaaria, familistista ja individualistista.

Lapset arjen haasteina

Brobergin (2010: 127–128) tutkimuksessa tarkasteltiin ongelmalliseksi koettuja asioita uusperheessä. Uusperheen elämää kuormittavista tekijöistä nousi tärkeimmiksi kolme huolenaihetta, joista kaksi liittyi uusperheen suhteisiin. Lasten ja isä- tai äitipuolten välisen suhteen koettiin aiheuttavan eniten ongelmia ja huolta uusperheissä. Toisena ongelmana nähtiin biologisten vanhempien välinen suhde ja yhteistyö. Vastaajista 18,5 % mainitsi lapsen ja isä- tai äitipuolen väliseen suhteeseen liittyvän ongelmia. Nämä ongelmat koskivat suhteen muotoutumista sekä huolta suhteen tunnepuolesta. Broberg (2010: 130) tiivistää ongelmat äiti- tai isäpuolen vaikeuteen hyväksyä puolison lapsi perheen jäseneksi. Samanlaisia tuloksia sain omasta aineistostani. Toisaalta aineistoni vastaajat kokevat ongelmia myös siinä, että lapset eivät hyväksy äitipuolta osaksi perhettä.

Kaikissa uusperheissä arki ei suju toivotulla tavalla. Perhe-elämässä tulee vastaan erilaisia konflikteja, jotka saattavat liittyä lapsiin. Edellä käsiteltiin tutkittavaa, joka päätti ryhtyä heti miehensä lapsen äitipuoleksi. Tämä on aineistossani erityistapaus, sillä usein äitipuolen rooli ei ole näin mutkaton, vaan siihen liittyy paljon ristiriitoja (ks. Sutinen 2005). Kaikki lapset eivät hyväksy äitipuolta osaksi arkea. Samoin myös äitipuolilla on vaikeuksia muodostaa suhdetta lapsipuoliin. Varsinkin uusperheen alkumetreillä odotukset ja vaatimukset ovat suuria, jolloin oman aseman epävarmuus hämmentää sekä naista että lasta.

Naisen rooli uusperheessä on neuvottelun varainen asia. Omassa aineistossani naiset kokevat olevansa äitejä, äitipuolia, näkymättömiä palvelijoita, hoitajia, sovittelijoita sekä kummitätejä. Mikäli naiset kokevat olevansa äitipuolia, heillä on vapaus luoda roolinsa lähes itse. Rauha (2003: 22–24) kirjoittaaakin innokkaista, vetäytyivistä ja joustavista äitipuolista. Jotkut äitipuolet haluavat olla mukana jokaisessa päätöksessä, toiset taas jättävät vapauden isälle, ja kolmannet tasapainottelevat kahden edellä mainitun

välillä. Roolit ovat harvoin selviä ja niihin liittyviä ongelmia pohditaan tarinoissani. Tässä äitipuolen mietteitä naisena olosta uusperheessä:

”Minulle ristiriitatilanteet liittyvät lähinnä lapsiin ja oman aseman epävarmuuteen. Välillä en tiedä, haluanko olla äitipuoli, koska lapset ovat usein hyvin sulkeutuneita ja arkoja sellaisten asioiden suhteen, jotka minulle lapsuudessani ovat olleet hyvin helppoja ja ongelmattomia. Lasten suhde äitiin on toisaalta helpottanut minun asemaani aikuisena, mutta mutkistanut sitä siinä määrin, että lapsilla on hyvin voimakas hylkäämispelko, joka ilmenee usein vihana eri tilanteissa.” (Vastaaja 6.)

Ongelmaksi muodostuvat ensinnäkin ihmisten erilaiset taustat. Naisen nuoruudessa asiat tehtiin eri tavalla, joten hänen on vaikea sopeutua tilanteeseen, jossa lapsiin ei saa kontaktia. Toisaalta tutkittava pohtii, millainen aikuinen hän haluaa lapsille olla. Äitipuolen on otettava huomioon lasten tilanne sekä biologisen äidin asema suhteessa lapsiin. Toisen äitipuoli taas kokee toimivansa sovittelijana lapsen ja biologisten vanhempien välillä. Lapsi kokee äitipuolen turvalliseksi ja haluaisi puhua hänelle vaikeistakin asioista. Äitipuoli taas näkee roolinsa hankalana ja toivoo biologisten vanhempien ottavan enemmän vastuuta lapsestaan. Rauhan (2003: 87) mukaan ”takertuva” lapsi kokee oman äitisuhteen turvattomaksi ja pyrkii etsimään turvaa sekä lohtua sieltä, missä sitä on tarjolla. Tässä tapauksessa äitipuoli ei halua toimia äidin valtuutuksilla, vaan kehottaa biologista äitiä ottamaan oman lapsensa huomioon. Ilmeisesti äitipuoli ei halua sekaantua miehensä lapsen asioihin, vaan pyrkii enemmänkin vetäytymään pois tilanteesta.

Tarinoissa yhdeksi ongelmaksi muodostui lapsipuolten rakastaminen. Heitä ei uskalleta rakastaa, sillä tulevasta ei ole tietoa. Taustalla on pelko erosta, jolloin itsesuojeluvaisto kehottaa olemaan kiintymättä lapsiin.

”Rakkautta on parisuhteessa, mutta en koe rakastavani lapsia, välittäväni kyllä. En tavallaan halua antaa itseni rakastaa lapsia kunnolla jos vaikka joskus eroamme miehen kanssa. Mietityttää myös lasten suhtautuminen minuun, he eivät minua rakasta, ainakaan niinkuin äitiään.” (Vastaaja 6.)

Kirjoittaja ei uskalla elää tässä ja nyt, vaan tarkastelee tilannetta hieman sivusta. Lisäksi äitipuolen on vaikea hyväksyä, että lapset rakastavat aina biologista äitiään eri tavoin kuin äitipuolta. Lapsilla on vain yhdet biologiset vanhemmat, joiden kanssa on kehitty-

nyt aivan erityinen tunneside. Samanlaista tunnesidettä on mahdotonta muodostaa lapsen ja äitipuolen välille.

Aineistossani muutamilla äitipuolilla on vaikeuksia muodostaa toimiva suhde miehen lapsiin. Välit ovat viileät ja lapset ilkeitä äitipuolille. Isäpuolet tulevat toimeen lasten kanssa äitipuolia helpommin. He toimivat yleensä tasavertaisina vanhempina äitien rinnalla. Toisaalta isäpuolet eivät ole kirjoittaneet tarinoitaan itse, vaan tällaisen kuvan sain naisten kirjoituksista. Äitipuolet taas joutuivat kamppailemaan ansaitakseen paikkansa perheen toisena aikuisena.

”Suuri ongelma on lapset, jotka eivät hyväksy minua. Heillä ei koskaan ole minulle mitään asiaa eikä puhumista. Kun olemme ruokapöydässä, he puhuvat niinkö minua ei olisi. Arkiasioissa näytetään, että täällä on vaan isi ja me ja lisäksi siihen kuuluu ex.” (Vastaja 14.)

Sutisen (2005: 147) tutkimuksesta selviää, että naiset yrittävät, ainakin aluksi, toimia uusperheessä äidin roolissa. Miehet taas pyrkivät perheen toiseksi aikuiseksi. He eivät edes yritä olla isiä lapsipuolille. Ehkäpä tässä on syy siihen, miksi naisen rooli uusperheessä on niin hankala. Lapset eivät yleensä halua tai tarvitse uutta vanhempaa, mikäli lapsella on toimivat välit molempiin biologisiin vanhempiin. Saman asian toteaa myös Rauha (2003: 81) pohtiessaan sitä ristiriitaa, että äitipuolet tarvitsevat lapsen hyväksynnän, sillä ilman sitä uusperhe ei ole onnellinen. Lapsi taas ei tarvitse äitipuolta, sillä hänellä on jo äiti.

Lapset saattavat vaikeuttaa uusperhe-elämää kapinoimalla, sillä tuntevat itsensä hylätyksi joko isän tai äidin puolelta. Lisäksi lasten mustasukkaisuus toisesta vanhemmasta saattaa aiheuttaa uusperheessä konflikteja. Seuraava kirjoittaja on pettynyt siihen, ettei arki ole sujunut toivotulla tavalla. Lapset vaikeuttavat arkea, sillä he eivät tule toimeen äitipuolen kanssa. Lapset käyttävät henkistä väkivaltaa, jolloin äitipuoli ei voi hyvin perheessä. Vastaja pohtii omaa rooliaan sekä kaikkien vaatimusten ja odotusten täyttämistä:

”Tytölle oli ihan käsittämätöntä että me emme menneet ex:n luo juhlimaan tytön lakkiaisia. Olisin suostunut siihen, että olisin järjestänyt hänelle toiset yo-juhlat täällä, mutta kun asenne on tämä niin ei voi mitään.” (Vastaja 14.)

Äitipuoli on väsynyt yrittämään, joten hän on luovuttanut lasten suhteen.

”Ei minulla ole mitään velvollisuuksia heitä kohtaan. Jos miehellä ei ole rahaa, he saavat mennä äitinsä ruokakaapille. Minulle on jo pelleily riittänyt.” (Vastaja 14.)

Aineistoni perusteella tiivistyy, että lapset hyväksyvät eron ja uuden vanhemman yleensä paremmin pienenä kuin murrosiässä. Murrosiässä kapinoidaan muistakin asioista ja vanhempien ero on varmasti suuri katastrofi. Rauha (2003: 84) toteaa myös, että uuden auktoriteetin hyväksyminen ja kunnioittaminen on hyvin vaikeaa murrosikäiselle. Äiti tai isäpuolta kohtaan tunnetaan inhoa ja vihaa, koska biologinen vanhempi on syrjäytetty perheestä. Vastaja 15 sanookin, että perheessä ei ole suuria ongelmia: ”Tyttö on ollut niin pieni kun tulin kuvioihin mukaan, eikä hänellä ole muistikuvia muunlaisesta perheestä”. Lapset sopeutuvat uudenlaisiin tilanteisiin sitä paremmin mitä pienempiä he ovat. Lapsi ei kaipaa sellaista elämää, josta hänellä ei ole muistikuvia.

Erään äitipuolen tarinassa kiteytyy edellinen näkökulma. Hän odottaa tulevaisuudelta rauhaisaa yhteiselämää ennen seuraavaa murrosikää. Tämän lisäksi toivotaan: ”Joulun aikaa jolloin kukaan ei halua muuta kuin kinkkua”. Ilmeisesti perheessä on ollut aiemmin ongelmia murrosikäisten kanssa. Äitipuoli pelkää seuraavan lapsen murrosikää. Lisäksi juhlapyhät ovat hankalia uusperheissä, kun vaatimukset, toiveet, perinteet ja odotukset ovat erilaisia. Tämä aiheuttaa suuria paineita äitipuolille, sillä kaikkien miellyttäminen on mahdotonta. Tässä tilanteessa tarvittaisiin eri osapuolten kykyä joustaa ja tehdä kompromisseja.

Lasten kasvat

Erilaiset kasvatuskäsitteet aiheuttavat ristiriitoja uusperheissä. Aineistossani yli puolet vastaajista mainitsee ongelmista tai erimielisyyksistä lasten kasvatuksessa. Nämä haasteet liittyvät ainakin seuraaviin kysymyksiin: Kuka kasvattaa lapset? Millaisia rajo-

ja ja sääntöjä heille asetetaan? Millainen asema isä- tai äitipuolella on suhteessa kasvatustasasioihin? Kuka saa kommentaa ja käskää lapsia? Erotellaanko lapset ”sinun”, ”minun” ja ”yhteisiin” lapsiin? Brobergin (2010: 112) tutkimuksessa kasvatukseen liittyvät asiat aiheuttivat erimielisyyksiä noin 13 prosentilla uusperheistä. Tätä enemmän erimielisyyksiä aiheutui vain talousasioista sekä parisuhteesta.

Uusperheissä kasvatukseen liittyvät asiat aiheuttavat selkeästi enemmän ristiriitoja kuin ydinperheissä (Broberg 2010:113). Uusperheen vuorovaikutussuhteet ovat monimuotoisia ja lasten kasvatuksessa tulee ottaa huomioon monien ihmisten tunteet sekä mielipiteet. Tästä syystä kasvatuskäytännöistä tulisi neuvotella uusperheen sisällä sekä mahdollisesti entisen puolison kanssa. Jotkut ovat sitä mieltä, että lapsia tulisi kasvattaa samoin periaattein lähivanhemman ja etävanhemman luona, jotta lapsi sopeutuu sääntöihin ja erilaisiin tilanteisiin. Toiset taas korostavat sen olevan mahdotonta. Vastaja 1 kertoo miehestään sekä hänen lastensa tilanteesta.

”Hänen lastensa äiti ei ota häntä mukaan päättämään lasten asioista eikä hänelle myöskään informoida lasten elämän tapahtumista. – – Kaksi nuorempaa 8- ja 5-vuotiaat lapset ovat hyvin erillään meistä kahden viikon ajan ja heille sopeutuminen meidän arkeemme tuottaakin eniten tekemistä ja heihin olemme saaneet heikoiten yhteyden.”

Tässä tekstissä korostuu biologisten vanhempien yhteistyö lasten parhaaksi. Kasvatuksessa ja sääntöjen luomisessa olisi tärkeää olla johdonmukainen, jolloin lapset tuntisivat olonsa turvalliseksi. Monissa vastauksissa biologisten vanhempien välinen suhde on kuitenkin tulehtunut, jolloin sopiminen yhteisistä kasvatuseriaahteista on äärimmäisen hankalaa ja epätodennäköistä.

Perhe-elämää helpottaa, mikäli kasvatukseen osallistuvat uusperheen molemmat vanhemmat. Uusperheen vanhempien tulisi sopia myös ei-yhteisten lasten kasvatuksesta. Tämä vähentää jännitteitä ja ristiriitoja, jotka liittyvät erilaisiin kasvatuskäytännöihin. Noin puolessa aineistoni tarinoista kerrotaan, että molemmat vanhemmat osallistuvat lasten kasvatukseen ja päivittäiseen huolenpitoon. Näissä perheissä lapsista huolehditaan yhdessä, jolloin äiti- tai isäpuoli voi viedä lapsen päivähoidon, laittaa hänelle ruo-

kaa tai osallistua yleisesti kasvatukseen. Kyseisten uusperheiden elämä ja arki vaikuttaa sujuvalta, helpolta sekä onnellisesta.

”Positiivista on myös se, että meillä lapset uskaltavat luottaa kumpaankin aikuiseseen. Emme jaottele komentamistilanteissa lapsia sinun ja minun lapsiin, lapset ovat sillä lailla yhteisiä.” (Vastaja 9.)

Lapset pystyvät muodostamaan paremman suhteen äiti- tai isäpuoleen, mikäli he osallistuvat kasvatukseen. Lapsi oppii kunnioittamaan molempia vanhempia tasavertaisina aikuisina, jolloin luottamus myös kehittyy.

Jaettu vanhemmuus helpottaa arkea ja kasvatuksen johdonmukaisuutta. Broberg (2010: 119) toteaa, että mikäli lapsen biologinen vanhempi huolehtii lapsensa asioista yksin, hän kokee vanhempana olon huomattavasti rankemmaksi kuin silloin, jos molemmat puoliset osallistuvat tasapuolisesti ei-yhteisten lasten kasvatukseen ja hoitoon. Toisen vanhemman kuuntelu ja yhteisten periaatteiden noudattaminen auttavat uusperhe-elämän onnistumisessa. Lisäksi puolison mielipiteiden kunnioittaminen ja huomioonottaminen on erittäin tärkeää.

”Mieheni on toiminut poikani jalkapallovalmentajana. Hän myös tarkastaa lasten läksyjä. Komentaa, huolehtii tms. heistä aivan samalla tavalla kuin omista lapsistaan. Olemme sopineet alusta asti, että emme lähde erottelemaan lapsia biologisuuden mukaan. Ja näin asiat ovat toteutuneet.” (Vastaja 1.)

Vastaja kuvailee elävänsä melko normaalia perhe-elämää. Arki toimii sujuvasti, kun asioista on sovittu etukäteen ja lisäksi vanhemmat ovat tehneet selvät rajat perheen sisällä ja ulkopuolella. Tässä uusperheessä molemmilla vanhemmilla on lapsia edellisestä liitosta ja lisäksi vielä yhteinen lapsi. Molemmat ovat ennen uusperhettä eläneet jo lapsiperheen arkea, joten lapsista huolehtiminen on tuttua. Perheen vanhemmat osallistuvat tasapuolisesti kaikkien lapsien kasvattamiseen, ja tämä koetaan toimivaksi tavaksi.

Noin puolet aineistoni vastaajista kertoo, että molemmat uusperheen vanhemmat osallistuvat lasten kasvatukseen. Lähes kaikissa muissa vastauksissa halu olla mukana lapsipuolen kasvatuksessa on luettavissa rivien välistä. Aina tämä toive ei kuitenkaan to-

teudu. Aineistossani on vastauksia, joissa lapsia erotellaan kasvatustilanteissa äidin tai isän lapsiin. Tuolloin se, jolla ei ole omia lapsia saatetaan syrjäyttää.

”Meillä taitaa olla ainut haaste se, jos olemme eri mieltä kasvatusasioista niin saan kuulla että hän, isänä, tekee mitä haluaa koska lapsi on hänen” (vastaaja 15).

Uusperheen äitipuoli ei saa osallistua kasvatukseen, mikäli heidän mielipiteet kasvatuksesta eroavat puolison kanssa. Äitipuoli kuitenkin tukee isän ja tyttären suhdetta ja on jopa viikonloppuja töissä sen takia, että isä ja lapsi voivat viettää aikaa kahdestaan. Isä näyttää toimivan yksin lapsensa kasvattajana ja äitipuoli tarkoituksella vetäytyy syrjään. Sama kirjoittaja on toisaalta iloinen siitä, että miehen lapsi pitää häntä tasa-arvoisena aikuisena biologisten vanhempien rinnalla. Niinpä vaikuttaa siltä, että äitipuoli haluaisi osallistua kasvatukseen, mutta pelkää biologisten vanhempien reaktiota, mikäli ilmaisee oman mielipiteensä. Tulevaisuudessa tämä voi aiheuttaa ongelmia lapsen ja äitipuolen suhteelle.

Lasten erottelu biologisen syntyperän perusteella voi näkyä myös tasapuolisen kohtelun vaatimuksena. Pitääkö kaikkia uusperheen lapsia kohdella samalla tavalla ja tulisiko kaikille olla samat säännöt? Teoriassa tämä on järkevin ja suositeltavin vaihtoehto, mutta käytännössä harvoin toteutuva. Tasapuolisuus aiheuttaa ristiriitoja lähinnä sellaisissa uusperheissä, joissa molemmilla vanhemmilla on lapsia edellisestä liitosta tai perheissä, joissa on isä- tai äitipuolen lapsia sekä yhteisiä.

”Mieheni on välillä eri mieltä kasvatusperiaatteistani ja pitää esim. joitain omia lapsiani koskevia sääntöjä/rangaistuksia tms. liian löperöinä tai heikkoina. Hänestä en osaa pitää riittävästi kuria isoimmille lapsilleni. Itse pyrin olemaan tasapuolinen enkä näe asiaa aivan samalta näkökulmalta.” (Vastaaja 3.)

Perheen isäpuoli puuttuu kasvatukseen ja haluaa neuvotella äidin kanssa ei-yhteisten lasten kasvatuksesta. Miehestä tuntuu, että äidin lapset ovat eri asemassa kuin parin yhteiset lapset. Äiti sanoo itse olevansa tasapuolinen lasten suhteen. Tasapuolisuus ei kuitenkaan tarkoita aina sitä, että kaikille lapsille tulisi olla samat säännöt ja rajat. Mikäli lapset ovat isompia, heillä voi olla erilaisia, tiukempia sääntöjä. Niinpä tasapuolisuuden vaatimus tulisi asettaa suhteessa lapsen ikään eikä niinkään biologiseen syntyperään.

Brobergin (2010: 117–118) tutkimuksen mukaan uusperheissä yleisin kasvatustyyppi on auktoritatiivinen kasvatusta. Lähes 40 prosenttia uusperheellistä korosti lämpöä ja kontrollia osana kasvatusta. Auktoritatiivisessa kasvatuksessa lapsen tahtoa arvostetaan, mutta samalla vanhemmat asettavat heille selkeät rajat ja säännöt. Omassa aineistossani vastaajat korostavat lähinnä kontrollia tärkeänä tekijänä onnistuneessa kasvatuksessa ja perhe-elämässä. Mikäli lapsille ei ole asetettu sääntöjä tai rajoja, perheen arki koetaan hankalaksi.

”Ristiriitoina on kasvatustasiat, mies ei osaa laittaa rajoja ja koin tullessani, että kaikki oli aika rempallaan. Hän koki että rutiinit ovat lapselle pahasta. Nyt asiat ovat onneksi tolallaan kutakuinkin rutiinien suhteen.” (Vastaaja 12.)

”Suuren ongelman luo se kun mies menee mukaan lasten juttuun, eli näyttää että minua ei tarvita, ja kun lapset haukkuu minua niin miehen käyttäytyminen on sitä mukaa. Hän purkaa vihansa minuun. Mies ei koskaan sano lapsille mitään negatiivista. Ei ole pitänyt sääntöjä eikä rajoja yllä. Lapsilla on ollut toisen aikuisen rooli tässä talossa ja välillä se aina tulee esiin.” (Vastaaja 14.)

Molemmissa teksteissä äitipuolet halusivat miehien toimivan vanhemman roolissa ja asettavan rajat lapsille. Jälkimmäisen tekstin uusperheessä äitipuolen rooli on erityisen vaikea. Hän ei toimi tasavertaisena vanhempana, jolloin epäselvä rooli lisää ongelmia ja katkeruutta. Lapsilla ja äitipuolella ei ole toimivaa suhdetta ja yhtenä syynä on juuri sääntöjen ja rajojen puute kasvatuksessa. Mikäli isä ja äitipuoli olisivat heti uusperheen alussa kertoneet, miten perheessä toimitaan, olisivat lapset sopeutuneet tilanteeseen ajan kuluessa. Kun lapset ovat toimineet aikuisen roolissa jo vuosia, he ovat päättäneet itse, miten käyttäytyvät. Silloin isä, tai varsinkaan äitipuoli, ei voi vaikuttaa käytökseen.

Yhteinen lapsi

Tilastokeskuksen mukaan lähes 50 prosentilla uusperheistä on yhteisiä lapsia (Suomen virallinen tilasto 2010). Rauha (2003: 48) toteaa, että yhteisiä lapsia hankitaan yleensä sellaisiin uusperheisiin, jotka on perustettu varsin nuorina. Monia uusperheitä perustetaan kuitenkin vanhempana, jolloin lapsia ei haluta hankkia enää lisää. Tuolloin parisuhde ja sen huomioiminen on ensisijaista. Yhteisellä lapsella on kuitenkin suuri rooli perheen yhteensitojana. Yhteinen lapsi sitoo vanhemmat tiukemmin toisiinsa, jolloin

perheen vakiintuminen on väistämätöntä. Yhteisen lapsen saanti osoittaa myös ulkopuolisille, että vanhemmat ovat tosissaan ja panostavat tähän uusperheeseen. Mikäli toisella puolisoilla ei ole lapsia edellisestä liitosta, hänestä tulee yhteisen lapsen myötä äiti tai isä, jolloin häntä ei voida enää syrjäyttää lapsia koskevissa päätöksissä kokemuksen puutteen takia.

Aineistossani viidellä uusperheellä on yhteisiä lapsia. Seitsemän taas ilmaisee haluavansa saada yhteisen lapsen miehensä kanssa. Kolmella näistä toiveensa ilmaisevista on jo entuudestaan yhteinen lapsi, mutta tulevaisuudessa lapsia halutaan lisää. Neljällä taas ei ole omia tai yhteisiä lapsia ollenkaan. Yhteisten lasten tärkeys näkyy esimerkiksi siinä, että lapsia toivotaan lisää, vaikka perheeseen kuuluu jo kaksi lasta naisen edellisestä liitosta, miehen kolme lasta sekä parin yhteinen lapsi. Sellaisissa perheissä, joissa lapset ovat lähes aikuisia, yhteisistä lapsista ei juurikaan kirjoiteta. Niinpä tämä tukee Rauhan väitettä siitä, että vanhemmalla iällä yhteisten lasten hankkiminen ei ole enää ajankoh- taista. Vastaaja 9 kertoo omista tulevaisuuden toiveistaan:

”Toivon meidän ottavan yhteisen koiran, joka olisi sitten meidän `vauvamme`. Yhteistä oikeaa ihmisvauvaa emme enää saa, eikä se ole koskaan ollutkaan toiveena. Jo suhteen alkumetreillä tein selväksi omalta osaltani sen, etten saa enää lapsia.”

Vaikka yhteinen lapsi ei ole toiveena, jotakin yhteistä halutaan suhteeseen. Tässä tapauksessa koira sitoi puolisoita yhteen, jolloin siitä huolehtiminen olisi molempien puolisoitten vastuulla. Tarvitaanko elämään aina jotakin sitovaa ja pysyvää, kun suhteen jatkuminen ei ole täysin varmaa? Giddens (1992) tarkastelee aihetta puhtaiden suhteiden avulla. Aktiivisten ja koko ajan muuttuvien parisuhteiden verkosta selviävät ne, jotka kokevat elämänsä mielekkääksi. Toisaalta Giddensistä poiketen uskon, että ulkopuoliset tekijät vaikuttajat myös parisuhteen jatkumiseen, tässä tapauksessa yhteinen lapsi tai lemmikkieläin. Vaikka yksilöillä on oikeus ja velvollisuus aktiiviseen valintaan, joka määrittelee heidän elämänsä laadun ja kulun, eivät he ole kuitenkaan itsekkäitä. Toisten ihmisten tunteet ja sitoutuminen perheeseen ovat edelleen tärkeitä. Niitä kunnioitetaan ja niiden mukaan toimitaan. Ehkäpä kaikilla ihmisillä on tarve turvata parisuhde jollakin tavalla, kuten esimerkiksi naimisiin menolla tai yhteisellä lapsella.

Lapsettomalle äitipuolelle yhteisen lapsen saaminen on varmasti unelmien täyttymys. Tuolloin mustasukkaisuus miehen entisestä puolisoista yleensä vähentyy ja samalla suhtautuminen lapsipuoliin muuttuu. Äitipuoli ymmärtää paremmin, millainen suhde biologiselle äidille ja lapselle on muodostunut lapsen varhaislapsuudessa. Toisaalta, mikäli äitipuolella on omia lapsia entisestä liitosta, yhteisen lapsen hankkiminen on tietoinen halu lujittaa ja vakiinnuttaa uusperhe. Tutkimukset osoittavat myös, että sellaisten uusperheiden vanhemmat, joilla on yhteisiä lapsia, eroavat harvemmin kuin ne, joilla yhteisiä lapsia ei ole. (Rauha 2003: 48–49.) Yhteiset lapset siis tekevät perheen. Tuolloin perheestä tulee yhtenäinen yksikkö, jolloin puhutaan ”meistä”.

”Uusperheemme muotoutui, kun aloitin parisuhteen 2006 alussa ja todenteolla meistä tuli perhe, kun saimme nykyisen mieheni kanssa ensimmäisen lapsen 2007 lopussa” (vastaaja 3).

Uusperhe tulee lähemmäksi ydinperhettä yhteisen lapsen kautta (Castrèn 2009: 68). Ydinperhe tuntuu edelleen olevan merkittävin elämisen muoto. Samoihin tuloksiin päätyi myös Sutinen (2005: 67) tarkastellessaan uusperheen vanhempien perhediskursseja. Hän toteaaakin, että uusperheestä puuttuu jotakin, mitä on ydinperheessä. Uusperheen sisälle pyritään muodostamaan ydinperhe yhteisen lapsen kautta. Tuolloin perheestä tulee aito.

5.2. Työn rooli uusperheiden arjessa

Riitta Jallinoja (2009) on toimittanut kirjan, jossa käsitellään eri näkökulmista perheen ”vieraita”. Nämä vieraat uhkaavat perheyhteisyyttä eivätkä kuulu perheen varsinaiseen ideaan. Perhe nähdään perinteisessä mielessä yhdessäoloa arvostavana ja harmonisena yhteisönä, joka on kuitenkin altis erilaisille jännitteille ja ongelmille. Rönkä ja Kinnunen (2009: 83–84) pohtivat kirjassa työtä perheen vieraana. Julkisessa keskustelussa vanhempia on syytetty puolin ja toisin liiallisesta työnteosta, joka vie aikaa perheeltä. Tällöin työ tuodaan kodin ja perheen sisälle, jolloin se muuttuu kutsumattomaksi vieraksi. Kuitenkaan kaikissa perheissä työ ei muutu vieraksi, mikäli perhe pystyy ratkaisemaan kyseisen jännitteen. Ratkaisuja voidaan hakea hyväksynnän, joustamisen ja

neuvottelun kautta. Tarkastelen seuraavaksi oman tutkimusaineistoni avulla, miten uusperheelliset kokevat työnteon ja miten se näkyy heidän arjessaan. Lisäksi käsittelen sukupuolirooleja suhteessa työntekoon ja sitä, miten ne ovat muuttuneet.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Perheen ja työn yhteensovittaminen on ollut julkisen keskustelun aiheena jo vuosia. Kyseiseen teemaan palataan edelleen. Ongelmana nähdään työelämän jatkuvat muutokset, joilla on vaikutuksia myös perhe-elämään. Suurimpana haasteena on työtahdin kiristyminen. Keskustelu aiheesta alkoi jo 1990-luvun alkupuolella. Tiukat aikataulut, työntekijöiden karsiminen, kilpailun kiristyminen sekä vaatimusten nousu kuormittavat työntekijöitä ja samalla heidän perhe-elämäänsä. Epävarmuus työn jatkumisesta sekä työn henkinen rasittavuus ovat nykyään työntekijöiden arkipäivää. (Kivimäki 2003: 192.)

Samalla työn ja perheen välinen raja on muuttunut häilyväksi. Työasioiden koetaan haittaavan perhe-elämää, mutta harvoin perheasiat häiritsevät työntekoa. Töiden hektisyys uuvuttaa yksilöitä, jolloin vaikutukset näkyvät myös perheissä. Tietoyhteysien parantuessa ja kehittyessä työn erottaminen vapaa-ajasta vaikeutuu. Työ kiinnittyy lähemmäksi ihmistä ja se kietoutuu yhteen kaiken muun kanssa. Niinpä tietotyön kasvu on muuttanut ihmisten tapaa elää ja järjestää perhe-elämä sekä vapaa-aika. Työntekijät ovat nykyään tavoitettavissa kellon ympäri minä päivänä tahansa. (Rönkä & Kinnunen 2009: 83.)

Oletuksena on, että uusperheissä työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on haastava projekti. On tutkittava ainakin seuraavia kysymyksiä: käyvätkö molemmat uusperheen aikuiset töissä? Kuka hoitaa ei-yhteiset ja yhteiset lapset? Milloin lapset viedään hoitoon? Rytmittääkö työ uusperheiden arkea? Aineistossani suurimmassa osassa perheistä arki järjestetään vanhempien töiden mukaan. Työaikoja voi harvoin itse valita; on mentävä töihin silloin, kun on sovittu. Niinpä monet uusperheet joutuvat miettimään tarkoin työtään ja jopa muuttamaan aikatauluja. Usein lasten tullessa kotiin, jommankumman

vanhemman halutaan olevan kotona. Lisäksi pienimmät lapset on haettava tiettyyn aikaan päivähoidosta.

”Avopuolisoni tulee kotiin puolelta päivin. Hän huolehtii koiran päivälenkistä ja on kotosalla koululaisten tullessa koulusta.” (Vastaja 9.)

”Jos minulla on töitä miehen työaikaan, yhteisemme on päiväkodissa johon mies vie hänet aamulla ja hakee kun pääsee töistä. – – Jos olen vapaalla tai menen töihin niin että keskisisko tai mies kerkee kotiin, yhteinen on päivän kotona mun kanssa.” (Vastaja 10.)

Ainakin jälkimmäisessä perheessä arkipäivät on järjestetty vanhempien töiden mukaan. Molemmat aikuiset käyvät työssä ja yhteisen lapsen hoito riippuu työtilanteesta ja mahdollisista vapaapäivistä. Ensimmäisestä tekstistä jää epäselväksi, onko miehen työn luonne sellainen, että hän pääsee aikaisin työstä vai onko hän tarkoituksella tehnyt uhrauksia, jotta hän olisi kotona, kun lapset tulevat koulusta. Jälkimmäinen oletamus viittaa silloin lasten etuun, jolloin arki rytmittyy heidän aikataulujensa mukaan eikä vanhempien työn mukaan.

Omassa aineistossani työ tai sen yhteensovittaminen perhe-elämän kanssa ei kuitenkaan saa suurta roolia. Vastajat mainitsevat ohimennen, kuka käy työssä ja miten lasten hoito järjestetään. Ongelmista ei juurikaan kirjoiteta. On merkittävää, ettei työstä kirjoiteta, vaikka se on hyvin olennainen tekijä arjen rakentumisessa. Työ vaikuttaa ajankäyttöön, asioiden hoitamiseen sekä perhe-elämään. Ilmeisesti vastajat ovat sopineet ja järjestäneet aikataulut niin, että arki sujuu mahdollisimman helposti. Vanhemmat ovat tehneet uhrauksia sekä järjestelyjä, jotta työ ei vaikuttaisi perheeseen liikaa.

Vanhemmat ovat joutuneet sopimaan tietyt ajat, jolloin varataan aikaa perheelle ja parisuhteelle. Olisikin mielenkiintoista tietää, miten uusperheen monien jäsenten aikataulut sovitetaan yhteen. Kukaan ei suoraan mainitse tarinassa, että työ veisi aikaa perhe-elämältä tai että uusperheessä olisi ongelmia töiden takia. Niinpä vaikuttaa siltä, että ainakin tutkimukseni uusperheet toimivat familistisessä hengessä eli he ovat asettaneet perheen ensisijaiseksi. Seuraavassa tekstissä korostuu perheen yhteinen aika. Illalla on tärkeää viettää aikaa yhdessä, joka toimii vastapainona töiden kiireellisyydelle.

”Iltaisin olemme koko perhe kotosalla. Pyrimme ajoittamaan kaupassa käynnit tms. viikonlopulle tai työostosten yhteyteen. Kotona leikimme, teemme yhdessä kotitöitä, katsomme televisiota.” (Vastaaja 3.)

Lähes kaikissa perheissä joko työt tai lapset ohjaavat arkea. Vain muutamissa aineistoni perheissä parisuhteelle ja yhteiselle perhe-elämälle jää töiden vuoksi melko vähän aikaa. Eräs äitipuoli kuvailee arkea kuitenkin tasapainoiseksi, vaikka perheenä ei vietetä juurikaan aikaa. Tiettyjen rutiinien muodostuminen vaikuttaa siihen, että arki sujuu omalla painollaan. Työssä käydään yleensä samaan aikaan joka päivä, jolloin perheenjäsenille muodostuu normaali päivärhythmi.

”Olemme kummatkin työelämässä ja taiteilemme aikataulujen kanssa silloin kun tyttö on meillä. Minä vien tytön päivähoitoon, koska menen myöhemmin töihin ja isä hakee hänet pois, koska pääsee aiemmin. – – Yhdessä teen arkisia asioita silloin, kun aikataulumme sopivat yhteen.” (Vastaaja 15.)

Tekstissä äitipuoli kirjoittaa, että aikataulujen kanssa joudutaan taiteilemaan, kun isän lapsi on heillä. Niinpä normaalin päivärhythmin katketessa perhe-elämää ja työtä on vaikeaa sovittaa yhteen. Lapsen ollessa biologisella äidillään puolisoiden perhe-elämä on erilaista. Tuolloin perheessä on vain kaksi aikuista. Tekstissä ei kuitenkaan kirjoiteta, että työ aiheuttaisi ongelmia. Niistä selvittää, kun asiat suunnitellaan ja aikataulutetaan ajoissa. Samanlaisia tuloksia saatiin myös ns. Palettitutkimuksessa (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009: 143), jossa puolisoit korostivat vastuun jakamisen sekä sopimusten ja järjestelyjen tekemisen helpottavan arjen sujumista ja elämänalueiden yhteensovittamista.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen aiheuttaa ongelmia, vaikka aineistoni vastauksissa ei niistä suoraan kirjoiteta. Arki koetaan rikkonaiseksi, mikäli päivittäin työ on epämääräistä. Niin sanotut epätyypilliset työsuhteet, kuten määräaikaiset työsuhteet, pätkätyöt, keikkatyöt, vuokratyöt sekä osa-aikatyöt ovat lisääntyneet (Pärnänen & Sute-la 2009: 149). Omassa aineistossani monet äidit ovat vuorotyössä sekä iltaja viikonloppupainotteisessa työssä. Ylityöt ja matkustelut vaikuttavat negatiivisesti perhe-elämään, jolloin perheen yhteinen aika jää hyvin vähäiseksi. Työ vähentää perheen yhteistä aikaa.

”Arki on tällä hetkellä aika rikkonaista, johtuen kummankin työtilanteesta (paljon ylitöitä ja muita harrastuksia)” (vastaaja 6).

”Tavallisesti olen lasten kanssa yksin paljon, koska mieheni on muusikko ja sen myötä paljon poissa kotoa. Aviomieheni käy usein uimassa tytön kanssa. Soittelee keikoilta joka päivä, haluaa aina puhua tytön kanssa. Välillä tuntuu että toinen lähtee ja toinen tulee, koska keikoilta tullaan sunnuntaina ja lähdetään keskiviikkona, kun taas tyttö lähtee sunnuntaina ja tulee keskiviikkona. Välillä menee kauankin, että aviomieheni ja tyttö näkevät.” (Vastaaja 4.)

Jälkimmäisessä uusperheessä isäpuoli matkustaa töiden takia paljon, jolloin äiti huolehtii lapsista yksin. Vaikka äiti ei suoraan kirjoita, hän kuitenkin suree, että yhteistä aikaa on hyvin vähän. Äiti toivoo, että isäpuoli ja naisen tyttö viettäisivät enemmän aikaa yhdessä. Samalla toiveena on perheen kesken vietetty aika. Vaikka arki tuntuu rikkonaiselta, äiti kuitenkin kirjoittaa sen olevan suhteellisen tasaista. Tällä hän varmasti viittaa siihen, että mies lähtee ja tulee keikoilta kotiin tiettyinä päivinä ja samoin tyttö lähtee biologisen isänsä luokse tiettyinä päivinä. Niinpä arki rytmittyy näiden asioiden mukaan ja ne toistuvat viikko viikolta.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaikeutuu, jos eronneiden vanhempien työt menevät päällekkäin. Lasten tapaamiset biologisen vanhemman kanssa tai loma-ajat on sovitettava eri osapuolten työtilanteisiin. Molemmilla voi olla töitä samaan aikaan, jolloin lapsi joutuu viettämään aikaa yksin. Lisäksi töiden sovittaminen lasten hakutilanteisiin voi olla haastavaa. Kumpi vie tai hakee ja mihin aikaan molemmille sopii? Tässä tapauksessa on tärkeää, että isä- tai äitipuoli helpottaa arkea. Hän voi viettää lapsen kanssa aikaa ja viedä lapsen toisen biologisen vanhemman luokse, jos niin sovitaan.

Tutkimusten mukaan palkkatyö aiheuttaa ristiriitoja useiden lapsiperheiden arjessa. Toisaalta se rytmittää arkea, antaa turvallisuutta sekä toimeentulon. Mikäli perheessä on rahahuolia, se kiristää perheen ilmapiiriä ja aiheuttaa stressiä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010: 53.) Usein uusperheissä taloudelliset ongelmat liittyvät vastuun jakamiseen eli siihen, kuka maksaa ja kenen kuluja (Broberg 2010: 129). Omassa aineistossani yksikään vastaaja ei mainitse huonosta taloudellisesta tilanteesta tai ongelmista taloudellisen vastuun jakamisessa. Syitä voi olla monia. Ensinnäkin saattaa olla, että vastaajat ovat keskimääräisesti parempituloisia. Toinen syy voi liittyä itse tutkimuskysymyksiin. Niis-

sä ei varsinaisesti kysytty vanhempien toimeentulosta tai työstä mitään. Ainoa ongelmapohjainen kysymys liittyi siihen, millaisia haasteista uusperheissä eläminen aiheuttaa. Vastajat ehkä kokivat, että mahdolliset ongelmat työssä tai toimeentulossa eivät liittyneet kysymykseen. Kolmas syy voi yksinkertaisesti olla se, että perhe-elämä on saatu järjestettyä työn sekä taloudellisen vastuun osalta sujuvaksi, jolloin aihe voidaan sivuuttaa.

Uusperheen sukupuoliroolit ja työnjako

Suurin ongelma uusperheissä muodostuu rooleista, niiden määrittelystä ja toteuttamisesta. Uusperheissä ei ole valmiiksi määriteltyjä rooleja, ja tästä syystä sopeutuminen on vaativaa. Epävarmuus omasta asemasta ja roolista aiheuttaa ahdistusta, turvattomuutta ja jopa pelkoa. (Raittila & Sutinen 2008: 25.) Sopeutuminen yhteiseen elämään helpottuu, jos roolit ja oma paikka uudessa perheessä sisäistetään.

Raittila ja Sutinen (2008: 27) toteavat, että perinteinen äidin rooli on muuttunut uusperheissä huomattavasti. Hän ei ole automaattisesti se, joka huolehtii arjen sujuvuudesta. Mies, jolla on lapsia entisestä liitosta, osallistuu tutkimustulosten valossa enemmän kotitöihin ja kantaa vastuuta yhteisistä asioista. Tämä eriyttää naisen roolia kotona. Kun perinteiset roolimallit purkautuvat ja uusien roolien epäselvyys vaikeuttaa perhe-elämää, joudutaan ristiriidat ratkaisemaan yhä suuremmissa määrin neuvottelemalla. Nämä kaikki vaikuttavat myös uusien työn- ja vallanjakosuhteiden muodostumiseen uusperheissä.

Aineistoni muutamissa perheissä perinteiset sukupuoliroolit ovat kumottu. Niissä isä on jäänyt kotiin hoitamaan lapsia, jolloin perheen äiti hankkii ruoan pöytään. Se kumpi on kotona, huolehtii luonnollisesti lapsista, kotitöistä sekä ruoanlaitosta. Tämä on vielä melko epätavallista, mutta koko ajan yleistymässä. Vielä 1900-luvun alussa ihanteena oli kotiäitiys, jota lähes kaikki naiset noudattivat. Varsinaiseen keskusteluun naisten työssäkäynti nousi 1960-luvulla, jonka jälkeen työtä ja perhettä on pyritty sovittamaan yhteen mielekkäällä tavalla. Tuolloin lasten päivähoito myös yleistyi. Aiheesta tuli varsinaisen ongelman 1990-luvulla ja sellainen se on edelleen. (Jallinoja 2006: 142–143.)

Positiivista on, että nykyään äidit voivat käydä töissä ilman ulkopuolista arvostelua. Samalla perhepoliittisia vapaita pyritään laajentamaan, jotta myös isät voisivat hyödyntää niitä (Kivimäki 2003: 195).

”Tavallinen arkipäivämme on vaihdellut hyvin paljon uusperheemme elämän aikana. Olemme olleet mieheni kanssa vuorotellen työelämässä ja opiskelemassa ja hoitamassa lapsia kotona. Tällä hetkellä minä olen töissä ja mieheni kotona lasten kanssa.” (Vastaaaja 3.)

Tässä uusperheessä roolit ovat vaihdelleet vanhempien tarpeiden mukaan. On jouduttu tekemään suuria uhrauksia sekä sopimuksia perheen ja työn yhteensovittamisessa. Kyronlampi-Kylmänen (2010: 49) toteaa, että jaettu vanhemmuus edellyttää jatkuvaa sopimista ja neuvottelua. Vanhempien on jaettava ja rytmittävä päivät kaikkia miellyttävällä tavalla, jolloin tiedetään kuka tekee mitä ja milloin. Naiset huolehtivat useimmiten arjen sujumisesta ja heidän vastuullaan on perheen aikataulujen järjestäminen. Tämä pitää yleensä paikkansa, mutta esimerkiksi edellisessä perheessä mies hoitaa arjen järjestelyjä yhtä paljon kuin äiti, hieman jopa enemmän. Tämä johtuu osaltaan siitä, että mies toimii koti-isänä, jolloin arjen kontrollointi on hänen vastuullaan, ainakin silloin kun äiti on työssä.

Aineistossani suurin osa on sellaisia perheitä, joissa molemmat vanhemmat käyvät työssä. Tällaisissa perheissä kotiasioista huolehditaan yhdessä. Vain muutamissa perheissä äidit ovat jääneet kotiin hoitamaan lapsia, kun miehet käyvät työssä. Näissä vastauksissa kuitenkin korostetaan sitä, että miesten tullessa työstä, he auttavat äitiä lasten hoidossa, kotitöissä sekä ruoanlaitossa. Niinpä äidin rooli on nykyään hyvin erilainen kuin ennen.

”Minä olen hoitovapaalla tyttäremme kanssa, mies käy 3-vuorotyössä, joten huusholli on pääosin minun vastuullani, mies tosin auttaa paljon, tekee ruokaa ja on tytön kanssa” (vastaaaja 13).

Muuttuneet sukupuoliroolit viittaavat perinteiden ohenemiseen. Ennen perinteet olivat hyvin vahvoja ja ne määräsivät naisen ja miehen roolit sekä työnjaon perheessä. Tuolloin menneisyys oli mukana nykyisyydessä. Näin ei kuitenkaan enää ole. Perheen ja sukupuoliroolien purkautuessa päätökset ovat muuttuneet yksilöllisiksi valinnoiksi. (Beck 1995, Giddens 1995.) Nyt on mahdollista toimia päinvastoin kuin ennen, mikäli

niin halutaan. Sukupuoliroolit ovat jokaisen perheen sisäinen asia ja neuvottelun aihe. Kukaan ei määrää, miten tulisi toimia, vaan kaikki voivat tehdä valintansa itse. Niinpä uusperheet ovatkin muutoksen edelläkävijöitä. Niissä roolit ovat puhtaasti neuvoteltavia ja alusta asti uudelleen muotoiltavia. Ne voidaan haluttaessa kääntää pääläelleen.

5.3. Parisuhde uusperheen kivijalkana

”Parisuhde on uusperheen perusta. Sitä tulee hoitaa ja vaalia, sitten on koko perheellä hyvä olla.” (Vastaaja 10.)

Parisuhteen toimivuus on yhteydessä onneen ja tyytyväisyyteen perhe-elämässä (Kontula 2009). Uusperheen vanhempien parisuhde on koko perheen kivijalka ja perusta (Broberg 2010: 133). Mikäli se ei toimi tai osapuolet eivät ole onnellisia, koko perhe voi huonosti. Uusperheissä parisuhdetta arvostetaan entistä enemmän ja sen halutaan toimivan. Eron jälkeen uuteen suhteeseen ryhdytään erilaisin odotuksin ja vaatimuksin. Kuitenkin onnellisuus ja molemminpuolinen rakkaus ovat tärkeimpiä tekijöitä parisuhteisiin ryhdyttäessä. (Ritala-Koskinen 1993: 83–85; Kontula 2009: 42.)

Broberg (2010: 133–139) on tulkinnut uusperheen parisuhteen dynamiikkaa erilaisten tekijöiden kautta. Hänen tutkimustulostensa mukaan parisuhteen toimivuus on yhteydessä muihin ihmissuhteisiin, kuten siihen, millainen suhde lapsella on etävanhempaan tai uusperheen uuteen vanhempaan. Tällöin parisuhteen toimivuus nähdään laajempaan kuin vain puolisoitten välisenä. On toki tärkeää nähdä parisuhde osana koko uusperheen ihmissuhdeverkostoa, mutta itse tarkastelen lähinnä puolisoitten välistä parisuhdetta oman aineistoni kautta. Tuon esille uusperheen parisuhteen perustamisvaiheen, parisuhteen onnistumisen edellytykset sekä kulmakivet ja lopuksi tarkastelen, miten parisuhdetta hoidetaan arjessa ja miten tärkeänä vastaajat kokevat sen onnistumisen.

Parisuhteen alkuvaiheet

Uusperheessä parisuhde kehittyy ja muodostuu hyvin erilaisista lähtökohdista kuin ydinperheessä. Ensinnäkin lapset ovat heti osa parisuhdetta, jolloin puolisoon tutustu-

minen tarkoittaa yleensä tutustumista myös hänen lapseensa. Lapsien hankinnasta ei tarvitse heti keskustella, sillä lapset tulevat parisuhteeseen automaattisesti. Lisäksi äiti- tai isäpuolen toivotaan olevan lapsirakas, jolloin parisuhde ja sitä kautta uusperhe on helpompi perustaa. Seuraavan tekstin perheessä uusperhe-elämä lähti perheen äidin mukaan helposti liikkeelle.

”Suhde oli tiivis alusta saakka ja myös lapseni tutustuivat jo varhaisessa vaiheessa nykyiseen mieheeni. Mieheni on lapsirakas ja tuli lasten kanssa hyvin toimeen. Alkuun meillä toki oli myös paljon kahdenkeskeistä aikaa, kun lapset olivat joka toisen viikon isänsä luona.” (Vastaaja 3.)

Parisuhde pystyi kehittymään, sillä mies tuli toimeen naisen lasten kanssa. Uusperhe voitiin perustaa hyvin nopeasti, sillä mitään estettä siihen ei ollut. Lisäksi perheen puoliset pystyivät tutustumaan toisiinsa paremmin silloin, kun lapset olivat biologisen isänsä luona. Tuo ”lapsista vapaa aika” onkin erityisen tärkeää parisuhteen alkuvaiheessa. Tällaista aikaa kaivataan myös myöhemmin perhe-elämässä.

Monet uusperheet perustetaan melko nopeasti puolisoitten rakastumisen jälkeen. Osapuolten on vaikeaa tasapainoilla lasten ja uuden ihmissuhteen välillä, jolloin helpomaksi koetaan suhteen nopea kehittyminen ja saman katon alle muuttaminen. Suhteen nopea kehittyminen on sidoksissa myös osapuolten ikään. Uusperheet perustetaan useimmiten yli 30-vuotiaana, jolloin perhe-elämän tulisi olla parhaimmillaan. Luultavasti juuri siitä syystä monet haluavat perustaa uuden perheen mahdollisimman nopeasti, varsinkin, jos yhteisiä lapsia on haaveena.

”Vuonna 2007 helmikuussa aloimme seurustelemaan Janin kanssa ja touko-kesäkuussa 2007 muutimme yhteen. – – Olemme kihloissa, menimme kesällä 2008 kihloihin ja naimisiin menemme toivottavasti lähivuosina.” (Vastaaja 11.)

”Uusperheemme muotoutui, kun aloitin parisuhteen 2006 alussa ja todenteolla meistä tuli perhe, kun saimme nykyisen mieheni kanssa ensimmäisen lapsen 2007 lopussa – – Avioliitossa olemme olleet 2007 alusta saakka.” (Vastaaja 3.)

”Olin yksinelävä nuori 28v lapseton nainen, kun tapasin mieheni talvisena helmikuuna. Hänellä oli edellisestä avioliitosta kuusi ja kuusitoista vuottaat tytöt. Liitto oli päättynyt neljä vuotta aiemmin. Rakastuin ja päätin lähteä katsomaan kehen

olin rakastunut. Muutin naapurikuntaan uutena vuotena ja seuraavana syksynä lokakuussa muutimme yhteen. Olin raskaana kuudennella kuulla.” (Vastaaja 2.)

Ensimmäinen pariskunta aloitti seurustelun helmikuussa ja kolmen kuukauden päästä he ottivat seuraavan askeleen ja muuttivat yhteen. Pariskunta kihlautui vuoden päästä yhteenmuutosta. Niinpä parisuhteen alku oli melko hektistä. Vauhti on nyt tasaantunut ja naimisiinmeno on vasta suunnitteilla. Toisessa tekstissä vastaaja kertoo, että uusperhe muodostui heti, kun hän aloitti miehensä kanssa parisuhteen. Vuosi parisuhteen aloittamisen jälkeen pariskunta meni naimisiin ja saman vuoden lopussa heille syntyi ensimmäinen yhteinen lapsi. Viimeisessä perheessä suhde kehittyi myös hyvin nopeasti, jolloin yhteenmuuttokin tuli ajankohtaiseksi. Puolentoista vuoden aikana pariskunta oli rakastunut, muuttanut yhteen ja saamassa yhteisen lapsen.

Ritala-Koskinen (1993: 80) on analysoinut tutkimuksessaan uusperheen parisuhdetta. Hänen mukaansa uusi parisuhde näyttäytyy aina edeltäjäänsä parempana. Ihmisten kokemukset ja eletty elämä valmistavat heitä uuteen suhteeseen, jolloin he ovat kypsempiä ja valmiimpia rakastumaan uudelleen. Eropuheessa viitataan usein nuoruuteen ja epärealistisiin odotuksiin, jotka eivät toteutuneet. Uusi parisuhde koetaan vahvana ja sitä halutaan hoitaa paremmin kuin ensimmäistä liittoa. Eronneet odottavat uudelta suhteelta hyvin paljon, sillä toista eroa ei haluta enää kokea. Uuteen parisuhteeseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota ja sen uskotaan tuovan onnea kaikkien myrskyjen jälkeen. Ehkäpä parisuhteen odotukset ja paineet ovat nykyään liian suuret, jolloin pettymykset otetaan raskaasti.

Ritala-Koskinen (1993: 84–86) jatkaa toteamalla, että uuteen suhteeseen ei ryhdytä kevyin perustein. Sitä pohditaan ja yhteisen elämän mahdollisuuksia koetellaan. Toisaalta rakkaus saattaa yllättää juuri silloin, kun sitä ei olisi ajatellut. Tällainen ”pikarakkaus” koetaan huonoksi pohjaksi uudelle parisuhteelle, sillä ensin on irtaannuttava entisestä liitosta. Omassa aineistossani monet vastaajat kertovat rakastumisen tai sen päättymisen muuttaneen elämänsä suunnan. Juuri rakastuminen tai sen päätyminen johti uuteen parisuhteeseen ja sitä kautta uusperhe-elämään. Tuolloin toimitaan tunteella eikä asioita ajatella järjellä, kuten eräs vastaaja kuvasi.

”Tapasin yllättäen miehen, jolla oli 4 lasta. Rakastuimme ja päätimme katsoa, minkälaista elämämme olisi yhdessä. Merkittävää omalla kohdallani oli se, että uskalsin heittäytyä tuntemattomaan. Jos olisin vain järjellä tehnyt päätökseni siitä, että lähteäkö suhteeseen vai ei, niin en olisi lähtenyt. Tunne siitä, että oikea ihminen on nyt tässä, oli niin merkittävä ja vahva, että uskalsin hypätä uusperheen arkeen.” (Vastaja 16.)

Tämä vastaaja oli elänyt yksin eikä hän kertonut olleensa naimisissa aiemmin. Suhteen aloittaminen oli varmasti helpompaa, kun ei tarvinnut miettiä vanhan suhteen pettymyksiä. ”Pikarakkaus” on haitallisempaa sellaisille ihmisille, jotka ovat juuri kokeneet eron ja ovat vielä kiinni entisessä puoliossa.

”Me tapasimme tuttujen kautta. Olen ollut naimisissa, minulla ei ole omia lapsia. Minun ero on ollut täysin selvä, kun tapasimme. Minä en ole ollut heidän perheen rikkoja, eikä mies minun avioliiton rikkoja. Mies on silti ollut henkisesti kiinni ex:ssä, joka teki alusta hyvin hankalan.” (Vastaja 14.)

Kirjoittaja haluaa todistella joko itselleen tai tutkijalle, ettei hän rikkonut miehensä perhettä eikä uusi mies naisen vanhaa liittoa. Tämä liittyy kulttuuriseen normiin, jonka mukaan parisuhteita voi olla vain yksi kerrallaan (Ritala-Koskinen 1993: 80). Parisuhde alkoi melko nopeasti vanhan jälkeen. Perheen arki ei tällä hetkellä suju toivotulla tavalla, sillä lapset eivät hyväksy äitipuolta osaksi heidän elämäänsä. Samalla miehen ja naisen parisuhde ei ole pystynyt kehittymään, vaan se on ”jämähäntänyt paikoilleen lasten takia”. Uuden suhteen nopea aloittaminen saattaa johtaa suuriin ongelmiin tulevaisuudessa. Puolisoiden tulisi ensin toipua entisestä suhteesta ja käsitellä kaikki siihen liittyvät tunteet eikä tuoda niitä mukaan uuteen parisuhteeseen.

Aineistoni kaikista vastauksista ei käy ilmi, miten nopeasti uusi parisuhde aloitettiin eron jälkeen. Kaikki vastaajat eivät mainitse olleensa naimisissa tai parisuhteessa ennen uusperhe-elämää. Niissä vastauksissa, joissa kerrotaan erosta ja uuteen suhteeseen ryhtymisestä, noin puolet alkoi melko nopeasti. Tällä tarkoitan alle vuotta eron jälkeen. Puolet vastaajista kertoo olleensa yksinhuoltajia tai eläneensä yksin ainakin muutaman vuoden ennen uutta suhdetta. Ei voida kuitenkaan yleistää, että ne parisuhteet, jotka ovat alkaneet nopeasti eron jälkeen, toimisivat huonommin kuin ne, jotka ovat alkaneet yli vuoden jälkeen erosta. Jokainen parisuhde on omanlainen eikä voida esittää tiettyä aikarajaa, jota ennen uutta suhdetta ei kannata aloittaa. Parisuhde on kahden yksilön

väläinen sopimus, johon ryhtyminen on heidän omasta halustaan kiinni. Parisuhteen onnistumiseen ovat yhteydessä monet tekijät. Seuraavaksi käsitellään, mitkä tekijät takaavat parisuhteen onnen ja mitkä uhkaavat sen koossapysymistä.

Parisuhdeonnen avaimet ja ongelmat

Parisuhteet vaativat paljon työtä. Parisuhteessaan hyvin onnelliset ovat muita onnellisempia koko elämässään. Parisuhde liittyy saumattomasti perhe-elämään ja siinä koettuun tyytyväisyyteen. (Kontula 2009: 59.) Seuraavaksi tarkastellaan, miten vastaajani kokevat parisuhteensa uusperheessä. Mitkä asiat ovat tärkeitä parisuhteen onnistumisessa ja mitkä saattavat johtaa eroon?

Rakkauden merkitys on uusperheen parisuhteessa ensisijaista. Sen avulla vaikeistakin asioista voidaan selvitä. Myös Kontula (2009: 42) toteaa, että parisuhdetta jatketaan yleensä niin kauan kuin rakkautta riittää. Rakkaus koetaan suhteen perustana ja onnellisuuden välttämättömänä ehtona. Rakkauden tulee kuitenkin olla molemminpuolista, jolloin kumpikin puoliso on tyytyväinen suhteeseen. Mikäli suhteessa on ongelmia tunnetasolla, sillä on suuri riski hajota (Kontula 2009: 12). Seuraavassa tekstissä vastaaja kertoo avioeroon johtaneista syistä.

”Ensimmäinen avioliittoni päättyi eroon vuonna 2005. Avioliittoni oli ennen tuota pitkään tunnekylmä ja riitaisa, vaikka mitään suurempia ongelmia meillä ei ollut. – – Kahden pienen lapsen hoitaminen, omat opinnot ja työssäkäynti sekä miehen poissaolo varmasti heikensivät parisuhdettamme ja emme osanneet selvittää riitotia, jotka syvenivät ja lopulta hävittivät rakkauden.” (Vastaaja 3.)

Niinpä parisuhteessa ei tarvitse olla suuria ongelmia rikkoontuakseen. Tyytymättömyys suhteeseen tai rakkauden hiipuminen riittävät. Giddensin (1992: 58–63) mukaan kaikki nykyaikaiset intiimisuhteet ovat kehittymässä kohti puhtaita suhteita. Intiimiyys ja luottamus muodostuvat puhtaassa suhteessa ”yhteenvirtaavan rakkauden” avulla. Tämä on aktiivista ja muuttuvaa. Se on yksilöllistä ja se perustuu omaan sekä puolison itsenäisyyteen eikä heidän keskinäiseen kumppanuuteensa tai sukupuolieroon. Yhteenvirtaava rakkaus edellyttää emotionaalista tasa-arvoa ja se kehittyy vain niin pitkälle kuin molemmat osapuolet haluavat ja ovat valmiita tekemään työtä sen eteen. Molemminpuoli-

nen tyytyväisyys on tärkeää, sillä suhde voidaan ”sanoa irti”, mikäli jotakin uutta ja parempaa on tarjolla. Lisäksi Giddens korostaa puhtaan suhteen olevan riippuvainen vain siitä itsestään eikä suhteen ulkopuolisista ehdoista. Suhteen ytimeksi muodostuu refleksiivinen itsetutkiskelu ja pohdiskelu, miten parisuhde voi ja kuinka minä voin siinä. Suhteen tulevaisuus voidaan tarvittaessa kyseenalaistaa, sillä yksilöillä on oikeus ja velvollisuus aktiiviseen valintaan.

Parisuhteet ovat muuttuneet monimutkaisiksi kahden osapuolen välisiksi sopimuksiksi, jotka voidaan halutessa purkaa. Rakkauden merkitys on kasvanut suuresti ja teoriassa vain sellaiset parisuhteet ja perheet ovat edelleen koossa, joissa riittää rakkautta. Myös Kontula (2009: 11) toteaa, että nykyiset parisuhteet perustuvat lähinnä tunteille, hellyydelle ja seksuaaliselle nautinnolle.

”Uusperheemme tärkein ylläpitäjä on rakkaus, niin parisuhteessa kuin lapsiinkin ja lastenkin välillä” (vastaaja 3).

”Uusperheemme on pitänyt koossa ainoastaan meidän aikuisten vahva sitoutuminen toisiimme ja tunne siitä, että elää itselleen sopivan ihmisen kanssa” (vastaaja 7).

”Meidän parisuhde perustuu meidän kahden aikuisen rakkauteen ja hyvän olon tunteeseen toistemme lähellä. Olemme sitoutuneet tähän perheeseen ja yritämme tehdä kaikkemme, jotta saamme sen toimimaan.” (Vastaaja 11.)

Parisuhde tarvitsee toimiakseen muutakin kuin rakkautta, se ei riitä yksistään. Parisuhde tuo uusperheellisille turvallisuuden tunnetta ja samalla tahtoa onnistua suhteessa. Uuden suhteen onnistuminen pyritään maksimoimaan, jotta suhde kestäisi elämän loppuun asti (Ritala-Koskinen 1993: 84). Hyvin tärkeinä tekijöinä parisuhteen ja uusperhe-elämän onnistumisessa koetaan puolison kanssa yhteen hiileen puhaltaminen, luottamuksen saavuttaminen, sitoutuminen suhteeseen sekä toisen tukeminen.

Yhteen hiileen puhaltamisella viitataan esimerkiksi siihen, että puoliset vastustavat ulkopuolista uhkaa yhdessä. Onnellisessa parisuhteessa puoliset ovat samaa mieltä asioista ja heillä on yhteinen näkemys lasten kasvatuksesta. Koko perhe-elämä kärsii, mikäli puoliset eivät tue toinen toistaan tai huomioi riittävästi toistensa tunteita. Vastaajat eivät

ole tällaisissa perheissä tyytyväisiä arkeen tai perheen tilanteeseen. Vain muutama ai-neistoni vastaaja kokee, ettei hänen puolisonsa tue häntä tarpeeksi esimerkiksi suhteessa lapsipuoliin.

Kontulan (2009: 54–55, 40) tutkimuksesta selviää, että luottamus ja uskollisuus ovat parisuhdeonnen tärkeitä avaimia. Suomalaisten ihanteellisin parisuhde on uskollinen avio- tai avoliitto. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi vahva sitoutuminen toiseen auttaa pitämään parisuhteen ja uusperheen koossa. Suhteen halutaan toimivan, jolloin siihen myös kohdistetaan huomiota. Mahdolliset ongelmat pyritään selvittämään eikä anneta periksi heti ensimmäinen vastoinkäymisen yllättäessä.

”Myös omalta osaltani sitoumus parisuhteeseen ja sen ongelmien selvittämiseen on nyt vankempi kuin ensimmäisessä avioliitossa. Tunnen, että olen oppinut jotain ja nyt haluan tehdä asiat kunnolla ja perusteellisesti ennen kuin annan periksi parisuhteessa.” (Vastaaja 3.)

”Oma tahto rakentaa jotain parempaa aikaisempiin suhteisiin verrattuna. Tässä suhteessa on turvallista ja hyvää olla.” (Vastaaja 9.)

Nämä tekstit osoittavat, että nykyistä suhdetta verrataan aina entiseen. Eron jälkeen joudutaan miettimään, mitä parisuhdeelta halutaan, miten minun tulisi muuttua ja millä tavoin nykyinen parisuhde on edellistä parempi. Näitä pohtimalla yksilöt muokkaavat itseään ja omaa identiteettiään, jolloin myös heidän tunteensa, toimintansa ja käytöksensä voivat muuttua. Giddens (1992) puhuukin refleksiivisestä itsetutkiskelusta.

Viimeinen tärkeä tekijä uusperheen parisuhteen onnistumisessa on avoin puheyhteys puolisoitten välillä. Parisuhde on kompleksinen kokonaisuus vuorovaikutuksia, joita täytyy jatkuvasti työstää ja selvittää. Keskustelu on avainasemassa parisuhteessa. (Giddens 1992: 38–39.) Ristiriidat ja erimielisyydet tulee selvittää puolisoitten kesken, jotta perhe-elämä voi toimia. Lisäksi tunteiden rehellinen kertominen toiselle on äärimmäisen tärkeää. Uusperhe-elämässä on monia asioita, joista on keskusteltava ja sovittava etukäteen. Näin varmistetaan, että kaikkien tunteet otetaan huomioon ja vältetään konflikteja.

Parisuhde uusperheen arjessa

Parisuhde saattaa arjen kiireiden keskellä unohtua, jolloin lapset ja muut tärkeämmältä tuntuvat asiat menevät sen edelle. Rauha (2003: 145) kuitenkin muistuttaa, että parisuhdeelle olisi aina varattava aikaa ja se olisikin laitettava tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi. Onnellinen parisuhde takaa toimivan arjen, jolloin myös lapset voivat hyvin. Rauha (2003: 147) jatkaa toteamalla, että suhdetta voidaan hoitaa fyysisellä tasolla, mielen tasolla sekä sielun tasolla. Malinen ja Sevón (2009: 157) taas kirjoittavat parisuhteen strategisesta ja rutiininomaisesta hoitamisesta. Strategisella hoitamisella viitataan suhteen tietoiseen parantamiseen, kuten tunteiden parempaan ilmaisuun tai parisuhdekurssille osallistumiseen. Yleensä parisuhdetta kuitenkin hoidetaan arkisempien asioiden kautta. Näitä hoitamisen rutiineja ei tehdä tietoisesti, mutta ne vaikuttavat oleellisesti parisuhteen onnellisuuteen sekä toimivuuteen. Tällaisia rutiineja voivat olla esimerkiksi omien kuulumisien kertominen toiselle, puolison asioiden kuunteleminen, kotitöiden tekeminen, kumppanille hymyily tai positiivisen asian sanominen.

Parisuhdetta hoidetaan monesta eri syystä, mutta tärkein niistä on parisuhteen hajoamisen estäminen. Lisäksi puoliset pyrkivät ylläpitämään tietynlaisen olotilan suhteessa. Kolmanneksi suhteen hoitamisella halutaan pitää parisuhteen osapuolet tyytyväisinä ja parisuhde laadukkaana. Neljänneksi parisuhteen hoitamisen lähtökohtiin liittyy myös suhteen korjaaminen tarvittaessa. Parisuhde ei kuitenkaan tavoittele tiettyä tilaa, vaan se pyrkii reagoimaan muuttuviin tilanteisiin. (Malinen & Sevón 2009: 155.)

Malisen ja Sevónin (2009: 161–162) Palettitutkimuksessa yli 80 prosenttia naisista kertoi hoitavansa parisuhdettaan useimmiten huolehtimalla yhteisistä tehtävistä, kuten kotitöistä. Yli 60 prosentille miehistä yleisin suhteen hoitamisen tapa oli ristiriitojen hallinta konfliktitilanteissa. Tällä viitataan ymmärtävään ja toimivaan käyttäytymiseen ongelmatilanteissa. Molemmat sukupuolet korostivat rakkauden ja sitoutumisen ilmaisuja osana parisuhteen hoitoa. Vähiten suhdetta hoidettiin avoimuuden, läheisverkostojen tai myönteisyyden kautta.

Aineistoni vastaajat pyrkivät hoitamaan parisuhdettaan tietoisesti. Toisaalta rutinoituneita tekoja tai tapoja ei ole helppo tunnistaa ja siksi niistä ei kirjoiteta suoraan. Vastaa- jien mielestä parisuhdetta tulisi hoitaa myös arjen kiireissä. Tämä voi tapahtua yksinker- taisesti huomioimalla puolison tai kyselemällä päivän tapahtumista. Nämä voidaan yh- distää puolison välittämiseksi.

”Mieheni kanssa huolehdimme parisuhteestamme. Yritämme saada yhteistä ai- kaa. Aina se ei ole pelkkää kahdenoloa jossakin ilman lapsia vaan myös toisiimme keskittymistä kotona kaikkien ollessa paikalla.” (Vastaaja 1.)

Suhteen tietoinen hoitaminen tiivistyy puolisoitten kahdenkeskeisenä aikana. Tuona aikana parisuhdetta pyritään hoitamaan, jotta se toimisi paremmin. Erään vastaajan toi- veena on aloittaa yhteinen harrastus puolisonsa kanssa. Näin saataisiin viettää laatu-aikaa pariskuntana. Toinen äiti taas näkee yhteisen ajan positiivisena voimavarana, joka antaa energiaa arkeen.

”Toivon myös, että saisimme mieheni kanssa enemmän kahdenkeskeistä aikaa, jo- ka olisi parisuhteen kannalta hyvin tärkeää ja toisi meille kahdelle enemmän voi- mavaraja jaksaa arjen pyörittämistä” (vastaaja 3).

”Parisuhde on tällä hetkellä suht vakaa, vaikka voisi olla vakaampi, jos saisimme enemmän yhteistä aikaa ja mahdollisuuden tehdä tulevaisuuden suunnitelmia il- man, että lapset ovat läsnä” (vastaaja 6).

Jälkimmäisessä perheessä äitipuoli toivoo, että pariskunta voisi viettää enemmän aikaa kahdestaan, ilman lapsia. Tuolloin pariskunta pystyisi tekemään tulevaisuuden sunni- telmia rauhassa. Onnellisessa parisuhteessa osapuolet tietävät toistensa unelmat ja tun- teet, jolloin myös tiedetään, mitä tulevaisuudelta voidaan odottaa. Molemminpuolinen tyytyväisyys on hyvin merkittävää toimivassa parisuhteessa.

Pariskuntien yhteinen aika jää vähäiseksi sellaisissa uusperheissä, joissa on pieniä lähi- lapsia. Tuolloin puolisoon tutustuminen tapahtuu arjessa ja lapsien mukana ollessa.

”Meillä ei mieheni kanssa ole kovinkaan paljon ollut vapaa-aikaa keskenämme oikeastaan ikinä, koska lapset asuvat isällään ja näkevät äitiään vain harvoin” (vastaaja 6).

Ydinperheissä tilanne on toisenlainen. Siinä vanhemmat ovat saaneet viettää aikaa kahdestaan ennen kuin lapsi on syntynyt perheeseen. Tuntevatko ydinperheiden vanhemmat toisensa paremmin, sillä heillä on ollut enemmän aikaa tutustua toisiinsa? Toisaalta sellaisten uusperheiden vanhemmat saavat paljon kahdenkeskeistä aikaa, joissa lapset elävät vuoroviikoin toisen biologisen vanhemman luona. Ydinperheissä tällainen ei taas ole mahdollista, sillä lapset elävät samassa kodissa koko ajan. Uusperheissä parisuhdetta rakennetaan jatkuvasti ja sitä pyritään parantamaan vuosienkin jälkeen. Ydinperheissä parisuhde koetaan tärkeänä ainakin sen alkuaikoina, mutta entä lapsen syntymän jälkeen? Jääkö parisuhde tuolloin lasten tarpeiden jalkoihin?

Muodostuuko arjesta uusperheen parisuhteen vihollinen? Sen sanotaan testaavan suhdetta ja sen osapuolia. Onnistunut parisuhde muotoutuu sellaiseksi, jossa yhdessäolosta nautitaan arjen kiireidenkin keskellä. Aina onnistuminen ei vaadi irtiottoa arjesta, vaan suhdetta pystytään rakentamaan töiden jälkeen väsyneenä ja lasten pyöriessä jaloissa. Sitähän elämä suurimmaksi osaksi on: arjen pieniä iloja kaiken kiireen keskellä. (Malinen & Sevón 2009: 175–176.)

5.4. Uusperheen kolmas pyörä

Suurin yksittäinen haaste uusperheiden arjessa on vanhemman entinen puoliso. Hän uhkaa uusperheen yhtenäisyyttä sekä yksityisyyttä. Vaikka monet eivät sitä hyväksy, entiset puoliset kuuluvat olennaisena osana uusperheiden arkeen ja vaikuttavat sen sujumiseen. Arki on tasaisempaa ja perhe-elämä helpompaa, mikäli uusperheen vanhemmilla on toimivat välit entisiin puolisoihin. Vanha perhe ja sen ihmissuhteet ovat aina osa uutta perhettä (Jaakkola & Säntti 2000: 33).

Eronneiden puolisoitten yhdessä toimiminen ja lasten edun saavuttaminen saattaa kuitenkin olla vaikeaa. Välit ovat yleensä viileät, joskus jopa riitaiset. Tapaamisjärjestelyistä ja muista lapsiin liittyvistä asioista on tuolloin hankala sopia. Lisäksi päätöksissä pitäisi ottaa huomioon myös uusperheen äiti- tai isäpuoli, joka yleensä haluaa vaikuttaa

lasten tapaamisiin. Miten uusperheet pystyvät pitämään ”paketin” kasassa, kun mielipiteitä on yhtä monta kuin osallistujaa?

Ydinperheissä parisuhde ja vanhemmuus liitetään yhteen. Ydinperhe toimii biologisen kehyyksen sekä perhekehyyksen ympäröimänä. Kaikki perheenjäsenet käyttävät toimissaan molempia kehyyksiä. Uusperheen tilanteessa biologinen side erottaa uuden puolison edellisestä perheestä. Äiti- tai isäpuoli on puolison biologisiin lapsiin nähden aina rajan toisella puolella. Uusperheessä biologinen kehys ja perhekehys ovat irtautuneet toisistaan, jolloin entinen puoliso väistämättä kuuluu uusperheeseen biologisen kehyyksen näkökulmasta. (Sutinen 2005: 135–136.)

Uusi puoliso ei kuulu biologiseen kehyykseen ja se aiheuttaakin ulkopuolisuuden tunteita. Kun entinen puoliso toimii biologisesta kehyyksestä käsin, hän katsoo joissakin tapauksissa isä- tai äiti puolen olevan täysin irrallaan perheestä. (Sutinen 2005: 135–136, 142.) Uusperheen vanhempia ja lapsia yhdistää perhekehys ja siten se on tärkeää rakentaa selkeäksi ja tukevaksi. Uusperheen isä tai äiti sekä hänen biologiset lapsensa kuuluvat kahden kehyyksen sisälle. (Raittila & Sutinen 2008: 36–37.) Tasapainoilu näiden välillä on varmasti haastavaa, mutta sen onnistuessa uusperheen arki on sujuvampaa.

Tutkimukseni vastaajat koostuvat pääosin äitipuolista tai sellaisista äideistä, joiden lapset asuvat suuren osan ajastaan heidän luonaan. Vastaajat kokevat miehensä entisen puolison lähes poikkeuksetta uhkana ja uusperheen ongelmien aiheuttajana. Entiset puoliset kuvataan vihaisiksi, katkeriksi ja kypsymättömiksi, jolloin eron jälkeisen elämän vaikeus kiinnitetään yksilöihin (ks. Castrén 2009: 161). Entisistä puolisoista on tullut tarinoiden ilkeitä äitipuolia. He aiheuttavat päänvaivaa ja ristiriitoja uusperheille. Castrén (2009: 161) korostaa, että uusperheiden äitipuolten on tarkasteltava tilannetta etäämmältä, jolloin perhesuhteet saattavat näyttää selkeämmiltä ja toisen ihmisen käyttäytymistä voidaan ymmärtää paremmin.

Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää tarkastella, miten entiset puoliset kokevat uusperhetilanteen. Pyrkivätkö he tieteen tahtoen rikkomaan entisen puolison perustaman uusperheen ja aiheuttamaan tuskaa sen jäsenille? Uusperhetutkimuksissa on keskitytty hyvin

vähän sellaisiin biologisiin äiteihin, joiden lapset asuvat vuoroviikoin isän ja tämän uuden puolison luona. Olisi tärkeää tutkia äitien tunteita ja toiveita. Tällöin päästäisiin lähemmäksi ”ilkeitä ex-puolisoja” ja pystyttäisiin selvittämään, mitkä tekijät ohjaavat heidän käyttäytymistään.

Kenellä on päätösvalta?

Lapsen biologisella vanhemmalla on aina oikeus osallistua lastaan koskeviin päätöksiin, vaikka lapsi ei asuisi vakituisesti hänen luonaan (Raittila & Sutinen 2008: 88). Aineistoni vastaajat kertovat, että entiset puoliset haluavat olla mukana päättämässä biologisten lastensa asioista. Tuolloin on otettava huomioon monien yksilöiden tunteet ja mielipiteet. Tämä saatetaan kokea hyvin stressaavana ja joskus äiti- tai isäpuolet ovat tehneet tietoisesti päätöksen olla puuttumatta eronneiden puolisoitten lapsia koskeviin sopimuksiin. Toisaalta on sellaisia äiti- ja isäpuolia, jotka haluavat olla mukana kaikissa päätöksissä. Toimivien tapa äitipuolten mielestä on, että uusperheen vanhemmat keskustelevat ensin kahdestaan lapsia koskevista asioista, jonka jälkeen entinen puoliso otetaan mukaan päätöksiin. Hänen mielipiteitänsä on myös kuunneltava ja tarvittaessa joustettava.

”Kysymme toistemme mielipidettä sopiessamme entisten puolisoittemme kanssa lastemme asioista. Lasten asioissa joudumme sopimaan toistemme lisäksi myös entisten puolisoitten kanssa. Minä hoidan sopimisen oman ex-puolison kanssa ja avopuolisoni oman puolisonsa kanssa.” (Vastaaja 9.)

Tässä perheessä kaikki osapuolet saavat osallistua päätöksentekoon lapsia koskevissa asioissa. Ensin avopuolisot keskustelevat keskenään ja sopivat yhteisen kannan suhteessa lapseen. Tämän jälkeen biologiset vanhemmat tekevät lopullisen päätöksen. Joskus päätös saattaa muuttua alkuperäisestä, mikäli entiset puoliset eivät pääse yhteisymmärrykseen. Tuolloin kompromissien tekeminen ja sopeutuminen on äärimmäisen tärkeää.

Raittila ja Sutinen (2008: 90) toteavat, että biologinen äiti pyrkii usein puuttumaan entisen miehensä ja heidän yhteisen lapsensa tapaamisiin. Lain mukaan isällä on oikeus osallistua lapsen elämään, jolloin teoriassa isää ei voi estää näkemästä lastaan. Suomessa yleisin huoltajuuden muoto on yhteishuoltajuus, jolloin myös jaetun vanhemmuuden

pitäisi toteutua (Kuronen 2003: 110). Seuraavista esimerkeistä ilmenee, ettei näin aina tapahdu.

”Välillä huomaan olevani kahden miehen välissä, jos ex-mieheni on jotain mieltä, myös nykyinen pitää ottaa huomioon. Ja tämä on aika ajoin aika raskasta. Minä oikeastaan päätän loppujen lopuksi tytön asiat ja hoidan ne loppuun yksin.” (Vastaaaja 4.)

”Mieheni etäisänä on suljettu ulos lastensa elämästä. Hänen lastensa äiti ei ota häntä mukaan päättämään lasten asioista, eikä hänelle myöskään informoida lasten elämän tapahtumista.” (Vastaaaja 1.)

Ensimmäisen tekstin äiti kertoo, miten hän menettelee lastaan koskevissa päätöksissä. Ristiriitaisissa tilanteissa lapsen biologinen isä sekä uusi mies jätetään syrjään, jolloin äiti päättää yksin lastaan koskevista asioista. Toisen tekstin äitipuoli taas on pahoillaan miehensä puolesta, sillä tämän entinen vaimo on sulkenut isän pois lasten elämästä. Näissä vastauksissa korostuu biologisen äidin päätösvalta. Isät eivät voi vaikuttaa kaikkiin lapsiaan koskeviin päätöksiin, sillä äidit jyräävät heidät omilla päätöksillään. Ajattelevatko äidit tuolloin vain omaa etuaan ja unohtavat lasten edun?

”Me päätämme mieheni kanssa tämän perheen asioista, mutta lasten äiti kyllä pyrkii koko ajan tuomaan julki kaikille mahdollisille tahoille, että päätösten pitäisi olla hänen ja mieheni. Todellisuudessa hän ei ole valmis edes tekemään päätöksiä mieheni kanssa, vaan ajaa linjaa, jossa hän ja lapset päättävät asioista ohi mieheni tai minun ja mieheni.” (Vastaaaja 5.)

Tekstin äitipuoli toivoo, että hän voisi tehdä miehensä kanssa perheen sisäiset päätökset, ilman että miehen entinen puoliso sekaantuisi niihin. Toisaalta hän ymmärtää, että tiettyistä asioista on sovittava lasten äidin kanssa. Biologinen äiti ei kuitenkaan pysty yhteistyöhön, vaan pyrkii lastensa avulla tekemään koko perhettä koskevia päätöksiä. Tämä aiheuttaa ristiriitoja tässä uusperheessä.

Brobergin (2010: 130) tutkimuksessa uusperheen vanhemmat kokivat ongelmalliseksi sen, että entiset puoliset vaihtoivat jo aiemmin sovittuja tapaamisaikatauluja omien tarpeiden ja halujen mukaan. Tällöin uusperheen elämä vaikeutuu ja varsinkin äiti- ja isä-

puolet kokevat, etteivät he voi vaikuttaa mitenkään uusperheen arkeen. Omassa tutkimuksessani eräs äitipuoli kertoo samantapaisesta ongelmasta.

”Lasten tapaamiset äidinsä luona ovat lähes aina minun näkökulmastani ongelmalliset, koska äiti lähes yksinomaan päättää milloin lapset tulevat hänen luokseen. Keneltäkään muulta ei kysytä. Tämä aiheuttaa kitkaa minun ja mieheni välille, koska hän haluaa joustaa viimeiseen asti, eikä häntä haittaa jos jokin asia ei mene suunnitelmien mukaan. Hän ei myöskään kommunikoi äidin kanssa lasten tapaamisia vaan lapset sopivat ne äitinsä kanssa (joka mielestäni aiheuttaa stressiä heille).” (Vastaaja 6.)

Perheen äitipuoli kokee ongelmalliseksi sen, ettei hänellä tai hänen miehellään ole valtaa päättää lasten tapaamisista. Uusperheen on vaikea tehdä suunnitelmia tai aikatauluja, sillä ne riippuvat yksinomaan siitä, milloin lasten äiti vaatii tavata lapsiaan. On ymmärrettävää, että lasten isä haluaa joustaa tapaamisissa, sillä hän haluaa viettää mahdollisimman paljon aikaa lastensa kanssa. Tässä perheessä lasten isä on luonteeltaan rauhallinen ja suurpiirteinen, mikä ärsyttää äitipuolta vielä enemmän. Hän toivoisi, että isä olisi tiukempi lasten tapaamisjärjestelyissä, mikä helpottaisi koko uusperheen arkea ja ajankäyttöä. Seuraavassa perheessä äitipuoli on tyytyväinen, sillä hän pystyy vaikuttamaan perheen aikatauluihin ja arkeen.

”Mieheni keskusteleee aina ensin minun kanssani ja sitten vasta sopii asioista lasten äidin kanssa. Se on tuonut minulle kokemuksen siitä, että voin halutessani vaikuttaa aikatauluihin, enkä ole riippuvainen muiden päätöksistä.” (Vastaaja 16.)

Myös Sutisen (2005: 92) tutkimuksessa vastaajat pohtivat kotona vallitsevaa kaaosta ja oman elämän hallinnan menettämistä. Kodin ja perheen ulkopuolelta pyritään vaikuttamaan uusperheen elämään, jolloin asioihin on itse vaikea vaikuttaa. Tämä aiheuttaa ahdistusta ja pelkoa varsinkin isä- ja äitipuolille. Uuden vanhemman rooli uusperheen sisällä katoaa eikä tiedetä, miten tulisi toimia. Arkea helpottaa, mikäli asioista keskustellaan.

Vieraannuttaja vai uuden parisuhteen pelastaja?

Aineistoni vastaajat kirjoittavat entisistä puolisoista, jotka myrkyttävät lastensa mielen sanoillaan sekä teoillaan. Näillä viitataan lähinnä niihin äiteihin, jotka eivät halua las-

tensa tutustuvan tai kiintyvän uuteen vanhempaan. He pyrkivät tekemään kaikkensa, jotta lapsi ja äitipuoli eivät voi luoda läheistä ihmissuhdetta. Äideillä on usein pelko siitä, että lapset pitävät uudesta vanhemmasta enemmän kuin biologisesta äidistä. Pelko on turha, sillä biologista vanhempaa rakastetaan eri tavoin kuin äiti- tai isäpuolta. (Rauha 2003: 74.) Uusi äiti tai isä ei vie biologisen vanhemman paikkaa lasten elämässä.

”(Lasten) äiti on vastustanut minua vahvasti häistä alkaen eikä ole antanut lapsille todellista lupaa asettua meille” (vastaaja 5).

”Uusperheemme alkuaikoina suurin haaste oli mieheni ex, joka tunkeutui kotiimme puhelimitse ja sähköpostilla + lasten välityksellä. Tästä syystä suhteeni mieheni lapsiin on melko kylmä ja olematon. Mieheni ex ei antanut lapsille lupaa luoda minkäänlaista suhdetta minuun, joten jätin yrittämisen sikseen.” (Vastaaja 7.)

Äitipuolten on vaikeaa muodostaa lämmintä suhdetta lapsiin, mikäli lasten biologiset äidit eivät sitä hyväksy. Lapset saattavat kokea pettävänsä äidin luottamuksen, jos he toimivat päinvastoin. Uusperheessä asuvalla lapsella on vahva yhteys muualla asuvaan etävanhempaan, jota kohtaan halutaan pysyä lojaalina. Tuolloin äiti- tai isäpuoli häviää kilpailun. (Castrén 2009: 118.) Eronneet puoliset voivat olla myös mustasukkaisia toisistaan, vaikka heidän välillään ei ole enää rakkautta. Mustasukkaisuus saattaa olla tiedostamatonta ja silloin lapsille voidaan sanoa toisesta vanhemmasta sekä hänen uudesta puolisostaan negatiivisia asioita, jolloin lapsi on hyvin ristiriitaisessa tilanteessa.

Vain muutamassa aineistoni perheessä entisen puolison kanssa toimiminen koetaan helpoksi. Yhden perheen äitipuolella on erittäin hyvät välit miehensä entiseen vaimoon ja he hoitavat monet asiat keskenään ilman miestä välikätenä. Kuitenkaan kaikissa tarinoissa entisiä puolisoita ei mainita, mutta silloin voi varovaisesti olettaa, että ongelmia heidän suhteensa ei ole tai ainakaan he eivät vaikuta olennaisesti uusperheen arkeen.

Entisten puolisoitten yhteydenpito ja sitä kautta myös ristiriidat pienenevät yleensä lasten kasvaessa. Kun lapset ovat täysi-ikäisiä, he päättävät itse kenen luona he ovat ja milloin he tapaavat vanhempiaan. Entisten puolisoitten ei tarvitse enää välttämättä kommunikoida keskenään. (Jaakkola & Sääntti 2000: 37.) Tätä myös muutamien aineistoni äitipuolien toivovat.

”Toivon, että mieheni lapset kasvavat pian täysi-ikäisiksi, jolloin voi olla toiveissa, ettei mieheni tarvitse enää olla missään tekemisissä exänsä kanssa, eikä hän pääse vaikuttamaan millään lailla elämäämme” (vastaaja 7).

Mikäli ristiriidat ja vaikeat tunteet pystytään siirtämään sivuun, entinen puoliso voidaan nähdä uudessa valossa, parisuhteen pelastajana. Ensinnäkin pariskunta saa kahdenkeskeistä aikaa silloin, kun lapset ovat toisen vanhemman luona. Tämä on äärimmäisen arvokasta aikaa ja sitä toivotaan enemmän. Seuraavan tekstin äitipuoli kokee, että biologinen äiti viettää lastensa kanssa liian vähän aikaa, jolloin uusperheen pariskunnalle ei jää kahdenkeskeistä aikaa juuri ollenkaan.

”Toivon entisen vaimon tajuavan, että hänen tulee olla säännöllisempi osa lasten elämää (tämä vaikuttaa parisuhteeseen ajankäytön myötä)” (vastaaja 6).

Monet eivät koe entistä puolisoa nykyisen suhteen pelastajana, vaikka entiseltä puolisolta voidaan oppia paljon. Vanha perhe on hajonnut, sillä puoliset erosivat tietystä syystä. Tuon syyn selvittäminen ja läpikäyminen vaikuttaa uuteen parisuhteeseen. Edellisestä suhteesta voidaan saada neuvoja, miten parisuhteessa ei kannata toimia tai miten käytöstä tulisi muuttaa. Entisen puolison kanssa vietettyä elämää ei tarvitse unohtaa, vaan sitä voidaan käyttää apuna uuden suhteen rakentamisessa. Seuraavan tekstin äiti ja äitipuoli ilmaisee tulevaisuuden toiveen osuvasti.

”Toivon, että me aikuiset lasten vanhemmat oppisimme elämään lasten vanhempina ja ottamaan sen roolin ja painamaan taustalle tunteet, jotka nousevat esiin entisistä parisuhteistamme. Pystyisimme kaikki kääntämään uuden lehden ja nauttimaan sen antamista hienoista hetkistä.” (Vastaaja 1.)

Uuden lehden kääntäminen viittaa elämässä eteenpäin menemiseen. Tämä edellyttää anteeksiantoa ja menneiden unohtamista. Mikäli näin toimitaan, kaikki osapuolet voivat henkisesti paremmin ja uusi perhe-elämä kukoistaa.

Yksityinen ja julkinen uusperhe

Uusperhe ei ole samalla tavoin yksityinen ja rajattu elämänalue kuin ydinperhe. Uusperheen jäsenillä on perhe-elämän ulkopuolisia tunnesiteitä ja sidoksia, kuten suhteet

entisiin puolisoihin tai sukulaisiin. (Castrén 2009: 118.) Uusperheelliset kokevat ongelmalliseksi juuri yksityisyyden rikkoutumisen. Se rikkoutuu lähes päivittäin, kun perheen ulkopuolelta joku pyrkii rajojen sisäpuolelle. Raittila ja Sutinen (2008: 161) ehdottavat perheen rajojen laajentamista. Ydinperheajattelusta olisi luovuttava ja ajateltava entiset puoliset perheineen osaksi uusperhekokonaisuutta.

Aineistoni vastaajat kokevat, että uusperhe voi toimia ja arki sujua vain, jos vedetään tarkat rajat, joiden sisälle ei pääse ketkään muut kuin perheenjäsenet. Tuolloin korostuu yksityisen ja julkisen erottelu. Entiset puoliset voivat kokea kuuluvansa uusperheeseen, ja olettavat, että silloin heillä on oikeus puuttua kaikkiin perhettä koskeviin asioihin. Vastaajat korostavat, että näin ei kuitenkaan ole. Vaikka uusperhe ei ole samanlainen tarkoin rajattu yhteisö kuin ydinperhe, niin sen jäsenille syntyy yhtäläillä tunne ”meistä”. Tuon ”me”-hengen syntyminen vaatii kuitenkin aikaa, mutta se kertoo entiselle puolisolalle, että tämä on meidän perheemme, johon sinä et automaattisesti kuulu. Yleensä lapset kokevat, että muualla asuva biologinen vanhempi kuuluu myös uusperheeseen.

”Pahinta on ollut se, että äiti vastustaa sitä, että minä olisin millään tavalla tekemisissä lasten kanssa ja pyrkii yhteishuoltajuuden nimissä puuttumaan kaikkeen, mitä täällä tapahtuu. Kotimme tulisi ilmeisesti hänen mielestään olla niin kuin akvaario, kaikkien seurattavissa ja valvottavissa kaiken aikaa.” (Vastaaja 5.)

Vastaaja kertoo, että heidän perheessään eletään akvaarioelämää, jossa entinen puoliso tarkkailee kaikkia tekemisiä ja tekemättä jättämisiä. Tuolloin koti yksilöiden turvapaikana ja yksityisalueena menettää merkitystään (Raittila & Sutinen 2008: 160). Entisille puolisoille on tehtävä heti uuden parisuhteen tai uusperheen alussa selväksi tietyt säännöt ja periaatteet, joita noudatetaan. Noilla säännöillä pyritään kaventamaan entisen puolison vaikutusmahdollisuuksia.

”Joskus alkuaikoina oli jotain häikkää lasten äidin taholta, mutta se meni nopeasti ohitse, kun minä ja mieheni teimme hänelle selväksi, että meidän perheessä on meidän säännöt” (vastaaja 8).

Uusperheet kokevat arjen sujuvammaksi, mikäli entisten puolisoitten kanssa tullaan toimeen ja heille on asetettu tietyt rajat, joita ei saa ylittää. Entiset puoliset koetaan uhkana silloin, jos rajoja ei ole asetettu ja käyttäytyminen on mielivaltaista.

”Lapset ovat usein äidin luona ja sieltä kantautuu käyttäytymistä ja kiilaa tännepäin. Ex asuu pyörämatkan päässä.” (Vastaaja 14.)

Vastaajan mukaan asiat tehdään eri tavalla äidin luona, jolloin lapset kapinoivat ollessaan isän ja äitipuolen luona. Lisäksi vastaaja kirjoittaa miehensä entisen vaimon asuvan pyörämatkan päässä. Äitipuoli saattaa kokea, että entinen puoliso asuu liian lähellä uusperhettä. Hänet nähdään uhkana, varsinkin jos hän puuttuu uusperheen sisäisiin asioihin. Sama vastaaja jatkaa kertomalla miehensä entisen puolison kanssa koetuista ongelmista.

”Kun tapasimme lapset vetivät ex:ää tänne ja tämä tarkisti verhot ja pöydällä olevat paperit. Nyt se ei enää tule tänne, mutta silti lapset jotenki kantaa minua kohtaan vihaa kun äitinsä ei saa enää tulla tänne ja järjestää esim. yo-juhlia.” (vastaaja 14.)

”Tulevaisuuden suhteen minulla on kaksi ajatusta. Että me miehen kanssa saisimme elämisen rauhan ja voitais asua tässä ilman isoja ulkopuolelta tulevia kiihkeitä.” (Vastaaja 14.)

Ulkopuolisten ihmisten sekaantuessa perheen sisäisiin asioihin arki koetaan hyvin hankalaksi. Entisten puolisoitten lisäksi esimerkiksi sukulaiset ja tuttavat saattavat ottaa kantaa uusperheen asioihin. Joidenkin uusperheellisten ympärillä on ihmisiä, jotka eivät hyväksy uusperhettä ja vaikeuttavat näin heidän arkeaan esimerkiksi kritisoidulla tai syyllistämällä. Ympäristön ennakkoluulot aiheuttavat suuria haasteita uusperheille. He joutuvat jatkuvasti puolustelemaan valintojaan ja tekojaan. (Broberg 2010: 130.)

”Ympäriämme on ollut suvaitsemattomia ja kypsymättömiä ihmisiä, jotka aiheuttivat meille ymmärtämättömyydellään ja asioihin puuttumisellaan uusperheen sisälle kahtiajakoa, jota ei ole vielä pystytty korjaamaan. Yhtenäisyyden tunteeseen meillä ei ole koskaan onnistuttu pääsemään.” (Vastaaja 2.)

Uusperheen on vaikea saavuttaa yhtenäisyyden tunnetta, mikäli loitontavat voimat ovat suuria. Uusperheelliset kokevat, että heidän perhe-elämänsä on julkinen asia, johon kuka tahansa voi puuttua ja esittää mielipiteitä sen toimivuudesta. Tämä loukkaa uusperheellisiä.

”Uusperheessä olemme hyvin voimakkaasti kokeneet, että elämämme on eri tavoin julkista kuin ydinperhe-elämää eläessämme. Uusperheiden elämää on lupa ruotia julkisesti ja kaikilla ihmisillä on tarvetta puuttua siihen, kuinka kukin uusperhe toimii. Rajojen vedolla on tärkeä rooli, jotta uusperhe pystyy toimimaan omalla tavallaan.” (Vastaaja 1.)

5.5. Perheen yhteinen aika

Aika on olennainen osa perheiden arkea ja siksi sitä kuvataan yhtenä arjen perusolottuvuutena (Malinen & Rönkä 2009: 180). Aikaa pyritään jakamaan ja käyttämään kaikkia perheenjäseniä tyydyttävällä tavalla. Perheen yhteinen aika koetaan tärkeäksi ja sitä arvostetaan. Vapaa-aika alkaa yleensä silloin, kun vanhemmat ovat päässeet työstä ja hakeneet lapset päiväkodista. Tuolloin koko perhe on koolla kotona. Perheet viettävät mukavaa aikaa yhdessä katsomalla elokuvia, pelailemalla, juttelemalla tai makoilemalla yhdessä. Usein vapaa-aika ei ole näin kiireetöntä. Tuolloin on tehtävä kaikkea mitä päivällä ei ole ehtinyt: pestävä pyykkiä, silitettävä vaatteita, tehtävä ruokaa ja siivottava taloa.

Uusperheissä huolta aiheutuu perheen yhteisestä ajankäytöstä (Broberg 2010: 115). Aika on rajallista ja päivät tuntuvat loppuvan kesken. Yhteistä aikaa kaivataan enemmän, mutta esimerkiksi vanhempien työt vähentävät sitä. Lisäksi ei-yhteiset lapset asuvat osan aikaa toisen biologisen vanhemman luona, jolloin perheen yhteistä aikaa ei ole. Uusperheet kaipaavat yhteisiä hetkiä, jotta ”me-henki” voi kehittyä ja jotta perheenjäseneet kokevat yhteenkuuluvuutta. Ristiriitoja syntyy helposti, mikäli asioita ei tehdä perheenä, vaan esimerkiksi syrjäytetään toinen puoliso.

Kotitöitä riittää kaikille

Uusperheiden vapaa-aika kuluu yleensä lasten kanssa sekä kotitöitä tehdessä. Tutkimusten mukaan kotitöiden jakaminen aiheuttaa vähemmän ristiriitoja uusperheessä kuin ydinperheissä. Tämä johtuu siitä, että uusperheissä miehet osallistuvat kodinhoitoon useammin kuin ydinperheissä. Uusperheissä kotityöt on jaettu tasapuolisemmin. (Broberg 2010: 113–114.) Omassa tutkimuksessani on mukana vain uusperheellisiä, joten

tuloksia ei voi verrata muihin perhetyyppeihin, mutta kuitenkin voidaan todeta, että kotityöt on jaettu tasapuolisesti perheenjäsenten kesken. Kukaan aineistoni vastaajista ei mainitse kotitöiden aiheuttavan ristiriitoja heidän perheessään. Niinpä toimivissa uusperheissä työnjako on selkeä ja kaikki hoitavat oman osansa.

”Siivouspäivä vaihtelee, mutta kaikki osallistuvat siivoamiseen” (vastaaja 5).

Perheen arkea helpottaa, mikäli perheessä on määritelty tarkat roolit sekä työnjako. Toisaalta kaikissa perheissä työnjakoa ei ole määritelty, vaan vanhemmat ovat päättäneet, että ruoanlaitosta vastaa se, kumman aikatauluun se sopii. Myös lapset osallistuvat monissa uusperheissä vanhempien tavoin kodista huolehtimiseen. Näin opitaan ottamaan vastuuta.

”Kotitöitä tekee se, jolle se sopii paremmin aikatauluun. Lapsilla on joka päivä yksi kotityö, jonka he saavat valita itse (tiskikoneen tyhjäys ja täyttö, pyykkivuoro, imurointi, roskien vieni jne.). He hoitavat osansa ja perheen aikuiset varmistavat aika ajoin, että tehtävät on tehty.” (Vastaaja 9.)

”Mutta ruoan tekee se, joka on kotona ja nyt ollaan tyttöjäkin patisteltu hellan ääreen. Jokainen osallistuu kotitöihin, minä siivoan enemmän kuin mies, mutta mies hoitaa puusavotan.” (Vastaaja 10.)

Brobergin (2010: 113–114) mukaan työt jakautuvat edelleen naisten ja miesten töihin, jolloin perinteisistä sukupuolirooleista ei ole päästy eroon. Lisäksi perheen äidit kantavat vieläkin suurimman vastuun perheen arjesta. Aineistoni muutamassa perheessä perinteiset sukupuoliroolit on kuitenkin kumottu, jolloin perheen isä huolehtii päivisin lapsista ja valmistaa perheen ruoan. Hänen vastuullaan on myös kotitöiden tekeminen.

”Iltaisin olemme koko perhe kotosalla. Pyrimme ajoittamaan kaupassa käynnit tms. viikonlopulle tai työstosten yhteyteen. Kotona leikimme, teemme yhdessä kotitöitä, katsomme televisiota. Minun aikani menee iltaisin täysin lasten kanssa olemiseen ja toisella kädellä yritän tehdä kotitöitä, joita mieheni kyllä kiitettävästi tekee päivälläkin, vaikka kuuden hengen taloudessa kotityöt eivät kyllä koskaan lopu.” (Vastaaja 3.)

Äidin arki kuluu päivisin töissä ja iltaisin perheen parissa. Isä taas hoitaa lapset ja koti-työt päivisin. Lapset ja kotityöt vievät suurimman osan äidin ajasta illalla. Arkiset asiat

koetaan mukavaksi yhdessä olemiseksi ja tekemiseksi. Illat kuluvat nopeasti, kun on paljon tekemistä. Miehelle pyritään antamaan aikaa harrastuksiin sekä opintoihin, sillä hän on viettänyt koko päivän lasten kanssa. Naisen oma aika jää vähäiseksi.

Toisaalta vastauksista ilmenee, että naisella on kotona tietyt tehtävät ja miehellä omat. Kuitenkin naiset korostavat, että miehet voivat tehdä myös ”naisten töitä” ja näin auttaa kodin askareissa.

Timo tekee usein ruokaa ja käy kaupassa. Myös siivoaminen ja pyykinpesu luonnistuu häneltä. Hän myös huolehtii meidän kahden auton huollot ja toimenpiteet kaikkienensa. Hän on erittäin energinen ja kerkiäväinen.” (Vastaja 11.)

Aikataulut ja yhteiset toimintatavat helpottavat arkea

Brobergin (2010: 109–110) tutkimuksesta selviää, että toimivilla uusperheillä on selkeät ja yhteisesti sovitut toimintatavat ja -säännöt. Tuolloin uusperheen arki koetaan sujuvaksi. Perheen muodostuminen, yhteisten toimintatapojen löytyminen ja vastuun jakaminen aiheuttavat kuitenkin ongelmia arjessa (Broberg 2010: 128). Perheyden saavuttaminen ei ole yksinkertaista, vaan se vaatii erilaisten näkemysten yhteensovittamista, kompromisseja ja neuvottelua.

Rutiinit ja aikataulut helpottavat uusperheen arkea. Arki on usein hektistä, kun kaikkien toiveet pitäisi huomioida. On tärkeää, että aika jaetaan kaikkia tyydyttävällä tavalla. Tämän vuoksi on suunniteltava ja tehtävä toimivat aikataulut, joista pidetään kiinni. Aikataulut ja tietyt päivittäiset rutiinit koetaan tarpeellisiksi varsinkin perheissä, joissa on pieniä lapsia. Ne luovat turvallisuutta ja tuttuutta arjessa.

”Toivon, että arkeen muodostuu rutiineja ja jokainen perheenjäsen kokee ne tarpeellisiksi” (vastaja 6).

”Arjessa perheemme myös toimii sujuvasti, kun on monta tekijää, niin jokaisen täytyy myös tietää osansa ja tehtävänsä. Myös rutiinit ja aikataulut ovat perheessämme positiivista ja vievät arkea sujuvasti eteenpäin.” (Vastaja 3.)

Toisaalta uusperheissä korostetaan rajoja ja sääntöjä. Erään vastaajan mukaan rajat ovat rakkautta, niin fyysiset kuin psyykkisetkin rajat pitävät uusperheen koossa. Samassa perheessä tietyt säännöt on jopa allekirjoitettu, jotta niitä noudatetaan.

”Arjen käytännöt ovat meidän kodissa kovin erilaiset kuin äidillä. Olemme määritelleet omat säännöt, jotka on kirjoitettu paperille ja kaikki ovat allekirjoittaneet ne.” (Vastaja 16.)

Allekirjoittamisella on pyritty siihen, ettei sääntöjä rikota, sillä kaikki ovat lupautuneet noudattamaan niitä. Allekirjoitetuilla säännöillä on myös haluttu tehdä ero toisen vanhemman sääntöihin. Siellä käytetyt säännöt eivät päde tässä uusperheessä, vaan uusperheen jäsenet ovat muodostaneet uudet, yhteiset säännöt. Samoin ovat tehneet muutamat muut uusperheet.

”Olemme luoneet tietyt perussäännöt jo ennen yhteen muuttamistamme” (vastaja 9).

”Meillä on luotu perheen yhteiset pelisäännöt. Niitä noudatetaan välillä hieman paremmin ja välillä ei ollenkaan. Mutta kyllä jokainen lapsikin muistaa, että mitä sitä on tullut yhdessä sovittua.” (Vastaja 1.)

”Alakoululaisilla on ruutuaikaa kaksi tuntia päivässä, joten he saattavat myös pelata konsolipelejä. – – Harrastukset olemme pyrkineet keskittämään tiettyihin päiviin, niin etteivät arki-illat olisi yhtä juoksemista. – – Kaupalla käymiset hoitaa yleensä mieheni päiväaikaan, joten iltoja ei tarvitse käyttää kaupoissa.” (Vastaja 5.)

Viimeisessä tekstissä korostuvat selkeät säännöt ja aikataulut. Lasten television katso- mista rajoitetaan, jotta yhteistä aikaa jää enemmän. Lisäksi harrastuksia ei ole päivittäin, vaan ne on pyritty keskittämään tiettyihin päiviin. Perheen isä käy päivisin ruokaostok- silla, ettei perheen yhteistä aikaa kulu siihen iltaisin. Tämän uusperheen jäsenille on tärkeää viettää aikaa perheen kesken.

Vanhat ja uudet perinteet

Eron jälkeen puolisoitten ja lapsien on sopeuduttava uudelleen elämään. Vaikeam- maksi sopeutuminen muuttuu, mikäli äiti tai isä aloittaa uuden parisuhteen ja perustaa

uusperheen. Tuolloin vanhat tavat ja tottumukset eivät päde, vaan on muodostettava uusia. Jotkut kokevat ongelmalliseksi sen, että asiat tehdään eri tavoin toisen biologisen vanhemman luona. Siellä ei esimerkiksi tarvitse osallistua kotitöihin kun taas uusperheessä kaikkien oletetaan tekevän oma osansa. Erilaiset säännöt ja tavat hankaloittavat lasten sopeutumista arkeen ja arjen sujumista. Tähän on kuitenkin totuttava, sillä kukaan ei voi määrätä, miten toisen vanhemman luona asiat tehdään.

Alun sopeutumisen jälkeen, perheen kehityksen puolivälissä, on erityisen tärkeää, että uusperhe pyrkii muodostamaan omia tapoja ja rituaaleja. Lisäksi yhteiset kokemukset ja muistot auttavat uusperhettä eteenpäin. (Raittila & Sutinen 2008: 41.)

”Pyrimme elämään hyvin tavallista elämää ja sitä, että jokainen lapsista tuntee olevansa tervetullut kotiin. Jokaisella lapsella on kotonamme huoneet, vaatteet ja henkilökohtaisia tavaroita. Kotimme seinällä on yhteisiä kuvia yhteisistä muistoistamme.” (Vastaaja 1.)

”Pyrimme yhdessä luomaan tälle perheelle ihan omia perinteitä, tekemällä yhdessä asioita, jotka ovat meille mieluisia. Olemme tuoneet molempien aikaisemmasta elämästä myös mukanaamme perinteitä, jotka sopivat meille. Perinteitä käytetään myös arjen muovaajina.” (Vastaaja 9.)

Yhteisten perinteiden synnyttäminen edellyttää perheenjäsenten toiveiden ja tarpeiden kuuntelemista (Raittila & Sutinen 2008: 41). Vanhoja perinteitä pitää muokata ja sovittaa nykyisiin. Perinteet luovat yhteenkuuluvuutta, jolloin yhdessäolo on mielekästä ja asioita halutaan jakaa. Perinteet muovaavat arkea ja helpottavat sitä. Lisäksi ne ovat perheenjäsenille merkityksellisiä. Myös Rauha (2003: 59) toteaa, että yhteiset rituaalit yhdistävät uusperhettä ja siksi niistä on tärkeää keskustella huolellisesti. Varsinkin erilaiset juhlat kokevat suurimman muutoksen. Kaikkea ei tehdä kuten ennen. Yksi uusi perinne voi olla päivällisen syöminen perheen kesken. Tuolloin aikaa vietetään yhdessä ja samalla voidaan keskustella päivän tapahtumista.

”Kun minä tulen töistä laitamme yhdessä ruuan ja koko perhe syö iltaruuan yhdessä sitten, kun vanhin poika on tullut koulusta ja terapiasta, jossa hän käy kolme kertaa viikossa” (vastaaja 5).

”Päiväunien jälkeen hän valmistaa perheen päivällisen, joka on melkoista taitoa vaativa juttu. Porukassamme on erityisiä ruokarajoitteita, jotka pitää huomioida. Pyrimme syömään päivällisen aina yhdessä, tosin joudun työssäni aika ajoin olemaan pidemmälle iltaan. Tällöin avopuolisoni huolehtii muun perheen ruokailusta ja minä ruokailen töistä tultuani.” (Vastaaja 9.)

5.6. Keskustelun merkitys arjen rakentumisessa

Nykyaikana kaikki on neuvoteltavissa: yksilön identiteetti, perhe- ja sukulaissuhteet, roolit, säännöt sekä tunteet. Listaa voisi jatkaa loputtomiin. Vapaa keskustelu ja neuvottelu arjen asioista on merkittävä muutos ihmisten elämässä. Tämä perustuu laajenevaan valinnanvapauteen, yksilöllistymiseen sekä rajoitteiden poistumiseen. Vielä muutama vuosikymmen sitten tämä ei ollut mahdollista. Asiat tehtiin kuten aina ennenkin. Silloin päätöksiä tai mielipiteitä ei kyseenalaistettu, vaan ne otettiin annettuina. Toimintaa ohjasivat traditiot, joista poikkeaminen oli rangaistava teko. (Giddens 1992; 1995.) Nyt tasavertaiset yksilöt neuvottelevat asioista ja pyrkivät löytämään kaikkia tyydyttävän kannan. Keskustelu helpottaa myös perheiden arkea ja sen toimivuus koetaan äärimmäisen tärkeäksi.

Perheet kohtaavat lähes päivittäin konflikteja, joihin pyritään hakemaan ratkaisuja useimmiten keskustellen. Keskustelulla viitataan siihen, että konfliktin molemmat osapuolet saavat osallistua ratkaisujen hakemiseen. Vuorovaikutus on molemminpuolista ja molemmilla on mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen. Yhteisen päätöksen saavuttaminen hankaloituu, kun neuvotteluun osallistuu enemmän kuin kaksi henkilöä. Tällainen tilanne on uusperheiden kohdalla. Neuvottelussa on yleensä perheen aikuisten lisäksi mukana entiset puoliset, ei-yhteiset lapset ja mahdollisesti yhteiset lapset. Seuraavaksi tarkastelen aineistoni perusteella, ketkä neuvottelevat uusperheessä ja minkälaisista asioista sovitaan ja päätetään.

Pariskunta hoitaa suhdetta ja neuvottelee arjen asioista

Yleistyneet avioerot ja niitä seuraavat moninaistuvat perhesuhteet edellyttävät entistä enemmän neuvottelua. Uusperheiden vanhemmuussuhteet eivät enää perustu yksin-

omaan biologisuuteen, vaan velvoitteet ja oikeudet nähdään neuvoteltavina sopimuksina. Jo perheen perustamisesta on neuvoteltava. Uusperheessä parisuhdetta ei aloiteta ennen vakavaa keskustelua suhteen tulevaisuudesta. Parisuhteeseen ryhtyvien osapuolten on punnittava suhteen hyötyjä sekä haittoja ja keskusteltava huolta herättävistä asioista. Samalla neuvotellaan intimiteetin peruselementeistä, kuten luottamuksesta ja sitoutumisesta. (Giddens 1992: 96–97.) Giddens (emt. 130) väittää, että intimiteetti ei vaadi enää painostavaa emotionaalista läheisyyttä, vaan se on tasavertaisten yksilöiden välinen asia. Intimiteetti on tunnepohjaista keskustelua muiden ja oman itsensä kanssa.

Uusperheen pariskunnat neuvottelevat kaikesta parisuhteeseen ja perheeseen liittyvistä asioista. Pariskunnat pyrkivät hoitamaan suhdettaan keskustelemalla ristiriitaa aiheuttavista asioista ja samalla huomioimaan toisen tunteet. Tunteista puhuminen ja ongelmien esille tuominen vaatii opettelua, sillä kaikille keskustelu ei ole helppoa.

”Yritämme puhua ja sopia kaikista asioista. Itse yritän olla keräämättä sisälleni asioita, jotka sitten kuitenkin purkautuvat jossain vaiheessa. Olen opetellut sanomaan mielipiteeni heti enkä vasta myöhemmin.”(Vastaaja 11.)

Mieltä askarruttavista asioista on hyvä keskustella puolison kanssa mahdollisimman nopeasti. Pariskuntien tulisi jakaa arjen isot ja pienet huolet. Usein puhuminen auttaa ja isokin huoli pienenee. Parisuhdetta hoidetaan keskustelemalla tunteista, haluista sekä tulevaisuudesta. Avoimuus parisuhteessa parantaa luottamusta, onnellisuutta ja turvallisuutta. Tuolloin myös koko perhe voi hyvin ja arki on tasapainoista. Vanhemmat toimivat uusperheen suurimpina neuvottelijoina: jos keskusteluyhteys heidän välillään ei toimi, koko muu perhe kärsii siitä.

Uusperheen vanhemmat neuvottelevat parisuhteen lisäksi yhteisestä ajankäytöstä, rahasta, kotitöistä sekä yhteisistä ja ei-yhteisistä lapsista. Yhteinen ajankäyttö viittaa puolisoitten kahdenkeskeiseen aikaan. Se on suunniteltava etukäteen ja merkittävä kalenteriin. Rahan kohdalla on päätettävä, miten puolisoitten tulot jaetaan vai onko kummallakin omat tulot. Lisäksi neuvottelu rahasta koskee ei-yhteisten lasten menoja. Maksavatko biologiset vanhemmat automaattisesti omien lastensa menot? Uusperheen vanhempien on päätettävä myös perheen vapaa-ajasta, esimerkiksi kotitöiden jakamisesta ja ruo-

anlaitosta. Kumpi tekee vai tehdäänkö yhdessä? Milloin käydään ruokaostoksilla? Lisäksi puolisoiden tulee neuvotella perheenjäsenten harrastuksista. Päivittäiset lyhyet keskusteluhetket puolison kanssa selkeyttävät perheen ajankäyttöä ja päivän ohjelmaa.

”Kun viimeinenkin lapsi on lähtenyt kouluun, juttelemme vielä hetken mieheni kanssa ja tarkistamme päivän menot ja suunnitelmat” (vastaaja 4).

Suurin keskustelun aihe uusperheissä on varmasti lapset: yhteiset ja ei-yhteiset. Heidän suhteensa vanhemmilla on paljon päätettävää, esimerkiksi kumpi vie ja hakee päiväkodista? Kuka kuljettaa harrastuksiin? Mitä vapaa-ajalla tehdään? Milloin ei-yhteiset lapset menevät toisen vanhemman luokse? Ja yleisesti millaiset ovat perheen pelisäännöt? Näiden lisäksi kasvatusnäkemykset aiheuttavat neuvottelun tarvetta. Uusperheessä on usein epäselvää, kuka saa kommentaa ja ketä. Samalla perheen rooleista keskustellaan, kun päätetään, miten jatkossa toimitaan.

Asioista on keskusteltava, jotta vanhemmat ja lapset tietävät, miten arjessa toimitaan. Säännöt ja tavat ovat nykyään sopimuksenvaraisia ja jokaisessa perheessä erilaisia. Vastauksissa korostuu vanhempien toiminnan johdonmukaisuus ja yhteen hiileen puhaltaminen. Samalla koetaan tärkeäksi tukea toista vanhempaa hänen päätöksissään.

”Lasten edessä ei olla eri mieltä, vaan käsketään lapset pois, jos asioista pitää puhua ensin. Tai tuetaan toista vanhempaa hänen päätöksessään, jos hän on jo jotain päättänyt.” (Vastaaja 10.)

”Neuvottelua ja sopimista käydään aikuisten kesken. Välillä omat lapseni ovat esittäneet kommentteja siitä, että isänsä luona tekevät toisin, mutta meillä minä ja mieheni olemme olleet samanmielisiä siitä, että meillä tehdään silti näin ja noin.” (Vastaaja 3.)

Ihannetapauksissa puoliso otetaan mukaan neuvotteluun lapsipuolten asioista. Tuolloin kukaan ei koe itseään ulkopuoliseksi. Mikäli toinen vanhempi ei pääse osaksi päätöksentekoa, syntyy yleensä konflikteja. Näistä olisi puhuttava.

”Olemme nyt vasta tulleet siihen pisteeseen, että me neuvotellaan kahden saako poika autoa lainaksi vai ei, koska se lievittää minun ulkopuolisuuden tunnetta.

Yleensä mies on toiminut niin, että minua ei ole tarvinnut ottaa huomioon millään tavoin. On vaan he ja mitä sen jälkeen...?” (Vastaja 14.)

Perheen äitipuoli on aiemmin ollut ulkopuolinen, sillä hän ei ole saanut osallistua lapsipuolta koskeviin päätöksiin. Lasten isä on yleensä tehnyt päätökset yksin, jolloin äitipuolen rooli perheessä on jäänyt epäselväksi. Se on väistämättä aiheuttanut lisää ongelmia ja katkeruutta jopa lapsipuolia kohtaan. Tässä perheessä keskustelu perheenjäsenten ja varsinkin puolisoitten välillä ei toimi. Tämä vaikuttaa olennaisesti arjen sujumiseen. Seuraavan tekstin äitipuoli ei koe pystyvänsä vaikuttamaan lapsia koskeviin päätöksiin.

”Asioista ei juuri sovita, ainakaan en koe asiaa niin. Lapset kyllä kommunikoivat isänsä kanssa kotiintuloajoista ym., mutta itse yritän pysyä sellaisista asioista ulkopuolella (pääosin siksi, että olen aina tiukempi rajojen suhteen). Ihanteellisessa tilanteessa, jos on jotain tärkeämpää sopimista, sovimme ensin mieheni kanssa ne keskenään ja sen jälkeen ilmoitamme lapsille.” (Vastaja 6.)

Äitipuolen mukaan perheessä asioista ei sovita, vaan lapset ja mies ainoastaan kommunikoivat niistä. Kommunikointi viittaa neuvotteluun tai sopimiseen. Ilmeisesti äitipuoli ei kuitenkaan koe niitä neuvotteluiksi, sillä hän itse ei pysty vaikuttamaan päätöksiin. Perheen vanhemmat toimivat harvoin yhdessä ja äitipuoli on yleensä tiukempi rajojen suhteen. Tästä syystä hän on katsonut parhaaksi jättäytyä päätösten ulkopuolelle. Äitipuoli ei aseta ei-yhteisille lapsille rajoja tai määrää heitä koskevista asioista.

Äitipuolet kokevat parhaimmaksi tavaksi sen, että puolisoit keskustelevat ja päättävät ensin ei-yhteisiä lapsia koskevista asioista. Vasta tämän jälkeen asioista sovitaan biologisen äidin kanssa. Neuvottelu kietoutuu tiivistä vallan ympärille uusperheissä. Se kennellä on valtaa, pystyy neuvottelemaan asioista ja päätöksistä. Tämän vuoksi äitipuolet haluavat olla mukana lapsipuolia koskevissa päätöksissä. He haluavat suurempaa valtaa suhteessa heihin ja siten koko perheen arkeen. Itse keskustelutilanteeseen äitipuolet harvoin osallistuvat. He luottavat siihen, että heidän miehensä hoitaa tilanteen ja toimii yhdessä sovittujen päätösten mukaisesti.

”Biologiset vanhemmat sopivat hyvin pitkälle yhteisten lasten asioista keskenään. Mutta ennen näitä keskusteluja olemme mieheni kanssa keskustelleet, mikä on meidän yhteinen kantamme sovittavasta asiasta. – – Minun lasteni vaihtotilanteis-

sa keskusteluun lasten isän kanssa osallistuu minä ja mieheni. Mieheni lasten vaihtotilanteissa minä en keskustele lasten äidin kanssa.” (Vastaaja 1.)

Osallistuvatko lapset neuvotteluihin?

Lapset nähdään sosiologisessa lapsuustutkimuksessa aktiivisina sosiaalisina toimijoina, joilla on vapaus tehdä valintoja. Toisaalta uusperhetilanteessa lapsen valinnanvapaus heikentyy. Uusperheen perustaminen on aina aikuisten valinta, jolloin lapsilla ei ole suurta päätösvaltaa perheen muotoutumiseen tai sen purkautumiseen. Lasten on hyväksyttävä aikuisten valinnat ja pyrittävä sopeutumaan uudenlaiseen elämäntilanteeseen. Vaikka vanhan suhteen purkaminen ja uuden muodostaminen ovat aikuisten päätöksiä, vaikuttavat lapset myös näihin päätöksiin. (Ritala-Koskinen 2001: 208.)

Lapsen suhde biologiseen tai uuteen vanhempaan ei ole vapaasti neuvoteltu puhdas suhde, kuten puolisoiden välinen suhde. Ritala-Koskinen (2001: 208–209) mukaan uusperheissä lasten suhde uussisaruksiin ja sukulaisiin on lähimpänä Giddensin kuvaamia puhtaita suhteita. Nämä suhteet ovat vapaammin neuvoteltavissa kuin vanhemmuussuhteet. Niinpä uuden vanhemman ja lapsen suhteen halutaan toimivan. Sisarussuhteet ovat toissijaisia. Ne onnistuvat, mikäli osapuolet kokevat sen tyydyttäväksi sekä mielekkääksi. Lapset ovat uusperheessä ristiriitaisessa tilanteessa. Heidän on kyettävä luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita biologiseen perheeseen ja uusperheeseen. Tämä edellyttää jatkuvaa neuvottelua. (Ritala-Koskinen 2001: 209–210.) Lasten kasvaessa he pystyvät yhä enemmän neuvottelemaan sosiaalisista suhteista ja esimerkiksi biologisen vanhemman tapaamisesta.

On ymmärrettävää, että niissä uusperheissä, joissa on pieniä lapsia, aikuiset sopivat ja neuvottelevat asioista. Lapset eivät osallistu päätöksiin. Lasten varttuessa myös vastuu lisääntyy ja heillä on mahdollisuus osallistua itseään koskeviin päätöksiin.

”Aikuiset päättää ja tarvittaessa aikuiset sopii kaikesta keskenään. Lapset päättävät myös asioistaan, mutta vain sillä valtuudella, jonka he pystyy ja jaksaa kantaa. Itsenäisyyttä opetellaan pikkuhiljaa ja vastuu lisääntyy luottamuksen kertyessä.” (Vastaaja 10.)

Perheessä aikuiset sanovat viimeisen sanan, mutta lapset voivat kuitenkin neuvotella arjen pienistä asioista. Lasten mielipiteitä kuunnellaan, jolloin he kokevat olevansa tärkeitä ja osa uusperhettä. Lasten ikä vaikuttaa mahdollisuuteen osallistua neuvotteluun. Itsenäistyminen ja vastuun ottaminen nähdään merkinä henkisestä kasvusta, jolloin lapsi on tarpeeksi vanha ottamaan kantaa päätöksiin.

Uusperheessä on monia erilaisia tapoja neuvotella lasten asioista. Esittelen seuraavaksi neljä yleisintä neuvottelun periaatetta, joita aineistoni uusperheissä käytetään. Ensinnäkin on perheitä, joissa biologiset vanhemmat ja lapset päättävät lapsia koskevista asioista. Tuolloin isä- tai äitipuoli ei osallistu lapsipuolia koskeviin neuvotteluihin, vaan vanhemmat hoitavat omien lastensa asiat.

”Neuvottelu ja sopiminen on aina biologisten vanhempien ja lasten välistä. Sovitaan rahankäytöstä, ajankäytöstä, kodin käytöstä ja ihan vain käytöksestä.” (Vastaaaja 2.)

Toiseksi on uusperheitä, joissa biologiset vanhemmat päättävät keskenään lapsiin liittyvistä asioista. Tämän sopimisen jälkeen päätökset pyritään sovittamaan uusperheen arkeen vanhempien sopimalla tavalla. Lapset eivät tässä tapauksessa osallistu heitä koskeviin päätöksiin.

”Lasten biologiset vanhemmat ovat uusperheessämme aina sopineet lapsiin liittyvät asiat. Me olemme mieheni kanssa sitten keskustelleet niistä, kuinka esille tulleet asiat sovitetään omaan perheeseemme.” (Vastaaaja 7.)

Kolmas neuvottelumuoto on uusperheen aikuisten välinen. Tuolloin uusperheen vanhemmat sopivat asioista ja lapset pyrkivät tottelemaan niitä. Biologiset vanhemmat saattavat sopia keskenään tietyistä käytännön asioista, mutta pääasiassa uusperheen vanhemmat tekevät uusperhettä ja lapsia koskevat päätökset.

”Perheessämme aikuiset, eli mies ja minä sovimme asioista, lapset tottelevat sitten sitä mitä me olemme sopineet” (vastaaaja 8).

Neljäs päätöksenteon muoto on uusperheen aikuisten ja entisten puolisoitten välinen. Tässä neuvottelumuodossa kaikki saavat osallistua lapsia koskeviin päätöksiin. Joissa-

kin tapauksissa myös lapset osallistuvat neuvotteluihin. Äitipuolet kokevat tämän parhaimpana päätöksenteon muotona uusperheissä.

”Uusia sääntöjä käymme keskustelemaan ensin aikuisten kesken ja sen jälkeen lasten kanssa. Kysymme toistemme mielipidettä sopiessamme entisten puolisoidemme kanssa lastemme asioista.” (Vastaaja 9.)

Toki on myös perheitä, joissa sovelletaan näiden muotojen erilaisia yhdistelmiä. Asia, josta neuvotellaan vaikuttaa siihen, keitä neuvotteluun osallistuu. Jos esimerkiksi uusperheessä sovitaan aikatauluista, täytyy lasten yleensä olla mukana neuvottelussa. Vanhempien on otettava päätöksissä huomioon lasten päivittäiset menot, kuten harrastukset. Tuolloin entistä puolisoa ei välttämättä tarvitse ottaa mukaan päätöksentekoon, vaikka asia koskee hänen biologista lastaan. Aikataulut ovat uusperheen sisäinen neuvottelun aihe. Samoin ovat perheen säännöt sekä kotiintuloajat. Toisaalta uusperheen vanhemman on neuvoteltava entisen puolisonsa kanssa aikatauluista ja säännöistä, mikäli niillä on vaikutusta lapsen biologiseen vanhempaan.

Mikäli lapsia ei oteta ollenkaan mukaan päätöksentekoon, voi uusperheessä syntyä konflikteja ja kapinointia. Lapsilta tulisi kysyä mielipiteitä ja ottaa ne huomioon, mutta tehdä samalla heille selväksi, että aikuiset tekevät lopullisen päätöksen asiasta. Erään vastaajan mielestä perheen aikuisten olisi tärkeää luoda keskusteluyhteys lapsiin. Tuolloin voitaisiin puhua syvällisistä ja lasta askarruttavista asioista. Samalla luottamus molempiin vanhempiin kasvaisi.

Aineistoni mukaan lapset osallistuvat rajallisesti uusperheen päätöksiin. Neuvottelu tapahtuu lähinnä uusperheen vanhempien sekä biologisten vanhempien välillä. Vanhempien tulee kuitenkin olla johdonmukaisia sekä tasapuolisia kaikkia lapsia kohtaan. Asiasta ja perheestä riippuen lapset saavat osallistua heitä koskeviin päätöksiin.

Perhepalaverit pelastavat uusperheen

Rauha (2003: 139) toteaa, että säännölliset kokoontumiset perheen kanssa pienentävät erimielisyyksiä ja estävät riitoja. Perhepalaverissa keskustellaan perheenjäsenille tär-

keistä asioista ja tehdään yhteisiä päätöksiä esimerkiksi aikatauluista ja perheen säännöistä. Lisäksi uusperhe voi kokouksissa sopia yhteisistä lomista ja juhlapyhien vietosta. Säännölliset palaverit ovat tärkeä osa uusperheen onnistumista. Ne luovat yhteenkuuluvuutta, sillä kaikkien tunteita ja ajatuksia kuunnellaan ja kaikki tuntevat olonsa tärkeiksi. Avoin ja keskusteleva ilmapiiri uusperheessä helpottaa olennaisesti ristiriitojen selvittämistä ja arjen sujumista.

”Positiivista uusperheemme arjessa on hyvin avoin ja keskusteleva ilmapiiri. Lapsemme tietävät mitä perheessämme tulee tapahtumaan. Olemme yhdessä ottaneet tavaksi pitää perjantaipalavereita, joissa käymme lävitse viikon aikaiset tapahtumat ja tulevat tapahtumat.” (Vastaaja 1.)

Tekstin kirjoittaja kertoo heidän perheensä säännöllisistä perjantaipalavereista. Perhe kokoontuu ainakin kerran viikossa saman pöydän ympärille ja käy läpi tärkeät viimeaikaiset tapahtumat. Samalla katsotaan tulevaan ja keskustellaan edessä olevista tapahtumista. Näin kaikki perheenjäsenet tietävät, mitä seuraavalla viikolla on ohjelmassa ja osaavat varautua siihen. Keskustelun avulla uusperheessä sopeudutaan uuteen viikkoon ja uusiin tilanteisiin. Tämä uusperhe toimii, sillä asioita jaetaan yhdessä ja perheenjäsenillä on hyvät välit keskenään.

”Pidämme perhepalavereja säännöllisesti. Kaikkia kuunnellaan ja kaikki kokevat tulevansa kuulluksi.” (Vastaaja 16.)

Perhepalaverit eivät ole ainoastaan aikuisten johtamia kokouksia, joissa määrätään säännöistä. Myös lapset saavat osallistua keskusteluun ja sanoa oman mielipiteensä. Perhepalavereissa lapset oppivat neuvottelutaitoja ja keskustelemaan avoimesti asioista. Yhteisissä kokouksissa on tärkeää, että kaikille kerrotaan mahdollisista muutoksista esimerkiksi aikatauluissa, jotta pettymyksiltä ja konflikteilta vältytään. Mikäli asioista ei sovita tai keskustella yhdessä, on perhe-elämä hankalaa, sillä kaikki saavat tehdä ja tulla miten haluavat. Toisaalta neuvottelu tai avoin keskustelu voi aiheuttaa ristiriitoja, kuten seuraavassa perheessä.

”Ristiriitatilanteet heräävät usein siitä, että meidän kodissa puhutaan asioista, vaikeistakin avoimesti. Lapset eivät toisessa kodissaan puhu asioista samaan tapaan kuin meillä.” (Vastaaja 16.)

Perheessä syntyy konflikteja, kun tietyistä asioista keskustellaan avoimesti. Tämä on kuitenkin vain positiivinen asia, sillä keskustelun jälkeen ristiriidat pystytään yleensä korjaamaan ja sen jälkeen unohtamaan. Perheen äitipuoli kokee perheessään positiiviksi asioiksi rehellisyyden, avoimuuden, yhteistyökyvyn sekä parisuhteen turvan ja vahvuuden. Nämä kaikki liittyvät siihen, että perheenjäsenten keskustelu ja neuvottelu toimii. Perheessä on myös tehty työtä jäsenien hyvinvoinnin eteen kehittämällä ja kiinnittämällä huomiota edellä mainittuihin asioihin.

Uusperheen vuorovaikutussuhteita sekä sen kautta rakentuvaa neuvottelua ei ole juuri perhesosiologiassa tutkittu. Monet tutkijat ovat ainoastaan todenneet, että neuvottelulla on suuri rooli uusperheissä. Tätä väitettä olisi kuitenkin tarkennettava esimerkiksi uusperheen vaihtosuhteiden osalta. Uusperheen jäsenillä on monia erilaisia suhteita keskenään sekä perheen ulkopuolelle. Nämä suhteet pitäisi muotoilla konkreettisesti ja tutkia, mistä lähtökohdista neuvottelu rakentuu. Perheiden neuvottelusta tulisi tehdä oma tutkimus, jossa olisi mahdollista perehtyä syvällisemmin sisäiseen ja ulkoiseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta keskustelun kasvaneeseen merkitykseen.

5.7. Yhteenveto: arjen sujuminen ja sen toimivuus uusperheissä

Tässä pääluvussa olen tarkastellut uusperheiden arkeen vaikuttavia tekijöitä äitien sekä äitipuolten kuvaamina. Uusperheen arki on moniaineksinen kokonaisuus, johon liittyy paljon merkittäviä tekijöitä. Olen tiivistänyt aineistoni toistuvat teemat ja niiden kautta hahmottanut sirpaleista kokonaisuutta. Monia arjen tärkeitä asioita oli jätettävä pois, jotta kokonaisuus ei hajoaisi. Olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että uusperheiden arki rakentuu ainakin lasten, työn, parisuhteen, entisten puolisoitten, yhteisen ajan sekä keskustelun ympärille. Nämä olivat uusperheiden äideille ja äitipuolille merkityksellisiä arjen asioita.

Noin puolet vastaajista kokee, että heidän uusperheensä arki toimii sujuvasti. Näissä perheissä perheenjäsenillä on keskenään hyvät välit ja lapset tulevat toimeen uuden vanhemman kanssa. Toimivissa perheissä lapset koetaan erittäin tärkeiksi ja samoin

myös parisuhdetta arvostetaan. Puolisot hoitavat suhdettaan myös arjen kiireiden keskellä. Mikäli entisten puolisoiden kanssa tullaan toimeen jollakin tasolla, uusperheen arki on sujuvaa. Tuolloin pystytään keskittymään nykyiseen perheeseen eikä entinen puoliso uhkaa sen yksityisyyttä. Toimivissa uusperheissä korostetaan myös aikatauluista ja säännöistä sopimista. Oman paikan ja roolin omaksuminen helpottaa arjen sujumista. Lisäksi yhteisien perinteiden synnyttäminen vahvistaa uusperheiden yhtenäisyyttä. Lopuksi vastaajat korostavat neuvottelun ja keskustelun merkitystä arjen rakentumisessa. Konflikteja on helpompi ratkaista, mikäli perheessä on avoin ja luotettava ilmapiiri. Samoin myös jokainen tuntee kuuluvansa perheeseen, kun tunteista ja huolista voidaan puhua yhdessä.

Toisaalta taas aineistossani on neljäsosa sellaisia uusperheitä, joiden arki ei suju toivotulla tavalla. Joissakin merkityksellisissä arjen asioissa ei ole onnistuttu. Esimerkiksi lapset eivät hyväksy uutta äitipuolta tai miehen entinen puoliso aiheuttaa ristiriitoja uusperheessä. Myös ajan puute vaikuttaa negatiivisesti uusperheiden arkeen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että puolisot toivovat enemmän kahdenkeskeistä aikaa, jotta parisuhdetta voidaan syventää. Kaikissa uusperheissä keskustelu ei toimi perheenjäsenten välillä. Asioista ei sovita, vaan kaikki toimivat haluamallaan tavalla. Tuolloin myös äitipuolet saattavat jäädä ulkopuolelle biologisten vanhempien ja lasten neuvotteluista, jolloin he kokevat itsensä hylätyiksi.

6. YHTEENVETO JA POHDINTA

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut uusperheiden arjen rakentumista, sen toimivuutta ja ihmisten kokemuksia uusperhe-elämästä. Näiden avulla olen käsitellyt myös uusperheiden arjen käännekohtia sekä onnen hetkiä. Arjen kokonaisvaltaisen kuvan hahmottaminen oli työni päätavoite. Tämän tavoitteen alapuolelle muodostui useita tarkentavia tutkimuskysymyksiä, joita halusin tutkimuksessani selvittää.

Ensinnäkin tarkastelin, millaisia konflikteja ja ratkaisuja uusperheen arjessa esiintyi. Toiseksi kiinnitin huomiota arjessa koettuihin positiivisiin voimavaroihin. Kolmas tutkimuskysymys liittyi uusperheen koossapysymisen ehtoihin ja neljäs neuvottelun merkitykseen uusperheiden arjessa. Viimeiseksi tarkastelin uusperheellisten tulevaisuuden toiveita. Edellä mainittujen kysymysten avulla pyrin jäsentämään uusperheen arkea sekä tarkastelemaan, miten ihmiset kirjoittivat sen sujumisesta ja millaisia merkityksiä sille annettiin. Kysymykset tiivistyivät uusperheiden arjen toimivuuden takaaviin tekijöihin. Tutkimuksen aineisto kerättiin ihmisten elämänkertojen avulla. Aineiston keruussa käytettiin internetin kahta uusperheellisille suunnattua sivustoa.

6.1. Tutkimustulokset

Uusperheen arjen konfliktit ja niiden ratkaiseminen

Arjen käännekohtiksi osoittautuvat sellaiset tekijät, jotka vaikeuttavat arjen sujuvuutta. Tällaisia asioita ovat muun muassa entisen puolison puuttuminen uusperheen asioihin sekä lasten negatiivinen asenne äitipuolta kohtaan. Lisäksi uusperheessä aiheutuu ongelmia lasten kasvatuksesta, ajan jakamisesta ja avoimen keskusteluyhteyden puuttumisesta. Ristiriitoja pyritään selvittämään ensin perheen sisällä, esimerkiksi keskustelemalla toisten tunteista ja mielipiteistä. Ongelmien ratkaiseminen kuuluu yleensä vanhemmille ja heidän tehtävänä on saada perheen arki toimimaan. Mikäli vanhemmat puhaltavat yhteen hiileen, konfliktien selvittäminen on helpompaa.

Apua haetaan myös perheen ulkopuolelta, esimerkiksi Suomen uusperheellisten liitosta, perheneuvolasta sekä internetin keskustelupalstoilta. Vertaistuen saaminen helpottaa ongelmien ratkaisussa ja henkisessä hyvinvoinnissa. Monet kokevat, että juuri kokemusten vaihtaminen auttaa ymmärtämään omaa perhetilannetta paremmin. Uusperheelliset kokevat tarvitsevansa neuvoja ja tukea lähinnä parisuhteeseen, erimielisyyksien selvittämiseen ja entisen puolison kanssa toimimiseen.

Kaikki eivät kuitenkaan halua hakea apua ulkopuolelta. Aineistossani on perheitä, joiden arki ei toimi sujuvasti, mutta siitä huolimatta avunpyyntö koetaan vaikeaksi. Ulkopuolisille on vaikea kertoa perheen ongelmista. On iso kynnys myöntää tarvitsevansa tukea ja apua, kun perhe-elämä ei suju toivotulla tavalla. Ehkäpä muiden ei haluta sekaantuvan perheen sisäisiin ristiriitoihin tai ylipäättään tietävän siellä koetuista ongelmista. Uusperheiden naiset etsivät miehiä useammin apua perheen ulkopuolelta. Miehet kokevat, että ongelmat pitäisi ensisijaisesti ratkaista perheen sisällä. Aineistoni vastaajat tukeutuvat harvoin lähiverkostoon, kuten omiin vanhempiinsa, kavereihinsa tai sukulaisiinsa. Mikäli läheiset eivät ole itse kokeneet uusperheellisyyttä, he eivät välttämättä ymmärrä siellä koettuja ristiriitoja. Ehkäpä siitä syystä apua halutaan hakea puolueettomalta auttajalta. Suvaitsevaisuus ja ennakkoluulottomuus uusperheellisiä kohtaan on tärkeää, jotta avun pyytäminen olisi heille helpompaa.

Myönteisenä koetut asiat ja uusperhettä kiinteyttävät tekijät

Onnen hetkiä uusperheessä koetaan lasten, parisuhteen ja yhteisen ajan myötä. Nämä ovat positiivisia voimavaroja, jotka helpottavat arkea ja ovat tärkeitä uusperheelliselle. Samat tekijät pitävät usein uusperheen myös koossa ja takaavat sen yhtenäisyyden. Yleisenä oletuksena on, että yhtenäisyyden tunnetta on vaikea savuttaa, sillä perheen jäsenillä on sidoksia uusperheen ulkopuolelle. Aineistoni perusteella voi sanoa, että tämä pätee joihinkin uusperheisiin ja toisiin taas ei. Mikäli uusperheen vanhempien parisuhde on vakaa ja molemmat osapuolet tukevat toisiaan, uusperhe pystyy saavuttamaan ”me-hengen”. Vanhemmilla on keskeinen rooli uusperheen pysyvyyden takaajina. Parisuhteen ohella myös uusperheessä sovitut yhteiset toimintatavat ja perinteet tukevat yhtenäisyyttä ja muodostavat rajan ”meidän” ja ”heidän” välille. Mitä enemmän uus-

perhe viettää aikaa yhdessä ja tekee asioita perheenä, sitä mielekkäämmäksi vastaajat kokevat perhe-elämän ja arjen.

Neuvottelun merkitys uusperheen arjessa

Uusperheiden arki ja perhe-elämä on neuvottelunvarainen asia. Neuvottelu alkaa jo parisuhteen alussa ja kiihtyy uusperheen perustamisvaiheessa. Alkukokouksien jälkeen on edessä vielä monta keskustelua sekä sopimista vaativaa asiaa. Uusperheiden vanhempien on oltava avoimia ja valmiita neuvottelemaan arjen asioista, kuten aikatauluisista, yhteisestä ajasta, toisen tunteista sekä perheen hyvinvoinnista. Keskustelun tarkoituksena on helpottaa arjen sujumista ja välttää mahdollisia konflikteja sekä pettymyksiä. Neuvottelutaitoja opitaan vähitellen. Kukaan ei ole mestari heti. Uusperhe-elämä saattaa aluksi tuntua haastavalta, kun kaikista asioista on sovittava ja päätöksistä keskusteltava yhdessä perheenjäsenten kesken. Uusperhe-elämä vaatii sopeutumista, kompromisseja, joustavuutta ja luovuutta. Ilman niitä arki on hankalaa ja perhe on ajan myötä kriisissä.

Uusperheiden tulevaisuuden toiveet ja unelmat

Uusperheellisillä on hyvin erilaisia tulevaisuuden toiveita. Toisilla on suuria, pitkän aikavälin toiveita, kun taas toiset unelmoivat arjen pienistä asioista. Yhteisen lapsen saaminen puolison kanssa erottautuu suureksi toiveeksi. Monet kokevat perheen muodostuvan vasta silloin, kun puolisoilla on yhteinen lapsi. Yhteinen lapsi tuo uusperheen lähemmäksi ydinperhettä ja samalla vahvistaa vahvaa kulttuurista ydinperheideaalia. On mielenkiintoista, että uusperheet haluavat tehdä selvän eron ydinperheisiin, mutta toisaalta sitä tiedostamatta arvostetaan ja sen kautta uusperheen toimivuutta myös selitetään.

Yhteisen lapsen lisäksi vastaajat toivovat enemmän yhteistä aikaa parisuhteelle ja muutamaiset puhuvat suhteen vakinaistamisesta naimisiin menolla. Uusperheiden puoliset kokevat parisuhteen hyvin tärkeäksi ja haluavat sen onnistuvan. Mielessä on edellinen eroon päättynyt suhde ja nyt halu onnistua on suuri. Toive suhteen vakinaistamisesta liittyy avioliittoinstituution arvostukseen ja samalla parisuhteen tulevaisuuden turvaami-

seen. Giddensin (1992) ”puhtaat suhteet” näyttävät menettävän merkitystään ainakin suhteen vakinaistamisen osalta. Ihmiset haluavat edelleen jatkuvuutta ja varmuutta tulevasta, jolloin yksi keino on avioliiton solmiminen. Puhtaita suhteita voidaan kuitenkin tarkastella esimerkiksi puolisoitten tyytyväisyyden, neuvottelun ja lisääntyvien avioerojen kautta. Nuo tekijät liittyvät jälkimoderniin yhteiskuntaan ja kuvaavat parisuhteiden muutosta.

Uusperheen arjen jäsentyminen ja sille annetut merkitykset

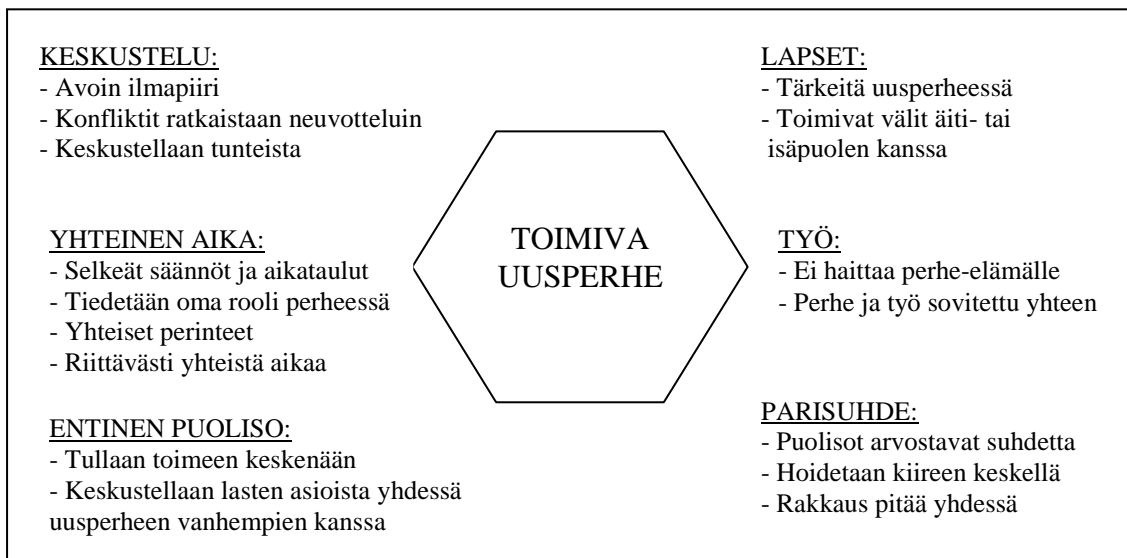
Arkea jäsenetään kokemusten ja merkityksellisten asioiden kautta. Halusin tutkimuksessani tarkastella, miten vastaajat kirjoittavat elämästään uusperheessä. Oletin, että yhtenäistä kuvaa ei muodostu, sillä ihmiset kokevat arjen hyvin eri tavoin. Tarinoiden kirjoitustyyli kuitenkin kertoo, miten arki sujuu ja mitkä asiat koetaan merkityksellisiksi. Noin puolet vastaajista kirjoittaa elämästään positiivisesti ja tuntuu, että he ovat onnellisia nykyisessä elämäntilanteessa. Neljäsosa vastaajista taas kirjoittaa tarinansa melko negatiivisesti, jolloin uusperhe-elämä koetaan hankalaksi eikä sellaista arkea suositella kellekään. Vastaajat kokevat, että lapset on parempi kasvattaa ydinperheissä. Viimeinen neljännes pohtii arkeaan melko neutraalisti, ja tarinat ovat hyvin lyhyitä. Niistä on vaikea löytää merkityksiä ja viitteitä siitä, millaisena arki tosiasiansa koetaan. Annettuihin kysymyksiin on vastattu vain muutamilla lauseilla eikä omista tunteista tai ajatuksista ole kirjoitettu.

Vastaajat toivovat arjen muodostuvan mielekkääksi, mikäli se ei sitä vielä ole. Perheen ristiriidat haluttaisiin ratkaista, mutta keinoja ei enää löydy. Mikäli uusperheen arki ei toimi toivotulla tavalla, onko tuolloin ainoa mahdollisuus erota? Tämä muutamit vastaajat myös pohtivat tarinoissaan. Toisaalta arjen ja perhe-elämän toivotaan tulevaisuudessa jatkuvan samanlaisena, mikäli se tällä hetkellä koetaan positiivisena. Perheen hyvinvointi ja arjen sujuminen pyritään takaamaan viettämällä aikaa yhdessä ja neuvottelemalla käytännön asioista. Arki koetaan myös mielekkääksi, mikäli entisten puolisoitten kanssa tullaan toimeen. Tämä asiat vaikuttavat uusperheen toimivuuteen ja perheenjäsenten tyytyväisyyteen.

Uusperheen arjen toimivuuteen vaikuttavat tekijät

Uusperheen toimivuuteen ovat yhteydessä monet tekijät (kuvio 4). Vastaajat kuvaavat tarinoissaan arjen merkityksellisiä asioita ja kertovat niiden kautta, miten uusperhe-elämä toimii tai miten sen pitäisi toimia. Lapset kuuluvat olennaisena osana uusperheeseen ja he vaikuttavat arjen toimivuuteen. Erityisen tärkeänä koetaan lapsen läheinen suhde äiti- tai isäpuoleen. Työ ei hankaloita arkea, mikäli perhe ja työ on sovitettu yhteen kaikkia tyydyttävällä tavalla. Uusperheelliset kokevat parisuhteen perheen kivijalkana ja sen täytyy olla kestävä ja tukeva. Perhe-elämä sujuu hyvin, mikäli puoliset arvostavat parisuhdetta ja hoitavat sitä jatkuvasti.

Suurimman uhan uusperheelle aiheuttaa entinen puoliso. Vanhempien olisi löydettävä keinoja yhteistyövanhemmuuden tukemiseen. Entisen puolison kanssa toimiminen vaikuttaa ratkaisevasti lasten ja koko uusperheen hyvinvointiin. Toimivassa uusperheessä perhe viettää aikaa yhdessä. Säännöt sekä aikataulut helpottavat arkea ja perinteet lisäävät yhteenkuuluvuutta. Uusperheissä oman roolin sisäistäminen on merkittävää arjen toimivuuden kannalta. Mikäli perheessä on avoin ja keskustelevalta ilmapiiri, konfliktit voidaan ratkaista helpommin. Neuvottelun toimivuus takaa uusperheen arjen toimivuuden.

Kuvio 4. Uusperheen toimivuuteen vaikuttavat tekijät.

Uusperheen toimivuus ja arjen mielekäs sujuminen takaavat perheenjäsenten tyytyväisyyden ja onnellisuuden. Uusperheet kiinnittävät huomiota kuviossa 4 mainittuihin tekijöihin ja pyrkivät tietoisesti kehittämään ja parantamaan niitä. Perheen toimivuutta arvostetaan ja sen eteen ollaan valmiita tekemään työtä. Toimiva uusperhe viihtyy yhdessä ja selvittää neuvotteluin ristiriidat ja käytännön asiat.

6.2. Pohdinta

Uusperhetutkimus on kasvanut huimasti 2000-luvulla. Pro gradu -tutkimukset ja erilaiset uusperheoppaat ovat lisääntyneet, samalla kun julkinen keskustelu uusperheistä on kiihtynyt. Tässä tutkimuksessa on pyritty hahmottamaan uusperheiden arkea monesta eri näkökulmasta ja tarkastelemaan aiheita niin, että uusperheellisten kokemukset ovat tulleet näkyviin. Tämä on heidän tarinansa poliittisille päättäjille, ulkopuolisille auttajille sekä kaikille uusperheellisille. Tämä tutkimus kokoaa yhteen arjen rakennuspalikat, mutta niiden yksittäinen jatkotutkimus olisi paikallaan.

Uusperheiden lapsia on tutkittu suhteellisen paljon, mutta muut tutkimuksessani esitetyt näkökulmat ovat melko tuoreita. Lasten lisäksi uusperheen vanhempia, isä- tai äitipuolia, on tarkasteltu monissa tutkimuksissa. Olen tässä tutkimuksessa vain ohimennen maininnut äitipuolen vaikean roolin uusperheessä, vaikka tuo ongelmallisuus liittyy olennaisesti arjen sujumiseen. En perehtynyt rooleihin, sillä Päivi Sutinen (2005) on tehnyt erinomaisen tutkimuksen juuri äiti- ja isäpuolena olemisesta uusperheissä. Toisaalta roolitutkimuksen näkökulmasta olisi tärkeää tarkastella äitejä ja isiä entisinä puolisoina. Entisten puolisoitten käyttäytymistä voitaisiin ymmärtää paremmin, mikäli tutkimus kohdistettaisiin heihin.

Itse painotan keskustelun kasvavaa merkitystä uusperheiden arjen rakentumisessa ja sen tutkiminen yksityiskohtaisemmin olisi sekä mielenkiintoista että tärkeää. Neuvottelu liittyy uusperheissä ongelmanhallintaan, tunnekontrolliin sekä elämänhallintaan yleisesti. Näkökulmana voisi käyttää perheen ja sen jäsenten välisiä vaihtosuhteita sekä rajojen hallintaa. Tuolloin viitekehyksenä voitaisiin hyödyntää Talcott Parsonsin (1979) AGIL-

kenttää. Tuon nelikentän ideana on, että jokaisen yhteiskunnan alajärjestelmän (perhe, oikeus, talous) on huolehdittava neljästä perustavanlaatuisesta tehtävästä kyetäkseen jatkamaan toimintaansa. Perheen ja muiden järjestelmien tehtäviä ovat sopeutuminen (A), päämääräasettelu (G), integraatio (I) ja mallinmuodostus (L). Perhe alajärjestelmänä voidaan jakaa edelleen pienemmiksi yksiköiksi: uusperheiksi, yksinhuoltajaperheiksi tai ydinperheiksi. Olisi tärkeää tarkastella, miten tehtävät on jaettu erilaisissa perheissä ja millaisia muotoja ne saavat. Tätä kautta päästään kiinni neuvotteluun ja vaihtosuhteisiin eri alajärjestelmien välillä.

Viimeiseksi tulevaisuuden tutkimuskohteeksi valitsisin uusperheen vanhempien parisuhteen. Tuo suhde on uusperheen kivijalka, jonka varassa perhe pysyy koossa. Niinpä puolisoilla on suuri vastuu parisuhteen hoitamisessa sekä arjen sujumisessa. Parisuhdetta on tarkasteltu yleisellä tasolla hyvin paljon aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Jalilinoja 2000, Kontula 2009), mutta itse uusperheen vanhempien parisuhdetta ei ole. Niinpä olisi tärkeää tutkia sen muotoja ja merkityksiä sekä uusperheen puolisojen hyvinvointia parisuhteessa. Samalla tulisi selvittää, miten uusperheen vanhemmat saisivat enemmän kahdenkeskeistä aikaa, jotta puolisoon voitaisiin tutustua entistä paremmin.

LÄHDELUETTELO

- Alasuutari, Pertti (1999). Laadullinen tutkimus. 3. Uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1996). Postmodernin lumo. Jyväskylä: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (2002). Notkea moderni. Jyväskylä: Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1995). Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa: Nykyajan jäljillä, 11–82. Toim. Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim (1995). The Normal Chaos of Love. Cambridge: Polity Press.
- Broberg, Mari (2010). Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D52/2010. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Castells, Manuel (2004). The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume II. 2nd Edition. Blackwell Publishing.
- Castrén, Anna-Maija (2009). Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Giddens, Anthony (1991). Modernity and Self-Identity. Self and Society in the late Modern Age. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1992). The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press.

- Giddens, Anthony (1995). Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa: *Nykyajan jäljillä*, 83–152. Toim. Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. Tampere: Vastapaino.
- Eräranta, Kirsi (2006). Isyys, perhe ja yhteiskunnallinen hallinta: hoivaa vai tasa-arvoa? *Sociologia* 43: 4, 293–305.
- Hayman, Suzie (1999). *Sinun minun meidän. Opas uusperheille. Miten elän sovussa uuden ja vanhan perheen aikuisten, lasten ja sukulaisten kanssa.* Jyväskylä: Gummerus.
- Heikkinen, Hannu (2007). Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 142–158. 2. Painos. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heiskala, Risto (1994). *Sociologia modernin yhteiskunnan itsetietoisuutena ja kansallisenä traditiona.* Teoksessa: *Sociologisen teorian nykysuuntauksia*, 9–37. Toim. Risto Heiskala. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2000). *Tutki ja kirjoita*. 6., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jaakkola, Risto & Riitta Sääntti (2000). *Uusperheitten lapset ja vanhemmat. Perheitten rakenne, toiminta ja talous.* Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 174. Helsinki.
- Jallinoja, Riitta (1984). *Perhekäsityksistä perhettä koskeviin ratkaisuihin.* Teoksessa: *Perhe, työ ja tunteet: ristiriitoja ja ratkaisuja*, 37–110. Toim. Elina Haavio-Mannila, Riitta Jallinoja & Harriet Strandell. Helsinki: WSOY.
- Jallinoja, Riitta (1985). *Johdatus perhesosiologiaan.* Helsinki: WSOY.

Jallinoja, Riitta (2000). *Perheen aika*. Helsinki: Otava.

Jallinoja, Riitta (2003). Perhe, sosiologia ja perhesosiologia. *Tiedepolitiikka* 4: 27–33.

Jallinoja, Riitta (2006). *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, Riitta (2009). Vieras perheessä: Suhteen hahmotus. Teoksessa: *Vieras perheessä*, 11–31. Toim. Riitta Jallinoja. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Kimmo & Kimmo Saaristo (2004). *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, Ulla, Kaisa Malinen & Katja Laitinen (2009). Työn ja perheen yhteensovittaminen: Perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa: *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*, 125–147. Toim. Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Kivimäki, Riikka (2003). Perhe tuli työelämään. Teoksessa: *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*, 186–201. Toim. Hannele Forsberg & Ritva Nätkin. Helsinki: Gaudeamus.

Kontula Osmo (2009). *Perhebarometri 2009. Parisuhdeonnen avaimet ja esteet*. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 38/2009. Helsinki.

Kuronen, Marjo (2003). Eronnut perhe? Teoksessa: *Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*, 103–120. Toim. Hannele Forsberg & Ritva Nätkin. Helsinki: Gaudeamus.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina (2010). *Lapsen hyvä arki*. Helsinki: Kirjapaja.

- Kyyrönen, Sinikka (2003). Homoseksuaalien käsityksiä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 14. Jyväskylän yliopisto.
- Laine, Timo (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 28–45. 2. Painos. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lash, Scott (1995). Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, estetiikka, yhteisö. Teoksessa: Nykyajan jäljillä, 153–235. Toim. Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. Tampere: Vastapaino.
- Malinen, Kaisa & Eija Sevón (2009). Parisuhteen hoitaminen: Suhteiden arkea vai irtiottoja arjesta? Teoksessa: Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa, 149–176. Toim. Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Malinen, Kaisa & Anna Rönkä (2009). Mihin aika riittää? Teoksessa: Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa, 179–202. Toim. Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Moilanen, Pentti & Pekka Räihä (2007). Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 46–69. 2. Painos. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Närvi, Johanna (2008). Pyhän parisuhteen jäljillä: Avoliitto ja avioliitto pysyvästi avoliitossa elävien puheessa. Pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavissa 15.11.2011: <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/37420/pyhanpar.pdf?sequence=1>.

- Nätkin, Ritva (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa: Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä, 16- 38. Toim. Hannele Forsberg & Ritva Nätkin. Helsinki: Gaudeamus.
- Paajanen, Pirjo (2007). Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 30/2007. Helsinki.
- Parsons, Talcott (1979). The social system. London: Routledge & Kegan Paul.
- Pärnänen, Anna ja Hanna Sutela (2009). Tyypillisestä epätyypilliseen? Muutokset erilaisissa työsuhteissa neljänä vuosikymmenenä. Teoksessa: Työelämän suurten muutosten vuosikymmenet, 147–170. Työmarkkinat 2009. Tilastokeskus. Toim. Anna Pärnänen ja Kaisa-Mari Okkonen. Helsinki: Multiprint oy.
- Raittila, Kaisa & Päivi Sutinen (2008). Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Helsinki: Kirjapaja.
- Rauha, Maija (2003). Äitipuolen käsikirja. Nauti elämästä uusperheessä. Helsinki: WSOY.
- Ritala-Koskinen (1993). Onko uusperheestä perheeksi? Tutkimus uusperheen kulttuurisesta kuvasta suomalaisten naisten- ja perhelehtien konstruoimana. Perhetutkimusyksikön julkaisuja 4/1993. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001). Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 32/2001. Väestöliitto. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.

- Ritala-Koskinen, Aino (2003). (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa: Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä, 121–139. Toim. Hannele Forsberg & Ritva Nätkin. Helsinki: Gaudeamus.
- Ritala-Koskinen, Aino (2009). Kuinka uusperhe kesytetään? Teoksessa: Vieras perheessä, 128–145. Toim. Riitta Jallinoja. Helsinki: Gaudeamus.
- Roos, J.P. (1987). Suomalainen elämä: Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki.
- Rotkirch, Anna (2000). Pirstoutunut vanhemmuus. Teoksessa: 2000-luvun elämä: Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta, 187–200. Toim. Tommi Hoikkala & J.P. Roos. Helsinki: Gaudeamus.
- Rönkä, Anna, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (2009). Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa: Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa, 11–19. Toim. Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Rönkä, Anna & Ulla Kinnunen (2009). Kun työstä tulee vieras perheessä. Teoksessa: Vieras perheessä, 83–127. Toim. Riitta Jallinoja. Helsinki: Gaudeamus.
- Silva, Elizabeth & Carol Smart (1999). The "New" Practices and Politics of Family Life. Teoksessa: The New Family? 1–12. Toim. Elizabeth Silva & Carol Smart. London: SAGE Publication.
- Suoninen, Eero (1993). Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi. Teoksessa: Diskurssianalyysin aakkoset, 111–150. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino.
- Sutinen, Päivi (2005). Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.

Suomen virallinen tilasto (2010). Perheet 2009, vuosikatsaus. Liitetaulukko 12, uusperheet perhekoostumuksen ja lapsiluvun mukaan 31.12.2009. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa 15.11.2011: http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tau_012_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (2011a). Siviilisäädyn muutokset 2010. Liitetaulukko 1, avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2010 . Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa 15.11.2011: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tau_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (2011b). Perheet 2010. Liitetaulukko 1, perheet tyypeittäin 1950–2010 . Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa 15.11.2011: http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_tau_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (2011c). Perheet 2010. Laatuseloste, perheet 2010. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa 15.11.2011: http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_laa_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (2011d). Perheet 2010. Liitetaulukko 4, uusperheet 1990–2010. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa 15.11.2011: http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_tau_004_fi.html.

Syrjälä, Leena (2007). Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle, 229–240. 2. Painos. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.

Taskinen, Sirpa (1994). Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa: Perhe, 3–6. Toim. Pirkko Linna. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja. Sarja C 6. Tampereen yliopisto.

Töttö, Pertti (1989). Sosiologia teoriana modernista yhteiskunnasta. Tampere: Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja A 58. Tampereen yliopisto.

LIITE 1. Tutkimuksen saatekirje

HEI KAIKKI UUSPERHEELLISET

Opiskelen sosiologiaa Vaasan yliopistossa ja teen pro gradu -tutkimusta uusperheiden arjesta. Uusperheet ovat merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö. Suomalainen perhepolitiikka kuitenkin nojaa ydinperhe-ideaan, jolloin moninaistuvat perhesuhteet jäävät taka-alalle. Tässä tutkimuksessa pyrin tekemään uusperheiden elämää tutuksi, jotta uusperheitä osataan tukea, neuvoa ja auttaa nykyistä paremmin.

Kirjoita siis tarina sinun uusperheesi arjesta. Millainen on tavallinen arkipäivänne? Mitkä asiat koet haasteellisina ja mitkä hyvin antoisina? Miten haasteista selvitään, ja mikä takaa perheenne onnellisuuden? Kaikki ajatukset ja esimerkit ovat arvokkaita tutkimukseni kannalta. Olen ohjannut kirjoittamista välikysymysten sekä niiden alapuolelta löytyvien tarkentavien kysymysten avulla. Mikäli haluat, voit kirjoittaa niiden lisäksi muista sinulle tärkeistä asioista. tarinat kirjoitetaan anonymisti ja niiden sisältö käsitellään luottamuksellisesti.

Tehdään yhdessä uusperheiden arkea tutuksi. Osallistu siis tärkeään tutkimukseen ja kirjoita tarinasi alla olevassa linkissä:

<https://eforms.uwasa.fi/lomakkeet/1311/lomake.html>

Emilia Haavisto

LIITE 2. Tutkimuskysymykset

1. Miten sinusta tuli uusperheellinen?

Kerro lyhyesti perhehistoriasi ennen uusperhe-elämää.

Mikä muutti elämäsi suunnan?

2. Millainen on uusperheenne rakenne tällä hetkellä?

Keitä siihen kuuluu? Ketkä asuvat samassa taloudessa?

Elätkö avo- vai avioliitossa?

Kuinka kauan uusperheenne on ollut koossa?

3. Kerro tavallisesta arkipäivästäne.

Kuka tekee ja mitä? Kenen kanssa ja milloin?

4. Millaisia ristiriitatilanteita tai haasteista uusperheenne kohtaa arjessa? Minkälaisia ratkaisuja löydätte niihin?

Oletteko hakeneet neuvoa tai tukea perheen ulkopuolelta?

5. Mitkä asiat koet positiivisiksi uusperheenne arjessa?

6. Miten neuvottelu ja sopiminen asioista näkyvät arjessanne?

Ketkä sopivat ja minkälaisista asioista?

7. Mitkä tekijät pitävät uusperheenne koossa?

Vakaa parisuhde, lapset, luottamus, sitoutuminen, yhtenäisyyden tunne, rakkaus?

Vai jotkin muut tekijät? Mitkä?

8. Millaisia tulevaisuuden odotuksia, toiveita tai unelmia sinulla on liittyen uusperheeseen ja sen arkeen?